

Revista Literară

PUBlicație DE LITERATURĂ
ȘI DIALOG CULTURAL

ION POP: „CARTEA ȚĂRII”

„(...) Se vede că nu este și nu va fi deloc ușor să se scoată din mintea multor basarabeni nefastul virus al înstrăinării de neam injectat de imperialismul de la Răsărit. Surogatul de naționalism provincial nu poate servi decât ocupantului tradițional, care va căuta mereu să izoleze străvechea provincie românească de întregul național. În acest context încă tulbure și dramatic, scriitorii-luptători de peste Prut au avut și au meritul de a se angaja, spre onoarea lor, în serviciul idealului unionist, cu ecou – se vede mereu mai clar în ultima vreme – în tot mai multe comunități basarabene ce se deșteaptă asociindu-se apelului venit din adâncuri al transilvanului Andrei Mureșanu.” (P. 5)

ANA BLANDIANA: „ORE DE RELIGIE”

„Pledez pentru educația religioasă văzută nu ca o tentă de obscurantism sau char de fanatism, ci ca o parte a educației culturale. O parte fără de care întreaga cultură a lumii devine de neînțeleș.” (P. 7)

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

Fragment din cartea prozatorului ucrainean Serhii Jadan, *Internat*, în curs de apariție la Editura Cartier (P. 24)

EDITORIAL

ARCADIE SUCEVEANU: „PRIMA DIN CELE TREI UNIRI”

„La ora actuală, în Europa nu există o altă națiune care să stea divizată în două jumătăți gemene, lipite spate în spate una de cealaltă, decât națiunea română. Iar unirea nu se va produce dacă românii din RM și românii din România nu vor acționa cu fermitate în acest sens, dacă nu vor

face eforturi consistente în vederea unirii. Și asta în condițiile în care o parte însemnată a conaționalilor noștri sunt încă nehotărâți sau se situează pe poziții adverse. Totodată, având în vedere faptul că RM se mai află, din păcate, în sfera de interese a

imperiului de la răsărit care nicidecum nu dorește să o slăbească din îmbrățișarea strânsă a Fratelui mai Mare din fosta Uniune Sovietică, România trebuie să-și stabilească o strategie sui-generis, neconvențională, în această problemă.”

„AGONICELE”:

„în jurul tău e derivă și frig
și umbra morții ascunsă printre cutele
așternutului te sugrumă încet...

atât de lungi sunt nopțile
și atât de dureros e
să fii lumânare într-un întuneric
desăvârșit.”

CITIȚI ÎN ACEST NUMĂR:

TEOFANII ÎN FORMAT A4 – P. 4

TEO CHIRIAC: „GURA CARE VORBEȘTE VERSUS MÂNA CARE SCRIE”

ANCHETĂ – P. 8

ȘERBAN FOARȚĂ, LUAT LA ÎNTREBĂRI DE EMILIAN GALAICU-PĂUN

PROZĂ – P. 10

IOAN MÂNĂSCURTĂ: „LORD”

CRONICI LITERARE – P. 11, 14, 17

DE DUMITRU CRUDU, MIRCEA V. CIOBANU ȘI DUMITRU APETRI

DEBUT – P. 19

ANNA ROSIER: „DELIR” (POEME)

POEZIE

de ANDREI ȚURCANU

< 12

CUPRINS

EDITORI:
UNIUNEA SCRITORILOR
din Moldova
UNIUNEA SCRITORILOR
din România | Filiala Chișinău

ANUL 4 | NUMĂRUL 3 (29) | MARTIE | 2018

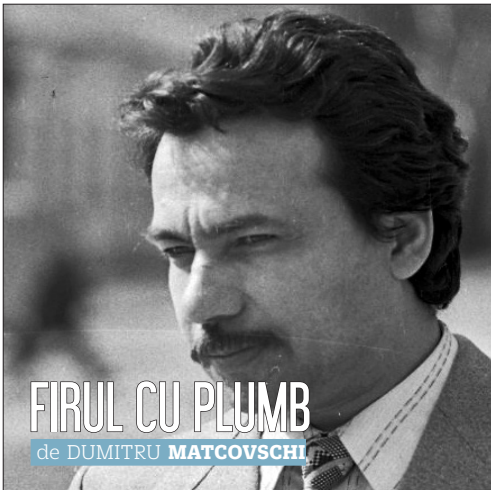
ANCHETĂ
EMILIAN GALAICU-PĂUN VS. ȘERBAN FOARTĂ

08 „SIEȘI MAESTRU ȘI UCENIC,
ȘERBAN FOARTĂ”

EDITORIAL
de ARCADIE SUCEVEANU

03 „PRIMA DIN
CELE TREI UNIRI”

FIRUL CU PLUMB
de DUMITRU MATCOVSCHI

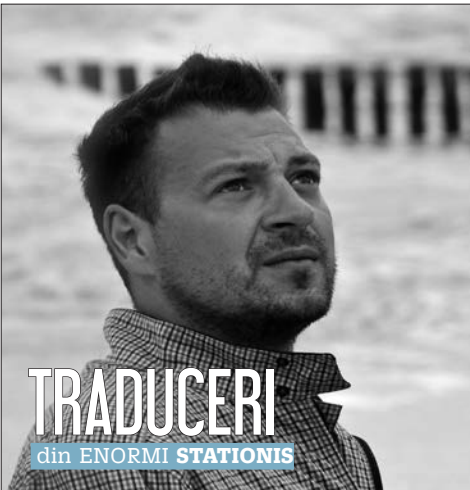
21 „BASARABIA”

04 TEOFANII
ÎN FORMAT A4
„GURA CARE VORBEȘTE
VERSUS MÂNA CARE SCRIE”
DE TEO CHIRIAC

05 MIRADOR
„CARTEA ȚĂRII”
DE ION POP

06 BASARABIA
LITERARĂ
„MÁRQUEZ, PEDA, PALER.
TREI PLIMBĂRI NARATIVE”
DE RĂZVAN VONCU

07 REFLEXE
„ORE DE RELIGIE”
DE ANA BLANDIANA

TRADUCERI
din ENORMI STATIONIS

20 „EURYTION”, „MAGNIFICAT”
„GUST DE BĂRBAT”, „DARKROOM”,
ȘI ALTE POEME TĂLMĂCITE
DIN LIMBA POLONEZĂ
DE MIRCEA DAN DUȚĂ

10 PROZĂ
„LORD”
DE IOAN MÂNĂSCURTĂ

14 CÂMPUL ALB,
OILE NEGRE
„REALISMUL GROTESC
AL LUI DUMTRU CRUDU” (II)
DE MIRCEA V. CIOBANU

15 BLOGOGRAME
„VA NINGE”
DE GHEORGHE ERIZANU

16 STUDII
„ALEXANDRU ROBOT,
PUBLICISTUL ȘI ESEISTUL”
DE NINA CORCINSCHI

18 PLURALIA TANTUM
„JURNAL ÎN MARGINILE ISTORIEI
LITERARE” (X)
DE LEO BUTNARU

19 DEBUT
„DELIR”
DE ANNA ROSIER

21 VOX CLAMANTIS
„SPARTACUS”
DE GRIGORE CHIPER

22 POLILEME
„O SUTĂ DE ANI DE ZILE
LA PORȚILE LAPUTEI”
DE ADRIAN CIUBOTARU

Revista Literară

Director: Arcadie Suceveanu
Redactor-șef: Teo Chiriac
Redactor-șef adjunct: Adrian Ciubotaru
Secretar de redacție: Grigore Chiper

Colegiul de redacție: Vladimir Beșleagă,
Eugen Lungu, Leo Butnaru, Mircea V. Ciobanu,
Matei Vișniec (Paris), Răzvan Voncu (București),
Ion Pop (Cluj), Ștefan Hostiuc (Cernăuți), Cassian
Maria Spiridon (Iași), Vadim Bacinschi (Odesa)

Concepție grafică: Romeo Șveț
Paginare computerizată: Adrian Ciubotaru

Sediul redacției:
MD-2004, or. Chișinău
str. 31 August 1989, nr. 98

Tel: (+373 22) 234724
Fax: (+373 22) 237118
E-mail: revistaliterara.us@gmail.com

Publicație înregistrată la Ministerul Justiției
al Republicii Moldova în data de 03 martie 2015.
Numărul de înregistrare: 297.
ISSN: 2345-1777

Format A3. Tipar: ofset.
Tiraj: 1000 de exemplare.
Tipărit la Casa Editorial Poligrafică „Bons Offices”
MD-2005, or. Chișinău
str. Feredeului 4/6

GUVERNUL ROMÂNIEI
MINISTERUL PENTRU ROMÂNII DE PRETUTINDENI
Această revistă a fost tipărită cu sprijinul Ministerului
pentru Românii de Pretutindeni – www.mrp.gov.ro.

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
Această revistă apare cu sprijinul
Institutului Cultural Român – www.icr.ro.

Textele și imaginile inserate în paginile
publicației Revista literară nu pot fi reproduse
și nici distribuite fără acordul scris al redacției.

Colaboratorii sunt invitați să-și trimită textele la adresa electronică afișată mai sus.
Textele vor avea format A4, nu vor depăși 7 000 de semne, vor fi paginate în Word,
Pages sau alt program compatibil cu sistemele de operare Windows sau Mac OS.

Conținutul publicației „Revista literară” nu reprezintă
poziția oficială a Ministerului pentru Românii de Pretutindeni sau a Institutului Cultural Român.

EDITORIAL

de **ARCADIE SUCEVEANU**

NEAGU DJUVARA DESPRE CREDINȚĂ ȘI TOLERANȚĂ LA ROMÂNI

„Nu indiferența religioasă, ci doar lipsa fanatismului și a sectarismului a făcut să nu existe, în Țările Române, niciun fel de rezistență serioasă din partea Bisericii în fața modernizării, spre deosebire de ceea ce s-a întâmplat în celelalte țări ortodoxe, mai ales în Grecia și în Rusia (ca să nu mai vorbim de „fenomenele de respingere” pe care le vedem astăzi în cele mai multe țări musulmane). Românii sunt, într-adevăr, poporul cel mai tolerant din lumea creștină, dar tot ei sunt „visceral” legați de religia lor, de legea lor. Este interesant de văzut că lege a pierdut, în Evul Mediu, o mare parte din sensul de lege civilă — pe care nu-l va recăpăta decât în secolul al XIX-lea — pentru a desemna, îndeosebi, legea divină, legea prin excelență, religia; legea este ceea ce leagă de o anumită ordine ce nu poate fi încălcată, iar ordinea aceasta este, în mod esențial, ordinea divină. De aceea, apartenența la ortodoxism se va confunda, în cele din urmă, în subconștientul popular, cu sentimentul național; cu atât mai mult cu cât propaganda, presiunea catolică se făcuseră, în Evul Mediu, prin mijlocirea suzeranului ungur și duseseră, adesea, la asimilarea nobilimii române din Transilvania: dovadă cazul lui Iancu de Hunedoara și cel al fiului său regele Matei Corvin (...). Așa se explică rezistența multiseculară, nu numai în fata islamismului, dar și în fața influenței catolice sau protestante. Când, la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea, după ocuparea Transilvaniei de către austrieci, mitropolitul român din Transilvania acceptă actul Unirii cu Roma, el nu o face decât după ce s-a târgruit îndelung și după ce va fi primit toate asigurările că riturile moștenite de la străbuni nu vor fi întru nimic schimbate. Și n-o face decât în scop patriotic, în schimbul făgăduielilor că Biserica sa va fi, din punct de vedere politic, egală cu celelalte culte, catolic și protestant, privilegiate până atunci. După câțiva ani, când preoții și credincioșii vor fi căpătat convingerea că făgăduiala nu era decât o capcană, peste jumătate din ei vor părăsi noua Biserică Uniată.”

(Neagu Djuvara, „Între Orient și Occident. Țările române la începutul epocii moderne (1800-1848)”, traducere de Maria Carpov, ediția a IV-a, București, Editura Humanitas, 2005)

PRIMA DIN CELE TREI UNIRI

Dacă, în 1859, Basarabia n-a putut să participe la „Mica Unire”, ea a fost prima dintre provinciile înstrăinate care, în 1918, prin vocea providențială a celor 86 de deputați din „Sfatul Țării”, și-a declarat Unirea cu Patria-mamă, România. Ziua de 27 martie s-a fixat în cronologia istorică ca o dată simbolică a primei din cele trei Uniri care, alături de cele două mari date ulterioare – 28 Noiembrie, Unirea Bucovinei, și 1 Decembrie, Unirea Transilvaniei – au conturat anul Marii Uniri. Basarabia „începea prima să-și strige frații de sânge”, dând startul unui proces care a condus în scurt timp la săvârșirea actului istoric decisiv, act care este fapta întregii națiuni. Iar revenirea Basarabiei la matricea originară a fost poate cea mai grea, cea mai dramatică, cea mai problematică dintre toate celelalte provincii. Ea a reînviat practic din morți după un secol și ceva de cruntă înstrăinare, de nemiloasă exploatare, de totală izolare de matricea istorică și de perversă politică de deznaționalizare dusă până la mutilarea gravă a ființei naționale, ale cărei urmări se mai văd și astăzi.

Ține, cu siguranță, de hazardul istoriei – al istoriei de ieri ca și al celei de azi, „corectată” mai întâi la Yalta, apoi la Malta – , dar și de proverbiala „neșansă” a neamului românesc, faptul că și acum, după un secol de la marele eveniment ce ne-a unit pe toți într-un singur stat, noi tot ne mai regăsim pe hărți diferite. Suntem în continuare segmentați, despărțiți, existând separat în mici fragmente ale unui întreg neîntreg numit România, fragmente pe care țara-mamă, deocamdată, nu poate nici să le reabsoarbă, nici să le ocrotească soarta și identitatea, în măsura în care ar trebui s-o facă.

Cei care au pregătit și au declanșat cu mai bine de un sfert de veac în urmă procesul de trezire a conștiinței naționale a românilor basarabeni au fost scriitorii și intelectualii. Plasându-se în fruntea mișcării naționale, ei au contribuit decisiv la desprinderea „republicii” din burta leviathanului. În tot acest răstimp, instituția scriitoricească a luptat cu îndârjire pentru stabilirea adevărului privind limba și istoria acestui colț de țară, pentru afirmarea identității românești a basarabenilor. Prin publicațiile sale, ea nu a conținut

să promoveze ideea integrării europene ca obiectiv strategic al RM. În virtutea acestui drept moral, recunoscut de întreaga societate, de a fi în avangarda proceselor politice, Uniunea Scriitorilor a revenit mereu în prim-planul mișcării naționale și, ori de câte ori a fost nevoie, a luat atitudine fermă în probleme de importanță majoră.

Astfel, la Consiliul USM din 28 octombrie 2015, am decis să nu mai credităm nici un partid, nici o mișcare politică. Tot atunci am dat publicității o Declarație prin care ne exprimam încrederea că Reunificarea cu România este unică soluție viabilă pentru Republica Moldova: „În situația în care un sfert de secol de independență a Republicii Moldova a însemnat, de fapt, o mișcare din neunde spre nicăieri, datoria noastră ca intelectuali, ca oameni ai cetății, este să atragem atenția întregii populații asupra singurei căi de izbăvire – integrarea în Europa, prin Reunificarea celor două state românești, Republica Moldova și România, într-un singur stat”.

În aceste zile, instituția scriitoricească urmărește cu entuziasm și susține cu toată convingerea declarațiile de Reunificare simbolică cu România, făcute de consiliile locale din satele și orașele noastre. Ne bucură că numărul acestora e în continuă creștere, că tot mai mulți conaționali conștientizează că singura soluție salvatoare pentru Republica Moldova, unica modalitate de a evita un colaps economic și social este Reunificarea cu România. Pe 12 martie curent, USM a făcut o nouă Declarație privind Reunirea cu România, prin care cheamă toate instituțiile și persoanele de bună-credință să se implice și să sprijine acest obiectiv. Și pentru ca Declarațiile de Unire să nu rămână pur simbolice, scriitorii propun și câteva acțiuni concrete, între care constituirea unui grup de lucru format din reprezentanți ai guvernelor și parlamentelor RM și ale României. Această echipă urmează să elaboreze o foaie de parcurs, cu specificarea câtorva direcții principale în procesul de apropiere și reintegrare a celor două state românești.

Suntem pe deplin conștienți că, în actualele condiții geopolitice, Reunificarea este un act greu de realizat. Cu toții ne dăm seama că ea reprezintă o acțiune complexă și că ar putea să nu aibă loc neapărat în acest an centenar.

Un act de o asemenea anvergură și responsabilitate presupune parcurgerea unor etape și procese obligatorii, ce nu pot fi ocolite. Or, se știe că doar 20-30 la sută din populația RM se pronunță în acest moment pentru Reunificare. Ce e de făcut cu restul de 70 de procente, cu celelalte etnii? Ca să pledeze pentru o eventuală Unire cetățenii trebuie să fie motivați, în primul rând, economic, să aibă certitudinea creșterii, în noile condiții, a nivelului de bunăstare socială.

Ar fi bine să se înțeleagă, pe ambele părți ale Prutului, că Reunificarea reclamă acum, în anul de grație 2018, o altă soluție politică decât cea din 1918. Cât privește reintegrarea culturală, la ea se lucrează demult, e un proces în continuă desfășurare. Astăzi nu există scriitori, artiști plastici sau compozitori importanți care să fi rămas în afara procesului de recuperare și integrare în circuitul românesc general, iar uniunile de creație, atât cele de la Chișinău, cât și cele de la București, acționează în cadrul unor programe comune sau, cel puțin, își coordonează reciproc activitatea la nivel instituțional, promovând, astfel, ideea de „două state și o singură cultură”. Ceea ce se impune ca obiectiv primordial în această fază istorică este realizarea unei reunificări sub aspect economic, care să asigure racordarea RM la sursele energetice românești și europene.

La ora actuală, în Europa nu există o altă națiune care să stea divizată în două jumătăți gemene, lipite spate în spate una de cealaltă, decât națiunea română. Iar unirea nu se va produce dacă românii din RM și românii din România nu vor acționa cu fermitate în acest sens, dacă nu vor face eforturi consistente în vederea unirii. Și asta în condițiile în care o parte însemnată a conaționaliilor noștri sunt încă nehotărâți sau se situează pe poziții adverse.

Totodată, având în vedere faptul că RM se mai află, din păcate, în sfera de interese a imperiului de la răsărit care nicidecum nu dorește să o slăbească din îmbrățișarea strânsă a Fratelui mai Mare din fosta Uniune Sovietică, România trebuie să-și stabilească o strategie sui-generis, neconvențională, în această problemă. Îl voi cita aici pe colegul Vitalie Ciobanu care, într-un recent interviu publicat în „România literară”,

TEOFANII ÎN FORMAT A4

GURA CARE VORBEȘTE VERSUS MÂNA CARE SCRIE DE TEO CHIRIAC

*În memoria lui
Stephen William Hawking*

Își face loc prin mulțime, urcă la tribună și începe a vorbi. Vorbește, vorbește, vorbește. Gura vorbește în fața unor guri care tac și ascultă. Ea declară că e imputernicită să reprezinte gura lumii și că-i reprezintă plener interesele. Gura care vorbește susține că ea e atotștiutoare. Cine o ascultă mai atent, realizează că, de fapt, tot ce știe Gura care vorbește e să vorbească. Nimic mai mult. Gura care vorbește declară că ea și numai ea deține adevărul absolut. În realitate, ea nu are habar ce e adevărul, cum și cu ce se mănâncă acesta. Din când în când, Gura care vorbește ia în răs gurile care tac și ascultă. Le reproșează că tăcerea lor nu e de aur, ci de rahat.

Gura care vorbește critică și judecă gurile care tac și ascultă. Ea nu iubește pe nimeni și nu laudă pe nimeni. Ea se iubește și se laudă doar pe sine. Gura care vorbește e convinsă că lumea a început în momentul când ea s-a deschis, și, demiurgic, a rostit prima vorbă. Atunci, spune ea, a pornit procesul de dezvoltare a fenomenului naturii și societăților omenești. Atunci a început istoria. Toate evenimentele cruciale au loc numai atunci și acolo unde se află Gura care vorbește. Doar datorită cuvântărilor ei mobilizatoare au fost ridicate pe străzi baricade, s-au declanșat mari revoluții, au dispărut vechi civilizații și au apărut altele noi.

Dar, așa cum susține ea cu îngâmfare, Gura care vorbește se află la înalta tribună nu pentru a vorbi despre prezent și trecut, ci pentru a profeți și a trasa viitorul. Enunțurile cu pretenții de discurs și le împănează cu citate din cărți sfinte, tratate și teorii științifice, cu pilde din viețile unor cunoscuți proci, martiri și filosofi creștini. Citează masiv din învățăturile Sfântului Ioan Gură de Aur. Și asta nu numai pentru a-și demonstra erudiția, ci, în mod special, pentru a le sugera gurilor care tac și ascultă că ea, Gura care vorbește, e însăși Gura de Aur a lui Ioan. Tot așa, ca sa-și înzorzoneze searbăda cuvântare, brusc începe să declame cu ton

emfatic din vreun poet celebru, și asta pentru a-i impune publicului falsa idee că valoarea versurilor se datorează nu atât talentului autorului care le-a scris, cât geniului ei oratoric.

Gura care vorbește nu uită să-și demonstreze elocința și buna cunoaștere a istoriei limbii. Astfel, pentru a umili și mai mult gurile care tac și ascultă, ea își arată din când în când limba cu vârful despicat. Sâsăie, găjăie, scoate sunete foanfe. Când gurilor care tac și ascultă le crapă răbdarea, Gura care vorbește, ca să-și impună voința de fier, nu mai vorbește, ci – urlă, țipă, delirează, precum au făcut-o de-a lungul istoriei ei cunoscuți despoți, tirani și dictatori.

Pentru Gura care vorbește faptul de a vorbi nu e un dar de esență divină, ci un blestem.

Gura care vorbește e fățarnică, fari-seică, perfidă, duplicitară. În momentele de falsă sinceritate, ea recunoaște că e o gură de parșiv, de nebun, de idiot. Dar nu de idiot în sensul exprimat de Dostoievski, ci în sensul recent, acela de prost, de tâmpit, de cretin. Adică ea nu e decât o gură care vorbește sau glumește idiot. Recunoscând acest lucru, spre stupefacția tuturor, Gura care vorbește nu face decât să-și lărgească drepturile de a critica și mai violent și mai dur gurile care tac și ascultă, gurile care surâd sau scrâșnesc din dinți.

Gura care vorbește nu are timp de gândire, de reflecție, de meditare. Nu are timp pentru diferențe și nuanțe de sens. Gura care vorbește nu simte, spre pildă, nicio deosebire între cuvânt și vorbă, între un om deschis la vorbă și un om de cuvânt, între sintagma „La început era Cuvântul și Cuvântul era la Dumnezeu și Cuvântul era Dumnezeu...” și sintagma „Vorba multă – sărăcia omului”. Deși se consideră o fire poetică, având publicate și câteva plachete, Gura care vorbește nu înțelege de ce fonemul *cuvânt* rimează cu *sfânt*, iar fonemul *vorbă* rimează cu *torbă*.

Gura care vorbește de la tribună e lipsită total de sensibilitate intelectuală. Cu toate acestea, ea se dă drept mare expert în domeniile cultură, artă și

literatură. Se pare însă că la mijloc e o problemă. Fiică de gură de țaran muca-lit, Gura care vorbește confundă cultura cu agricultura, arta cu grapa și literatură cu arătura. Confundă, de asemenea, valoarea cu nonvaloarea, eticul cu esteticul și dragostea de Patrie exprimată prin vorbe cu dragostea de Patrie exprimată prin fapte. Bunăoară, ea afirmă cu tărie că, așa cum țaranul din agricultură poate aduna roadă numai după ce aruncă sămânță în arătură, tot astfel și scriitorul poate crea o lucrare autentică, populară doar având har de semănător și dragoste nețârmurită de țară.

Astfel că, dintre toate curente sociale, culturale și literare din ultimul secol, Gura care vorbește nu recunoaște decât sămănătorismul. Negând în mod categoric tot ce s-a făcut în materie de cultură și literatură dincolo de acest fenomen de origine autohtonă. În acest sens, ea are o antipatie profundă față de postmodernism. Asta chiar dacă printre adepții acestei tendințe culturale a fost o întreagă generație de sciitori români. Gura care vorbește contestă posmodernismul și-i urăște de moarte pe postmoderniști. Pentru ea nu contează că perioada postmodernismului e revolută, iar majoritatea adepților lui, apăsăți de timp, căci sunt oameni și ei, sunt la vârsta când unii dintre ei se gândesc să-și publice memoriile, scrise în dulcele stil clasic, întrețesute cu imagini idilice, sămănătorist-pășuniste. Chiar și așa, Gura care vorbește continuă să-i învinuiască pe aceștia de lipsă de talent și, mai ales, de lipsă de patriotism. Ea consideră că toate relele existente în sferul acesta de țară agrară, rele social-politice și culturale, au aceeași cauză principală: lipsa de patriotism a postmoderniștilor.

Iată, de exemplu, cum Gura care vorbește își exprimă ura viscerală față de un postmodernist: „Dacă l-aș întâlni într-un loc ferit de ochii lumii, i-aș da în cap cu toate cărțile lui posmoderniste, cu toate dicționarele din Biblioteca Națională ce conțin explicații despre postmodernism, postmoderniști și postmodernitate. Prăbușit la pământ, l-aș bate până i-ar țâșni sângele pe nas și pe gură. Adică l-aș snopi în bătaie, l-aș omori de tot, l-aș des-fi-in-ța. Știu

că în viața asta singura certitudine este moartea, iar la noi, la români, mortul trebuie să jure că a murit. Dar, chiar dacă postmodernistul ar jura că a murit, că e mort-mort, eu tot nu l-aș crede. L-aș conduce pe ultimul lui drum până la cimitir. I-aș arunca peste sicriu toată țărâna de pe marginea gropii. Aș arunca peste mormânt și ceva țărână de pe mormintele din preajmă. Dar tot nu l-aș crede că a murit. Imaginați-vă: moartea lui ar putea fi doar o glumă în stil postmodernist. Pentru mai multă siguranță, aș veni la mormântul lui a doua zi dis-de-dimineată. Ca să fiu încrezut că mormântul e la locul lui, că mortul postmodernist n-a înviat, că nu s-a înălțat la ceruri. Sau că, Doamne ferește!, nu stă la măsuta de lângă mormântul vecin scriind despre cele întâmplate un poem postmodernist...”

Gura care vorbește n-are sentimente, emoții, tristeți, regrete. Ea n-are ochi de văzut, nici urechi de auzit. Ea n-are cap, n-are inimă, n-are mâini, n-are picioare. Gura care vorbește e o prăpasrie care spune prăpăstii. E un hău fără fund de unde dau năvală sute și mii de hăuri fără fund. E mai degrabă o bolgie, o imensă gaură neagră debitând milioane de găuri mari și negre – mai mari și mai negre decât găurile negre descoperite de Stephen Hawking. Din cauza unei afecțiuni numită scleroză laterală amiotrofică, ilustrul fizician nu putea să vorbească despre marile lui descoperiri, ci doar să scrie la un calculator extrem de sofisticat. Suferind și ea de o boală grea, căreia doar Dumnezeu îi cunoaște numele, Gura care vorbește nu poate să scrie, ci doar să vorbească. Și, de fapt, aceasta face tot timpul: vorbește, vorbește, vorbește...

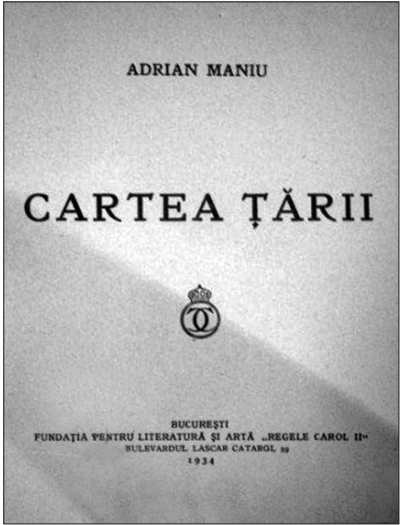
Dar nu în asta constă marea diferență dintre cele două feluri de găuri negre. Spre deosebire de găurile negre ale savantului englez, prin care am putea pătrunde în lumi paralele, în universuri alternative, prin găurile negre debitate de Gura care vorbește vom nimeri, dacă nu cumva am nimerit deja, într-un spațiu singur, singular și indiscutabil – infernul.

MIRADOR

CARTEA ȚĂRII

DE ION POP

ADRIAN MANIU
CARTEA ȚĂRII
FUNDATIA PENTRU LITERATURA
SI ARTA „REGELE CAROL II”, 1934

Îndemnat de gânduri reinălțate solemn în acest an al centenarului Marii Uniri, și în ciuda atâtor gesturi iresponsabil-iconoclaste ale momentului, mi-am adus aminte și de un volum de versuri publicat în 1934 de Adrian Maniu, poet cu merite însemnate în peisajul liric dintre cele două războaie, astăzi aflat, ca mulți alții, în penumbra atenției publice. Se intitulează *Cartea Țării* și e o suită de ode închinatelor tuturor marilor provincii românești ale României întregite. Spun ode, deși aceste poeme de laudă nu au accente retorice exaltate, nu uzează nici măcar de rime, preiau aproximativ ritmuri antice. Sunt mai curând secvențe de proză poetică ordonate ca panouri plastic-evocatoare, descriptive, lucrând cu embleme de înscris în compoziții de frescă, foarte stilizate, decorative și statice, în genul picturilor unor Teodorescu-Sion, Zoe Greceanu ori Costin Petrescu, cu posturi hieratice de personaje și decoruri reduse la un soi de hieroglife și imagini în basorelief, placate pe un fundal de reflecție echilibrat emoționată. G. Călinescu, subtil și expresiv comentator al scrisului acestui poet, le numește „afișe artistice în tonuri vii în care sunt adunate elementele locale tipice”.

Cartea Țării nu e, desigur, cea mai reprezentativă operă a lui Adrian Maniu, mai valoros în etapa modernistă și pre-avangardistă a scrisului său, apoi în poemele cu tematică „tradiționalistă”, dar, în fond, tot de marcă stilistică modernistă, din volumele *Lângă pământ* (1924), *Drumul spre stele* (1930) sau *Cântece de dragoste și moarte* (1935): buna școală de plastician, cu un eseu remarcabil despre arta gravurii în lemn (nu întâmplător!) și desenator inspirat de chipuri „bizantine”, se vede imediat. Alături de Bucovina, Oltenia, Ardealul, Dobrogea, se bucură și Basarabia de o întâmpinare festivă, urmată apoi în sumar de Moldova, Muntenia și Banatul. La fiecare „capitol”, sunt selectate un fel de cuvinte-cheie, cum am spune astăzi, de imagini tipizate, din „textul” general, al istoriei, tradițiilor locului, momentelor reprezentative pentru viața comunitară, ca într-un album sărbătoresc, îndeajuns de idealizat, uzând chiar de clișeele aflate în circulație. Un „sămănătorism” scos din depozitul ce părea

închis, reabilitat prin stilizări la *Gândirea* lui Crainic ilustrată de plasticianul Atanasie Demian, din nou cultivat aici, cu experiența unui poet trecut prin exercițiile „secesioniste” ale desenului decorativ. Iată, pentru *Bucovina*, câteva mostre: „Grădina zânelor și urșilor în lanțul stâncilor albastre,/ Brădet negru, fag blând, mestecăn alb/.../ Cu fecioarele ce merg torcând în doinire”, „Dorm Voievozii vegheați de păsări de aur”, „Un car gemând rătăcește prin întunecimi făclia.../ Buciumului păstoresc îi răspunde haiduceasca frunză”, „Arhangheli închizând aripi de flutur, pe pajiști de azur”. Sau, imediat, în *Oltenia*: „Chilim, cu crengi prin care lunecă sitari/ Mlădițele pletoase ocrotind, roibi și păpuși”; ori, în *Ardealul*: „Cetăți peste cetăți, ziduri peste ziduri”. „Munți sloboziți spre cer, câmpii de libertate,/ Amvoane unde credința păstra însăși neamul”, „Țăranul rupt pe roată, împărtaşanie dată desrobirei,/ Viteazul ucis mișelește”, „Din Roma călugări aduceau în desagi cartea cunoașterii”...

Secvența dedicată *Basarabiei* nu diferă stilistic de celelalte, se recurge la același tip de panoramare a decorului natural/cultural, ca în debutul textului: „Trup din trupul țării țărănești, pământ răsăritean,/ Pentru care cântecul rămâne lină mângâiere./ Podgorii de-aramă, pășuni cu bârsane, bălți de cleștar,// Sate de mazili, ascunse la bătaia vântului de miazănoapte,/ Târguri smerite în praf la margine de lume-nlemnite,/ Și umeri de codri, cu stins sunet de bucium,// Ca pe vremea când arcașii dedeau veste, ceasul cumpenei”. Continuarea e rapsodică, o suită de câte două strofe la fel compuse ocupă restul poemului, asociind sau alternând vedute cu elemente de peisaj particulare, cu mulți termeni generici împrumutați din depozitul verbal și imaginarul popular, – câte un mic rezumat de istorie națională. Însă nimic idealizat nu poate fi găsit aici, poetul rememorează, mai mult decât în alte pagini, sub semnul pătimirii, reperele geografice și etice ale acestui ținut evocându-l, de pildă, ca „prag viu de suferințe cumplite”, cu „hoarde cu ochi de câine lipite de inima omeniei”, cu o „stăpânire tristă și tăcută a strămoșilor descălecători”, cu o tristețe imprimată în tot și toate: „Oare ome-

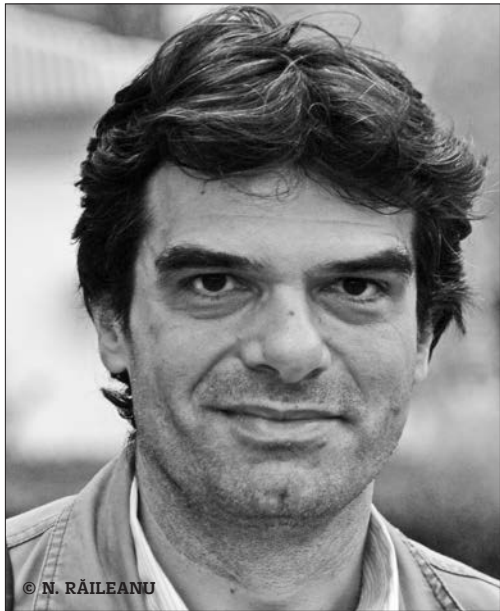
nire și cer n-aud rugăciunea tremurată,/ Când hotar curgător, e numai sânge și plâns,/ Când gloanțe din împărăția fără-mpărat îți sfredele coasta,// Când în adâncu-apelor reci, cad ucișii fără vină,/ în împușcături grohăitoare și-n lumini necurate,/ Noaptea deschizându-se, pentru suflete ce cu dor amar// Căutau părăsind orice avut, adăpost în suferința ta?” Mesajul pozitiv apare totuși din loc în loc, ca o contrapondere a imaginilor durerii: „Tu porți neclintită cucernicie, smerenia cinștiilor.” Păstrând însămânțat crezul trecutelor nădejdi// Sub vremi prea schimbătoare, rămasă aceeași,/ Și azi răzeșii grăiesc numai cronicărește,/ Ca atunci când plăieșii sărutau ingenunchiați țărâna...// Cu neîntinată răbdare străbătând restriști și prigoane,/ În așteptarea unei îndurări, prorocind înviere”...

Pentru partea de Moldova de peste Prut îndurarea și învierea au venit în ziua în care această parte ruptă de un secol din trupul pământului românesc a făcut primul pas către Reîntregire, la 27 martie/9 aprilie 1918. S-a văzut că urmele tragediilor trăite în suta de ani de stăpânire imperială rusească nu s-au șters cu totul în cele două decenii de regăsire între aceleași frontiere, rănile vremilor au continuat să sângereze poate mai discret, cum le descoperea un Mihail Sadoveanu, străbătând în 1919 și mai târziu „drumuri basarabene”, nostalgic și sentimental, cu gândul la vechimile moldovene, la o limbă pe care o descoperea adânc tulburată de procesul nemilos de deznaționalizare, cu insule de autenticitate fericit salutate, păstrate ca și nealterate. La altă extremă, urma să se situeze un Geo Bogza, cu viziunea sumbră a „țării de pământ” din anii '30, accentuând pe dimensiunea socială, privind totul cu un ochi de reporter cu resurse de intensificare expresionistă a imaginii și de poet ce mizase, ca autor al unor „poeme invectivă”, pe planul primar, elementar, al vieții. O viziune tulburător-dezolantă, în care om și peisaj se contopesc în lutul și cenușiul universal. Din nefericire, noua ocupație rusească, sovietică, în urma rușinosului pact Ribbentrop-Molotov, a reluat brutalul proces de distrugere a românității din Moldova transpruteană, a închis și deportat mii și mii de români basara-

beni, a falsificat istoria provinciei și a reimpus alfabetul chirilic, intensificând procesul de deznaționalizare. Rănile acestui trecut ceva mai recent se văd și astăzi, chiar după recăștigarea independenței, a alfabetului latin și instituirea ca limbă de stat a zisei limbi moldovenești, despre care toată lumea neopocrită știe că e, de fapt, româna. (Spre consternarea mea și a Anei Blandiana, care era de față, chiar un istoric de la Chișinău, premiat recent de Academia de la București, susținea sus și tare că el nu e român, ci moldovean...).

Se vede că nu este și nu va fi deloc ușor să se scoată din mintea multor basarabeni nefastul virus al înstrăinării de neam injectat de imperialismul de la Răsărit. Surogatul de naționalism provincial nu poate servi decât ocupantului tradițional, care va căuta mereu să izoleze străvechea provincie românească de întregul național. În acest context încă tulbure și dramatic, scriitorii-luptători de peste Prut au avut și au meritul de a se angaja, spre onoarea lor, în serviciul idealului unionist, cu ecou – se vede mereu mai clar în ultima vreme – în tot mai multe comunități basarabene ce se deșteaptă asociindu-se apelului venit din adâncuri al transilvanului Andrei Mureșanu. În 1934, Adrian Maniu, având și el rădăcini ardelene, își putea încheia imnec *Cartea Țării*, cu aceste tertine: „Iar rugăciunea ce-nalț, rămâie la toți închinare:/ Fie blagoslovit pământul în care ne-am scris/ Truda trecută. Sfințească-nfrățire ca-n grâne,/ Dragoste poarte prin noi tuturoră semnu’ de pace,/ Mila, dreptatea și cinstea nalțe-se-n noi cu tărie,/ Ca să putem dăru, lumilor toate, din suflet,// Într-un prinos nesecat, lamura noastră întreagă,/ Tot ce tinzând se dorește, să fie nefrânt în vecie,/ Gând mai înalt, frumusețe mai sfântă, Credință.” Tot ce se-ntrece din noi, deschide drum către soare, / Când pământ cu pământ, întregește o singură țară,/ Când din glasuri răzlețe un singur cântec se leagă.”

Fie ca acest cântec frumos și încrezător să se audă iarăși, cât mai curând, cu armoniile sale clasice regăsite, peste tot pământul românesc!

BASARABIA LITERARĂ

MÁRQUEZ, PREDĂ, PALER. TREI PLIMBARI NARATIVE

de RĂZVAN VONCU

Dacă despre *Un veac de singurătate* s-a spus că este cea mai bună carte scrisă în limba spaniolă de la *Don Quijote* încoace, mă întreb ce se mai poate spune despre o altă carte a aceluiași Gabriel Garcia Márquez, intitulată, elocvent, *A trăi pentru a-ți povesti viața*. Pentru că acest prim volum al memoriilor, dedicat în principiu perioadei de formație a scriitorului, rescrie genial, de fapt, un mit. *Propriul* mit: Macondo.

Macondo nu există. Este doar denumirea unei ferme pe care Márquez o vedea, cu acea vedere secundară, neatentă, a oamenilor interiorizați, pe marginea căii ferate care ducea de la Baranquilla (unul dintre multele orașe în care a locuit scriitorul columbian), la Aracataca (satul natal al scriitorului și referent românesc al teritoriului Macondo).

Dar Márquez face, în această carte, mult mai mult decât să-și povestească viața. De regulă, scriitorii obișnuiesc să-și deconstruiască universurile simbolice, așa cum Poe și-a dezmembrat halucinantul poem *Corbul*, spre a-i lecui pe toți cei dispuși să pună la colț, în timpul procesului de creație, rațiunea. M-aș fi așteptat ca și Márquez să facă la fel.

Dar nu. După cum sugerează titlul, povestirea vieții nu poate fi concepută decât în relație cu creația, cu ficțiunea: o indeterminare care nu lasă multe speranțe biografiei de tip universitar.

Mai simplu spus, Márquez își inventează o biografie, exact în măsura în care deconstruiește și reconstruiește un mit, mitul Macondo-ului. Îi desface nucleele ficționale, transformându-le în biografie, și își construiește o biografie, din cioburile mitizate ale unei existențe care, până la *Un veac de singurătate*, nu purta niciuna dintre mărcile exterioare ale geniului.

Este ceva foarte vechi, și în același timp foarte modern în concepția lui Márquez despre raportul dintre existența celui care scrie și structurile operei. Deși catolic, Márquez nu consideră că proza sa este produsul strict al conștiinței sale individuale, ci expresia unui epos și a unui etos columbian, care respiră prin toți porii realității care îl înconjoară pe scriitor în lunga sa ascensiune către capodoperă, și față de care el este un receptacol, un *semădău* (după vocabula eminesciană, atât de venerată de Noica) și un purtător de cuvânt.

Peripețiile primului său volum publicat la Madrid, în al cărui text editorul a eliminat toate particularitățile lexicale, morfologice și sintactice columbiene, în favoarea unei „corectitudini” castilienne, sunt semnificative. Deși reprezenta prima ieșire în lume a scriitorului, el a rescris acest volum, pentru că acele particularități nu erau doar elemente de decor, de „culoare locală”, ci însăși esența spiritului columbian. Narațiunea, lumea fictivă zămislită de Márquez, este autentică numai în măsura în care dicțiunea ei este autentică.

Fără îndoială, Márquez este un naiv. Nutrește o profundă admirație față de clasicii minori ai literaturii columbiene, este un *iconodul*, citește ca să ucenicească. Operațiuni și ocupațiuni reprobabile, pentru postmodernii ce suntem, și chiar incompatibile cu natura geniului, conform noilor clișee critice dâmbovițene.

Încăput pe mâna unui procuror literar de la noi, Márquez ar putea fi ușor redus la schema ideologică a unui scriitor de stânga, naționalist și autohtonist, de strictă valoare locală. Pentru că, într-adevăr, în *A trăi pentru a-ți povesti viața*, Márquez nu citează teorii și filosofii ilustre și nu-și inventează o biografie livrescă, iar unicul să etalon este nu *canonul occidental*, ci propria conștiință artistică.

Bine ascunsă, ea se dezvăluie, totuși, în memoriile sale: toate textele scriitorului sunt scrise și rescrise până când îi plac. Și îi plac rar.

* * *

La mii de kilometri distanță, Marin Preda are o altă concepție despre existența scriitorului. În pofida portretului de prozator „învechit”, pe care i l-au creat cu o uimitoare tenacitate detractorii săi, prozatorul născut în umilul sat Siliștea-Gumești din Câmpia Dunării are o permanentă *spaimă a defazării*. Nu a defazării sale, ci a defazării literaturii căreia îi aparține. În *Jurnalul* său *intim*, scriitorul notează undeva, cu o neascunsă teamă: *Moromeții* trebuia scris de Liviu Rebreanu, în 1920.

Interesant și, totodată, trist este că orizontul realității în care trăiește Marin Preda, în capitala României europene, este mai limitat decât cel al satelor și orașelelor din îndepărtata Columbie, în care crește ca scriitor Márquez. Cauza:

absența libertății. Preda se apără de această limitare prin *lectură*. Citește febril, are obsesia incompletitudinii – care este, și ea, un semn demascator al genialității – și este extrem de aspru cu literatura în care trăiește.

Nici Preda nu este, totuși, un iconoclast, nici el nu-și construiește opera pe cadavrele înaintașilor sau ale contemporanilor.

Are și o balanță bună: îl preferă, în ciuda rivalității, pe Eugen Barbu lui Petru Dumitriu (opțiune în care îl urmez și eu), și își cunoaște neîmplinirile mult mai bine decât i le cunosc detractorii săi.

Spre deosebire de Márquez – spirit senin, care cântă la chitară și bea cu nepotul celui pe care hunicul său îl asasinase, provocând astfel mutarea familiei la Aracataca – Macondo –, Preda este un *nevrotic*, chinuit mereu de limitele sale umane, de o biografie pe care o salvează într-un mare roman și de un mediu literar care pare că îi dă mereu peste mână, nelăsându-l să scrie.

Căci și Preda, ca și Márquez, scrie și rescrie. *Jurnalul* său păstrează urmele textuale a nenumărate variante din *Moromeții II*, din *Delirul* sau *Cel mai iubit dintre pământeni*. Această exigență nu i-a adus, însă, nici satisfacțiile secrete ale lucrului bine făcut, nici înțelegerea criticii.

Povara literaturii căreia îi aparține îl strivește adesea pe Preda, cel din *Jurnal*. Înțelegem, astfel, de ce prozatorul acorda actului scrisului o funcție terapeutică și mistică, mântuitoare.

Colecționând înfrângeri, în *Jurnalul* său, Preda se întâlnește totuși cu Márquez în Olimpul miturilor literare, acolo unde Siliștea-Gumești se învecinează cu Macondo.

* * *

În sfârșit, la o altă temperatură spirituală, Octavian Paler își examinează cu severitate, cu o detașare, aș spune (fără impolitețe), *inumană*, obârșiile, în cartea sa intitulată *Autoportret într-o oglindă spartă*. O autobiografie parțială, și în același timp esențială, construită pe dialogul prezent – trecut.

Prezentul lui Octavian Paler este cenușiu și fără relief, ca și cerul Bucureștilor. O comparație care revine adesea, ca un soi de a *quoi bon d'avoir quitte Coasta Boacii*: cerul din satul natal, Lisa,

înalt și transparent, ca o scară către mistere; cerul Bucureștilor, plat și căzut, lipsit de amplitudine și de respirație.

Scriitorul, ajuns la vârsta a treia, constată că nu sunt adevărate niciuna din cele două perspective asupra bătrâneții: nici cea noiciană, exuberantă (vârsta a treia ca vârstă a împlinirii în cultură), nici cea depresivă, a hedoniștilor (bătrânețea ca stare a descompunerii în vegetativ). Octavian Paler își trăiește bătrânețea ca pe o vârstă în care ai, cel puțin, privilegiul de a-ți pune întrebări dure, de te îndoi fără remușcări de tot, și de a-ți aminti.

Element comun în cele trei cărți: *sărăcia* fundamentală, sub zodia căreia începe și se derulează în mare parte perioada de formație a autorilor lor. O sărăcie nepercepută ca atare și care nu le împiedică în chip fundamental devenirea, chiar dacă o deviază într-un mod de care niciunul dintre ei nu e, la momentul respectiv, conștient.

Din sărăcie și dintr-o educație tradițională rezultă modestia lui Octavian Paler, care îl ferește, acum, de ispitele gloriei deșarte și îi permite să rămână mereu egal cu sine însuși.

Este splendidă, în *Autoportret într-o oglindă spartă*, recompunerea în amintire a despărțirii scriitorului de Lisa, ca despărțire de copilărie. Fără să idealizeze satul natal, ca Ion Creangă în clasicele *Amintiri*, copilul Paler începe să descopere, la București, că a plecat nu dintr-un spațiu, ci dintr-un *timp*. Și, rememorând, cu instrumentele de azi, ruptura, Octavian Paler ajunge chiar să adauge: *dintr-un mod de înțelegere a lumii*.

De prisos să adaug, o plecare care nu i-a adus omului interior nicio certitudine, chiar dacă omul social a avut, în urma ei, un cu totul alt traseu, înainte de toate în cultură.

Spre deosebire de Aracataca-Macondo și Siliștea-Gumești, Lisa n-a devenit niciodată un mit literar. Devine acum, în *Autoportret într-o oglindă spartă*, un reper al gândirii, al interogațiilor acestui scriitor aspru cu sine și cu semenii. Devine, în fond, o limită.

Aminirea este, la Octavian Paler, un exercițiu de sinceritate, de luciditate și de împăcare. O împăcare dincolo de care nu se află decât o nouă, mare neliniște.

Când am ajuns eu în școală nu se mai făcea religie. Dacă totuși am făcut religie – și încă într-un mod care aș vrea să fie subiectul acestui articol – aceasta se datorește nu faptului că tatăl meu era preot, ci faptului că preotul care era tatăl meu începuse – imediat după interzicerea religiei în școli – un curs de religie în biserică. Țin minte că se țineau duminica înainte de vecernie și că, noi, copiii înscriși, eram foarte mândri când, după terminarea liturghiei, în timp ce credincioșii așteptau să fie miruiți, cârtnicul așeza câteva zeci de scaune într-un cerc pregătindu-le pentru cursurile noastre de după amiază. Eram, dacă îmi amintesc bine, 25-30 de copii între 10 și 15 ani și făceam două ore, cu o mică pauză între ele. În prima oră Tata (Părintele, îi spuneau toți, iar asta mă făcea să mă gândesc în ce măsură el era și părintele celorlalți, nu numai părintele meu) ne vorbea despre nevoia oamenilor de a crede în Dumnezeu de-a lungul timpurilor, despre diversele religii care au existat în istorie, despre diversele religii care există și azi pe pământ, despre istoria creștinismului, conciliile ecumenice (și acum mai țin minte că cel mai important a fost la Niceea în 325) despre deosebirile și, mai ales, nedeosebirile de dogmă și de cult dintre ortodocși și catolici și dintre aceștia și protestanți; despre tradițiile religioase ale românilor (de exemplu ce este creștin și ce este precreștin în obiceiurile de iarnă); despre sensul religios al jocurilor olimpice în Grecia Antică; despre marii pictori, marii poeți și marii compozitori care și-au închinat creația credinței în Dumnezeu. În cea de a doua oră ne întreba ce am reținut despre ce învățasem în urmă cu o săptămână, iar apoi recitam poezii religioase și rugăciuni pe care le primiserăm să le învățăm acasă.

Aceste amintiri din copilărie se desfășuraseră la începutul anilor '50, atunci când cel mai bun prieten al Tatei, preot ortodox, era Părintele Maxim, preot greco-catolic, cu puțin timp înainte ca

REFLEXE

ORE DE RELIGIE

de ANA BLANDIANA

Părintele Maxim să fie închis pentru că a refuzat să treacă la ortodoxie, iar Tata pentru că a spus (cum aveam să citesc într-o sentință găsită după 1990) că „desființarea bisericii greco-catolice nu folosește decât comuniștilor”. Nu le-am evocat însă pentru a da frâu liber nostalgiei mele filiale, ci pentru că dezbaterele declanșate pe marginea obligativității sau interzicerii religiei în școli mi le-au readus ca pe niște argumente logice în memorie.

Evident, nu pledez pentru educația religioasă în biserici: soluția Tatei era o soluție de criză în condițiile declanșării luptei pentru impunerea ateismului și a materialismului dialectic (un alt cap de acuzare din sentința citată mai sus, era acela că „învinuitul predică împotriva materialismului dialectic”, ca și cum ar fi putut, ca preot, să predice pentru materialismului dialectic). Pledez pentru educația religioasă văzută nu ca o tentă de obscurantism sau chiar de fanatism, ci ca o parte a educației culturale. O parte fără de care întreaga cultură a lumii devine de neînțeles.

Să încercăm să ne imaginăm un absolut al unei școli în care nu există niciun fel de educație religioasă (supusă unor legi dominate de o hipercorectitudine politică) și provenind dintr-o familie în care de asemenea nu i se făcuse nicio educație religioasă, pentru că părinții înșiși aflaseră despre religie doar că este „opiu pentru popor”. Să încercăm să ne imaginăm un astfel de absolvent intrând într-unul dintre marile muzee ale lumii, în Galleria degli Uffizi din Florența, să zicem. Ei bine, acest „intelectual” – pentru că putea să fi absolvit și o facultate tehnică și putea să-și dea mastere și doctorate în discipline științifice – nu ar fi mai puțin dezorientat decât un sălbatic trecând din sală în sală și descoperind mereu același personaj crucificat despre care n-ar avea habar ce reprezintă, aceeași femeie cu un copil în brațe înconjurată de personaje ingenuncheate în cine știe ce scop. Cei ce insistă pentru excluderea sau, cel puțin, neobligativitatea religiei în programe școlare cu sentimentul că susțin astfel deschiderea și nedogmatizarea educației sunt prea mărginiți pentru a înțelege

esența anticulturală și obscurantistă a demersului lor. La fel de adevărat este însă și faptul că rostul orelor de religie în programe trebuie să fie, în egală măsură, un act de credință și unul de cunoaștere, și că, în măsura în care lucrurile se bifează formal, asigurându-se doar niște ore suplimentare preoților și învățarea pe de rost a unor formule fixe, obligativitatea devine instrument al îndepărtării de religie, a transformării ei într-o formă fără fond.

M-am lăsat să alunec pe panta amintirilor tulburătoare evocând figura luminoasă a unui preot intelectual care întâmplător era tatăl meu, pentru a putea pleda pentru predarea religiei în școli, nu ca un instrument de îndoctrinare și segregatie, ci ca pe unul de descoperire, înainte de predarea propriei forme de cult, a sâmburelui strălucitor și de egală intensitate care se află ascuns în toate religiile lumii, de înțelegere a ceea ce este comun, înainte de a înțelege ceea ce este diferit, între diversele forme în care – în timp și spațiu – oamenii au simțit nevoia să-și contemple sufletul nemuritor.

CONVOCATOR

ADUNAREA GENERALĂ A FILIALEI CHISIȚĂU A UNIUNII SCRITORILOR DIN ROMÂNIA

În temeiul dispozițiilor art. 16 și art. 33 din Statutul Uniunii Scriitorilor din România în forma în vigoare, Președintele Filialei Chișinău, cu sediul în str. 31 august nr. 98 - Chișinău, Filială a Uniunii Scriitorilor din România (denumită în continuare „U.S.R.”), cu sediul în Calea Victoriei nr. 133, sector 1 – București, membră a Alianței Naționale a Uniunilor de Creatori („A.N.U.C.”), CIF RO 2786991, convoacă **Adunarea Generală Ordinară a Filialei Chișinău**, compusă, potrivit dispozițiilor statutare, din membrii USR care își exprimă votul în cadrul acesteia, care va avea loc în **data de 26 aprilie 2018 ora 17.00 la adresa: str. 31 August 1989, nr. 98, Chișinău.**

ORDINEA DE ZI A ADUNĂRII GENERALE A FILIALEI

- Adunarea Generală a Filialei va avea pe ordinea de zi următoarele puncte:
1. Dezbaterea activității USR, a Președintelui, a Prim-vicepreședintelui și a Vicepreședintelui, a Comitetului Director și a Consiliului USR, precum și a Președintelui Filialei pentru mandatul 2013-2018;
 2. Votarea raportului de activitate al conducerii USR, prezentat de Președinte, precum și al Președintelui Filialei pentru mandatul 2013-2018;
 3. Alegerea Președintelui USR pentru mandatul 2018-2023;
 4. Alegerea Președintelui Filialei pentru mandatul 2018-2023;
 5. Alegerea Comitetului de Conducere al Filialei;
- Toți candidații la funcția de Președinte U.S.R. ale căror candidaturi au fost validate de Comisia de Monitorizare a Alegerilor pot participa, pentru a-și susține candidatura, la Adunarea Generală a Filialei.
- Membrii Filialei care doresc să candideze la funcția de Președinte al Filialei și la cele-

alte funcții eligibile din cadrul Filialei pot depune candidaturile la secretariatul Filialei din str. 31 August 1989, nr. 98, până la data de 25 martie 2018, ora 17.00. Candidaturile trebuie semnate în original și depuse personal. Candidaturile nedepuse în termen nu vor fi luate în considerare.

VOTUL ÎN CADRUL ADUNĂRII GENERALE

- Membrii Filialei prezenți la data, ora și locul desfășurării adunării generale a filialei votează într-o urnă Președintele Filialei și Comitetul de Conducere al Filialei, iar într-o altă urnă votează Președintele U.S.R.
- Pot vota în cadrul adunării generale a filialei numai membrii filialei. Un membru al filialei poate vota un singur candidat la funcția de Președinte U.S.R. și un singur candidat la funcția de Președinte al Filialei. **Nu se admit voturile prin reprezentant.**
- Procesul de vot se va încheie la data de 26 aprilie 2018, la ora la care se încheie Adunarea Generală a Filialei. Rezultatele alegerilor pentru Președintele Filialei și Comitetul de Conducere al Filialei se vor consemna într-un proces-verbal. **Rezultatele alegerilor pentru Președintele U.S.R.** se vor consemna într-un proces-verbal întocmit de Comisia de Monitorizare a Alegerilor, la data de **5 mai 2018**, în cadrul Consiliului U.S.R.

Prezentul convocator va fi adus la cunoștința membrilor filialei prin publicarea acestuia pe pagina de internet a filialei, precum și prin publicarea într-un ziar recunoscut pe plan local.

Președintele Filialei Chișinău,
Leo BUTNARU

ANCHETĂ

realizată de
EMILIAN GALAICU-PĂUN

SIEȘI MAESTRU
ȘI UCENIC
ȘERBAN FOARȚĂ

PE BLOGUL SĂU DE PE SITE-UL RADIO EUROPA LIBERĂ, EMILIAN GALAICU-PĂUN ÎI ANCHETEAZĂ PE CEI MAI IMPORTANȚI SCRITORI ROMÂNI AI MOMENTULUI. ÎNTREBĂRILE SALE, PUSE CÂND CU REVERENȚA CUVENITĂ MAESTRILOR, PRINTRE CARE EM. G.-P. ESTE PERCEPUT DEJA CA UN „PARUS INTER PARES”, CÂND CU TONUL COMPLICE AL TOVARĂȘULUI DE DRUM(-UL MARE, VILLONESC, AL AVENTURII SCRIPTICE), PRIVESC ASPECTE ESENȚIALE ALE BIOGRAFIEI ȘI CREAȚIEI LITERARE A CELOR INTERVIEVAȚI. „ANCHETATORUL” IZBUTEȘTE SĂ DEPĂȘEASCĂ DE FIECARE DATĂ CADRELE CONVENȚIONALE ALE INTERVIULUI-OMAGIU, PROVOCÂNDU-LE RESPONDENȚILOR GUSTUL PENTRU DEZBATERICA SERIOASĂ ȘI/SAU MĂRTURISIREA SINCERĂ A UNOR EXPERIENȚE MAI PUȚIN CUNOSCUTE DE CITITORI.

Emilian GALAICU-PĂUN: Se știe – iar istoria literaturii a transformat întâmplarea într-un soi de mit – că, la capătul unei întâlniri providențiale cu idolul său, poetul Stephane Mallarmé, tânărul Paul Valéry a avut un fel de „șoc existențial”, care avea să-i schimbe destinul: n-a mai publicat poezia vreme de aproape două decenii, iar atunci când a făcut-o, în 1917, dând la tipar *la Jeune Parque* (într-un „fabulos” tiraj de... 40 de exemplare), devenea el însuși un maestru. Ați trăi și Dvs o astfel de întâmplare? Cine a fost „Mallarmé”-ul Dvs.? Vă rog s-o istorisiți. Iar acum, că sunteți unul dintre cei mai apreciați scriitori români contemporani, rogu-Vă să-mi spune-i dacă ați avut șansa să Vă caute un tânăr autor pentru a „face ucenicie” la Dvs., iar dacă (încă) nu – totul e înainte! –, pe cine dintre autori ați fi vrut să-l vedeți pe post de „tânărul Paul Valéry”?

Șerban FOARȚĂ: Sunt într-o situație ușor privilegiată: „Mallarmé”-ul meu a fost Mallarmé însuși.

(Vor mai fi fost, desigur, și alți câțiva: numai fanatici sunt „homines unius libri”).

Cât despre „tânărul Paul Valéry”, tot eu mi-am fost... Paul Valéry-ul propriu !

În vârstă de vreo 25 de ani, eram (cu jaluzelele lăsate drept pavăză-mpotriva ispitei estivale de afară) în curs de a transpune în română (pentru Editura Meridiane, de sub teascurile căreia,-n aprilie 1968, a și ieșit) un opuscul al lui Paul-Ambroise, anume *Degas Danse Dessin*.

Faptul că eseu era, firește,-n proză nu putea decât să mă irite...

„Aritmia” mă incomodează (în calitate de versificator, – iar, mai încoace, în postură de cardiac); pare, din parte-mi o (blajină) țacăneală (și, poate, că și este, de vreme ce... țăcăn metronomic fraza, ca și cum ar fi un vers în metru clasic, – de parcă aș fi emulat cu *Hermes-Baby*, șvițeriana mea mașină à écrire!), manie de care nu (mai) pot să mă dezbăr, fie că-i vorba de poeme, de eseuri, de proză sau de tălmăciri (de tălmăciri de proză, de eseuri, de poeme).

Noroc că cei mai mulți nu dibuie bătaia ritmică precisă a frazelor pe care le înșirui, pe pagini, ca pe niște partituri.

Una din puținele persoane ce și-au dat seama de acest nărav, a fost, în urmă cu decenii, sora mea: „Am început să-ți înțeleg mai bine fraza, după ce am observat că e ritmată.” (În paranteză fie spus: urechea-i muzicală și orele de pian au ajutat-o.) Am completat-o (ca un frate mai în vârstă și înțelept nevoie mare): „Nu atât fraza, cât frazarea.”

Or, totul va fi început cu un fragment din cartea amintită, – cu care, editorialmente vorbind, am debutat.

Altminteri, fie spus în treacăt, traducerea făcându-te „sosia”, așa-zicând, a autorului tradus, eu, Șerban Foarță, voi fi debutat ca unul dintre foarte mulții heteronimi ai lui Paul Valéry!

Cât despre fragmentul amintit (cf. pp. 17-18), părându-mi-se foarte poematic, am hotărât pe loc să-l „pun pe muzică” (adică să-l ritmez).

E un fragment avându-și sursa într-un paradox de ordin coregrafic al maestrului din Rue de Rome (anume că dansatoarea nu este o femeie ce dansează, căci nu-i deloc femeie și că nici n-ar dansa!); și se referă la mirabilul balet al unor mari meduze filmate-n mediul propriu, sub „clopotele verzi”, – ca să se termine, după descrierea senzuală a dansului lor mirobolant ce este visul Erosului însuși, prin închiderea subită a umbrelei, când ele „... freamătă și se înalță asemenea unui aerostat, spre luminoasa zonă interzisă unde domnește astrul și aerul mortal.”

(Pe-atunci, „mortal” nu va fi fost, ca azi, „letal”!)

Fie și dacă ritmul mult dorit nu-mi ieșise, totuși, ca la carte, îmi înfipsesem dinții în fructul interzis, – un scandal, altminteri, inubliabil..

Am mai „valerianizat”, apoi, o dată: *Introducere la metoda lui Leonardo da Vinci* (Editura Meridiane, 1969; și, după ani de zile, într-o ediția, alta, revăzută, la Editura Paralela 45, 2002).

Apoi, după mai multe inconcludente tentative (una, *Les Pas*, pe când eram student, – citind-o, la un cinaclu de literatură comparată, în tandem cu alta, anume *Pasul dulce*, de Arghezi), n-am mai tradus din opera în versuri a „cartezianului” poet al Junei Parce decât patru: două (*Cântec aparte* și *Sinistru*) inserate în *Clepsidra cu zăpadă* (Editura Polirom, 2003), iar alte două, inedite. – Le transcriu, căci, poate, merită,-n aval:

1) VINUL PIERDUT

Cândva,-n ocean lăsat-am (dar,
Sub care cer, nu pot să jur)
Să-mi cadă, hăului în dar,
Un strop din vinul cel mai pur.

De ce a fost să-l pierd pe mări?
Unui oracol am dat curs?
Unei lăuntrice chemări,
Că,-n loc de sânge, vin am scurs...

O purpurie-ntunecare
Pe fața apei, – după care,
Din nou, prin clarul ei străvezi;

Curs vinul, ce beție-n unde!
Iar în amarul aer vezi,
Săltând, fantasmele afunde.

2) INSINUANTUL

Curbe, o, meandru
Al seducției, – oare
E vreun gest mai tandru
Decât o lentoare ?

Drumu-mi ce-l știu bine
Eu îl vreau și-al tău;
Gându-ascuns în mine
Nu e să-ți fac rău.

Surâzândă,-n fastă
Seară, – te rănește
Libertatea asta
Ce descumpănește ?

Curbe, o, meandru,
Taina mea adâncă,
Verbul cel mai tandru
Amâna-l-aș încă.

În ceea ce-l privește pe Domnul Mallarmé, relațiile noastre vor fi fost cam ca acelea dintre părinte și odraslă: cordiale, dar și încordate.

În rest, mult mai prozaic, ba chiar și-n termeni mercantili și/sau contractualiști vorbind: în casa poetului tradus, traducătorul este un chiriaș; chiria se achită în versuri tălmăcite.

Sau, mai sofisticat (spre satisfacția celui ce-a fost Alex Leo Șerban), pornind de la justificarea tabu-ului în tălmăcirea-mi sonetului À la nue accablante... prin prezența insolitului vocabul într-un poem al lui Hugo: „Et ne bafouons plus le nègre et son tabou” (*Religions et Religion*, VIII), orice traducător e „negrul” unui autor, a cărui operă-tabu o tot (re)scrie, la negru,-n propriu-i „petit nègre”!

Oricum, e imposibil, ca tălmăci, să nu resimți complexul de inferioritate al unei (nu am altă vorbă!) „slugi”, al uneia „la doi stăpâni”, ceea ce cheamă-se, în graiul goldonian, *servo di due padroni*: autorul (sau originalul) și propria-ți limbă (cea maternă, îndeobște), în care trebuie să-l tălmăcești...

De unde și, ca vagă consolare (în ciuda fatalelor incertitudini, în versiunea-mi proprie a operei lui Mallarmé în versuri, acest liminar sonet, *Exergue* (în idiomul, ba chiar și în idiolectul, „patronului” prea-venerat):

<i>Bien que trop seul et mal armé</i> <i>À vous conduire en autre langue</i> <i>Parmi l'inavouable tangué</i> <i>Et tel oiseau qui (ma larme est</i>	
<i>Le témoignage) m'alarmait</i> <i>Non moins que le bateau qui tangué</i> <i>À me laisser le coeur exsangue</i> <i>Entre vos basses, Mallarmé,</i>	
Maintenant face à une rive Dont le nouveau soleil vous prive De plus d'une ombre ou bien d'éclat	
Avec ces feuilles décentrées Bruissantes même au calme plat Va-t-on avoir le droit d'entrée.	
În fine, „dezixificarea” faimosului Sonet în -i/yx(e) [ca și în -or(e), nu este o pastişă malițioasă, ci un amabil exercițiu lipogramatic în maniera poeților din grupul OuLiPo:	
DÉSIXIFICATION	
<i>Ses 2 paumes très haut dédiant leur O'Neill',</i> <i>L'Angoisse, ce minuit, soutient, bibliophore</i> <i>Maint rêve vespéral brûlé par le phényle”</i> <i>Que ne recueille aucune urne papyriovore.</i>	
<i>Sur les crédences, au salon vide : nul ptil””,</i> <i>Aboli bibelot d'un (é)cri(t) insonore</i> <i>(Car le Maître est allé cueillir des fleurs de style</i> <i>Avecque l'objet dont le fainéant s'honore).</i>	
<i>Je ne reproche à la feuille d'acanthé en or</i> <i>De s'estomper selon peutêtre le décor</i> <i>Des bicornes offrant la Marseillaise””” au Nil</i>	
<i>Elle, enfantine et nue en son miroir, encor</i> <i>Que, dans l'oubli fermé par le grand cadre, file</i> <i>L'étoile septuplée avoisinant l'Alcor.</i>	

* *Long Day's Journey Into Night* ?

**C₆H₅ – (chim.) fenil.

*** Cf. gr. πτῖλον – « plume ou duvet ».

**** Cf. *La Campagne d'Égypte (1798-1799)*. [„La marche avait six ans...” (V. Hugo)]

P.S. Coabitarea, luni de zile, dacă nu ani, ba chiar decenii, cu autorul cel pe care-l transpui, cu greu, în altă limbă, nu doar acasă, ci și-afacolo pe unde te duc pașii, zilnic, e una ce-i cu neputință să nu te facă, vrând-nevrând, ca, prin instinct cameleonice, prin mimetism, prin empatie, să te confunzi, treptat, cu el... Născut (ca și soția-mi dintâi, Maria-Mia) în 1942, eram cu una sută ani mai tânăr decât maestrul Mallarmé, venit, pe lume la Paris, în 1842. Fără să fiu superstițios, mi se părea, din când în când, că simetria respectivă ar trebui să se păstreze și în privința datei morții: Mallarmé a închis ochii, la Valvins, în A. D. 1898. Peste un secol, în 1998, mi-ar fi venit, și mie, rândul.

Din păcate, i-a venit Mariei-Mia!

Martoră și, uneori, martiră a propriului meu amok mallarméan, a mallarmizat mai bine decât mine...

DECLARAȚIA

UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA PRIVIND REUNIREA CU ROMÂNIA

Uniunea Scriitorilor din Moldova, care a inițiat Mișcarea de Eliberare Națională în anii 1980 ai secolului trecut, salută și aderă la declarațiile de reunire semnate de consiliile locale, orășenești și raionale din mai multe localități, care sunt în consens cu Declarația de Reunificare a Republicii Moldova cu România din data de 28 octombrie 2015 a Uniunii Scriitorilor. În document se sublinia că acest act de justiție istorică ar constitui unica modalitate de a evita un colaps economic și social și singura soluție salvatoare pentru noi în condițiile geopolitice de azi și având la bază valorile identității naționale românești, unitatea de limbă, istorie și cultură. Uniunea Scriitorilor consideră că următorul pas care se impune în contextul actual ar fi constituirea unui grup de lucru format din reprezentanți ai guvernelor și parlamentelor Republicii Moldova și ale României care ar elabora o foaie de parcurs a procesului de re-apropiere multilaterală a celor două state românești.

Urmărind obiectivul UNIFICĂRII, acest grup de lucru s-ar concentra pe următoarele direcții:

- Consultări cu partenerii externi, europeni și americani;
- Inițierea și realizarea unor proiecte româno-europene între Moldova, România și UE;
- Sincronizarea celor două state sub aspect juridic, economic, administrativ și cultural-educativ;
- Explicarea beneficiilor reunificării pentru etniile din Republica Moldova.
- Facem apel către întreaga societate, uniunile de creație, instituțiile de învățământ, savanții, pedagogii și oamenii de afaceri, ONG-uri, persoanele de bună-credință să se implice și să sprijine acest obiectiv.
- În situația în care trei decenii de independență ale Republicii Moldova au însemnat, de fapt, o mișcare din neunde spre nicăieri, datoria noastră ca intelectuali, ca oameni ai cetății, este să atragem atenția întregii populații a Republicii Moldova asupra singurei căi de izbăvire – integrarea în Europa, prin reunificarea celor două state românești, Republica Moldova și România, într-un singur stat.
- Așa să ne ajute Dumnezeu!

**Consiliul Uniunii Scriitorilor
din Republica Moldova
Chișinău, 12 martie 2018**

>03 ARCADIE SUCEVEANU: PRIMA DIN CELE TREI UNIRI

spune: „România trebuie să lucreze cu toată lumea în Republica Moldova, inclusiv cu minoritățile, să-și sporească numărul prietenilor, să nu se limiteze doar la unioniștii declarați. Să nu se prezinte doar ca mamă-interbelică ce-și caută copila basarabeană rătăcită, ci să fie un stat european, o interfață a Occidentului, să ofere Moldovei un model de modernizare. Aceasta este cartea câștigătoare.”

În ziua când a apărut apelul nostru, presa a titrat: „Scriitorii aleg Unirea, dar ar fi bine să fie auziți nu doar de socialiști, ci și de politicienii moldoveni și români”. Asta ne-o dorim și noi din toată inima.

De la 1918 încoace, fermentii Unirii s-au menținut vii în sufletul basarabenilor. Reunificarea trebuie să fie nu doar o glorioasă pagină de istorie românească (poate chiar cea mai glorioasă), ci și o nouă perspectivă de regăsire și reintegrare în contextul lumii de azi – o lume care, știm prea bine, nu prea agreează eventuale modificări pe harta postbelică și nici nu se lasă prea încântată de ideea unor reunificări pe criterii etnice. Evenimentele de acum o sută de ani, fapta eroică a deputaților din „Sfatul Țării”, pe care o evocăm azi cu o simțire și cu o vibrație specială, ne arată că prin acțiuni comune înfăptuite cu înțelepciune și curaj poate fi spartă chiar și carcasa de beton a unor imperii.

Pentru noi, Ziua de 27 martie este mai mult decât o poveste a unor timpuri apuse, mai mult decât o dată istorică înțepenită în manuale, ea are o valoare simbolică netrecătoare și ar trebui declarată sărbătoare națională, atât la Chișinău cât și la București, așa cum s-a întâmplat cu Ziua Limbii Române, sărbătorită deja de mai mulți ani pe ambele maluri ale Prutului.

PROZĂ

LORD

de IOAN MÂNĂSCURTĂ

Popeștii de Sus este o localitate plină de povești. Povești de tot felul, unele mai uluitoare decât altele.

La drept vorbind, aceleași istorii bântuie și satul vecin, Popeștii de Jos. Presupun că-i ceva firesc, deoarece distanța dintre cele două entități topografice este de 3,4 metri, așa că poți umbla toată ziua dintr-o localitate în alta, fără ca cineva să te întrebe ce cauți sau să-ți ceară permis de ședere. Într-o zi, când am avut chef și tocmai intenționa să mă păărăsească prima dragoste, eram atât de zăpăcit, încât am fost de 364 de ori într-un sat și de 365 de ori – în celălalt. Ultima aterizare a fost în satul natal, unde, după cum ați priceput, eram condamnat să dorm. Iubita asta a mea, generatoarea stării de incertitudine, a recunoscut ulterior că se avea de bine cu un amic de-al meu și că, de fapt, ar fi pus la cale o răzbunare odioasă – ceva de tipul că mergi la cel mai promițător iaz și nu prinzi decât țânțari.

Credeți că m-am dus la culcare după ce am totalizat cele 729 de salturi sus-jos-sus, fără însă a percepe vreo schimbare de nivel sau altitudine? Țsta chiar că ar fi fost un final nemeritat pentru bunătatea de zi ce se scufunda în apele înserării, așa că mi-am propus să-l gălesc pe Lord. Lordul ăsta – v-o spun cu oarecare anticipație, ca să înțelegeți mai bine despre ce este vorba – avea deosebit de prostul nărav să dispară când te așteptai mai puțin, iar mai exact când se întâmpla să ai nevoie de el. Acum, dacă tot îl căutam, era sigur că îmi trebuia pentru ceva, deși nu puteam spune pentru ce. Tot atât de sigur era și faptul că, dacă îl găsesc, o să știu. Mai exact, Lord însuși știa de ce este căutat și, în momentul întâlnirii, scopul acesteia devenea o evidență și pentru mine.

Lord nu este câine, deși o vagă asemănare, inclusiv prin componenta onomastică, cu patrupelele nominalizate exista cu certitudine. Nu zic, poate că ar fi fost mai bine să fie câine. Un câine, de obicei, nu creează probleme decât în cazul că îl provoci. Lord era intrigant de meserie – unul desăvârșit. Așa mi-a șoptit intuiția în clipa când l-am cunoscut. De fapt, ca să spunem adevărul până la capăt, era el însuși – Lord adică – o intrigă și această intrigă urzea în permanență alte intrigi. S-ar putea și să greșesc, știindu-se că până și un fleac de băț are două capete, iar cât privește adevărul... ei, adevărul se află la fundul mării și

nu mă vedeam în postură de scafandrier pornit în căutarea adevărului...

Când am făcut cunoștință cu Lord – a fost cu ceva timp în urmă – , era de față și Vasi, ceea ce în traducere liberă ar însemna că Vasi, adică Vasile, îl găsisese în cine știe ce răpă (presupunere neadeverită ulterioară!) și mi-l adusese poclon, gândind el că surpriza ar face să dau ochii peste cap și să leșin. Putea să aștepte mult și bine! Vasi era pe post de cel mai bun prieten, fiind cu trei ani mai avansat în timp decât mine și cu șapte centimetri mai scurt pe verticală. Aceste inegalități pe dimensiunile temporală și spațială se compensau reciproc, făcând să ne simțim egali, și Vasi n-a manifestat niciodată dorința de a părăsi postul de cel mai bun prieten.

Lord mi-a întins ceremonios unul dintre membrele superioare și s-a prezentat sec:

– L-lord.
Cel puțin, așa am înțeles eu că îl cheamă.

Ca să-mi arăt respectul și să ascund și faptul că eram surprins, am scuturat îndelung și afectuos lăbuța rece (dacă n-o fi fost o manivelă!) pe care mi-o băgase Lord în palmă. La început, Lord era cam... scund și, când dădea... mda... mâna cu cineva, chiar și cu Vasi, ridica brațul vertical, încât erai nevoit să-l apuci lateral, ca pe o manșă sau ca pe un băț. Mai târziu am aflat că, fiind în toane bune, Lord putea să se salte în aer și să rămână suspendat, scutindu-te de efortul aplecării, sau să-și lungească cât trebuie brațul, acesta având proprietăți telescopice inimaginabile și o nemaipomenită flexibilitate. Sincer vorbind, inimaginabil și nemaipomenit era Lord însuși, ca și tot ce a urmat după ce s-a instalat nepoftit în viața noastră.

Dacă tot îl adusese, a zgâlțâit și Vasi manivela lui Lord, după care l-a privit curios, mai să cred că vrea să-l scuture de colb, și a declarat cu mare înțelegere:

– N-aș putea spune că ești câine.
Naiba știe la ce s-a gândit când a făcut această declarație.

– Nici nu pretind, deși...
– N-ai de unde, n-ai stofă..., ești ca un tremurici pe fața apei, zise Vasi cu amărăciune.

Doamne ferește! Lord scoase un răcnet cumplit, sări în sus cât să bage ceea ce el bănuia că este pumn sub nasul lui Vasi și întrebă:

– De ce trebuie să mă ofensezi?
– Scuze, zise Vasi, la noi așa-i obiceiul din moși-strămoși...

– Din ce?
– Din ăia, care au fost și nu mai sunt.
– Ce înseamnă: nu mai sunt? Odată ce au fost, sunt și vor fi în vecii vecilor. Asta-i legea. Întotdeauna rămâne vibrația.
– Ce rămâne?

– Viețuitoarea pleacă, dar vibrația rămâne. Orice faptură trebuie percepută ca o vibrație. Câinele, dacă tot l-ai pomenit, poate să-și ducă lătratul pe alte tărâ-muri, dar vibrația lui rămâne aici. Ca o coadă care dă din ea însăși, nemaiavăd ca suport câinele... Ce-i cu obiceiul din moși-strămoși?...

– Prin părțile noastre, începu cu glas de povestitor Vasi, iar acestea sunt părțile noastre, dacă n-ai observat sau ai uitat cumva..., chiar și cea mai pricăjită jigodie poartă nume ca Prințesa, Regina, Herțog, Carol, Al Capone, Madona...

– Scurt, i-am cerut, cunoscându-i nărvul de a lungi vorba.

– Pisica mea, continuă netulburat Vasi, se numește Cleopatra, iar a vecinului – Desdemona... Unul, dacă vrei să știi, avea un câine Hitler, iar altul – un porc pe nume Stalin. Porcul ăsta, Stalin, era jigărit, de ziceai că trage să moară, așa că stăpânul l-a lăsat de capul lui și Stalin îl urma pretutindeni. Dacă stăpânul mergea în vizită sau intra în magazin, porcul se așeza câinește și îl aștepta la intrare. Când Stalin ajungea în dreptul casei lui Hitler, acesta – am în vedere dulăul – începea să urle ca scos din minți și se izbea atât de cumplit încât te prindea mirarea cum rezistă lanțul cu care era legat. Porcul luase nărvul să se ducă la poarta lui Hitler la ore târzii, ba chiar grohăia încercând să imite lătratul acestuia. Într-o noapte, Hitler s-a rupt din lanț și l-a găuit pe Stalin... Poate că Stalin hotărâse să se sinucidă astfel, ce zici...?

– Nu cred, zbârnâi Lord. Lucrurile, întotdeauna, sunt mult mai complicate.
– Crezi că animalele sunt marcate de nume? Mi se pare cam trăsnită ideea asta de a le dezonora dându-le nume de împărați, regine, tot felul de conducători, pirați și alți bandiți...

– La ce ne oprisem? Întrebă sec Lord.
– Dacă vrei să știi, continuă Vasi, de parcă n-ar fi auzit întrebarea, unul are un ponei, pe nume Napoleon, iar vecinul său – un motan chior care răspunde la

numele Nelson. Că la noi așa-i, fiecare trebuie să-și aibă perechea. Printre altele, nu se iubesc deloc, poneiul și motanul, dar motanului îi place grozav să călărească poneiul. Când îl simte în cărcă, căluțul începe să zvârlă din copite, cabrează și nechează nervos, dar ăsta cu nume de ditamai amiral britanic privește senin la lume cu singurul său ochi și face echilibristică pe spatele bietului animal. Circ! Despre cocoșul Dracula...

– Ce treabă am eu cu toate acestea? se enervă (sau dădu această impresie) Lord. Mă întreb dacă n-oi fi nimerit la o grădină zoologică sau la o expoziție de animale domestice, toate cu psihicul dereglat...

– U-ua, făcu Vasi împăciuitor, mai bun decât Lord nu cunosc să existe nume de câine... Nu găsești în lumea întreagă un câine rasat care n-ar vrea să poarte numele Lord. Pariez! Bunicul meu a avut doi dulăi cu acest nume: Lord senior și Lord junior, Lord Întâiul și Lord al Doilea – dinastie, cum s-ar zice. Pe Lord junior mi l-a dat mie, dar acesta a dispărut acum doi ani...

– Când ziceți câine,aveți în vedere subspecia *Canis lupus familiaris*?... se interesă Lord.

Eram gata să-i răspund, când un cioroi mare și zburlit se așeză pe creștetul lui Vasi, cârâind entuziasmat și acoperindu-i ochii cu aripile larg desfăcute.

– Câș, boală, coboară pe umăr, se răsti Vasi la cioroi, după care i-l prezentă lui Lord: Țsta-i Carl. Carl Maria von Weber. Este un tip foarte deștept și muzical. Arată tânăr, dar cred că are două sute de ani. Fu-u, i se adresă el cioroiului, îți miroase din clanț. Iar te-ai băgat la hoituri?

Cioroiul muzical cârâi mândru, coborî pe umărul lui Vasi și se apucă să-și așeze penele, cercetând gânditor bizara arătare care vibra în fața noastră.

– Bine, dar eu nu sunt din ăștia... din moși-strămoșii voștri..., declară Lord, fără a se sinchisi de prezența păsării. Eu am străbătut distanțe incommensurabile...

– Știm, veniși din țara lorzilor, îl întrepruse Vasi. Asta vrea să sugereze numele tău, nu-i așa? Ia zi, cum este corect: Lordia sau Lordenia?

– Zi-i cum vrei! Va fi corect exact în măsura în care va fi incorect.

– Ia nu ne prosti, am intervenit eu. Un lucru poate fi corect, poate fi parțial corect sau incorect, dar ce poate să însemne: va fi corect exact în măsura în care va fi incorect? Ca și cum ai spune că un obiect negru este negru în măsura în care este alb.

– Păi, de fapt, ăsta-i adevărul. Aparente sunt înșelătoare.

– Judecând după aspectul tău, s-ar zice că ești lord doar cu numele, în rest...

– Află că eu nu sunt Lord, ci Llord, cu doi de l...

– Ce importanță are – un l sau doi? Tot un drac.

– A, nu! Llordul este Llord pretutindeni. Nu caută dacă Popeștii sunt de sus, de jos, de mijloc, dintr-o parte sau din alta. Llordul este simetric de Llord la orice oră de zi sau de noapte – asta în cazul că se află într-o zonă unde există zi și noapte. Cât despre draci, niște vagabonzi de carieră...

– Aolică! făcu Vasi. Chiar așa! Vai de căpceanul tău de Llord! Cu doi, iar dacă dorești chiar cu trei de l, sublinie el.

Lord își schimbă culoarea și cred că și dimensiunile. Acum nu mai avea nimic

comun cu ceea ce bănuiam că ar putea fi un descendent al invocatei de către Vasi dinastii Lord. Ca să zic așa, era sută la sută *Llord*! În orice caz, excrescența pe care noi o strânseserăm în calitate de mână prietenească își schimbă forma și deveni amenințătoare – un fel de băta în stare de repaus sau bumerang deo-camdată staționar.

– Gata! scrâșni Llord din toate agregatele. Nu mai vorbesc cu tine! Niciodată!

– Nu-i cazul să fii categoric, nu se lasă intimidat Vasi. Ce vrei să zici când zici *niciodată*?

– Asta-i o negație temporală absolută și înseamnă *nici într-un timp*. Este valabilă în spațiile care beneficiază de timp. Cum ar fi Pământul, bunăoară.

– Vrei să spui că timpul...

– Nu vreau... Pentru că este! Ei, iată, am și încălcat legământul, vorbind în continuare cu tine. Prin urmare, *niciodată* și-a pierdut valabilitatea. Dar o să inventez o pedeapsă și mai cumplită!

Auzind amenințarea și poate începând să priceapă și alte lucruri, Vasi lăsă nerezolvate problemele de onomastică chinologică și se concentrează pe aflarea identității personajului din fața lui. Dacă nu era câine – și nu era, chiar se mira de unde-i venise ideea! – ce putea să fie? Am găsit de cuviință să intervin și m-am adresat cu tot respectul, subliniind prezența celor doi de *l* în alcătuirea numelui:

– Mult stimat Llord, excelență, am putea să știm și noi cine sunteți și cum arătați în realitate? Vibrați tot timpul și...

– Nu pot răspunde momentan. Sunt în căutarea unei identități corespunzătoare locului și aflării mele în timp. În clipa găsirii acesteia, o să-mi modelez imaginea în corespundere cu tradițiile locale și temporale. Să știți, însă, că n-am agreeat niciodată spațiile în care există timp.

– De ce vă deranjează timpul?

– Începi imediat să te uzezi. Cum nu-mi voi asta? Ah, da! – se declanșează procesul îmbătrânirii.

– Cu scuzele de rigoare, vă declar că eu nu simt...

– Ducu, își pierdu răbdarea Vasi, nu ți se pare exagerat faptul că respectul tău are ca țintă o lampă de gaz cu nume nici măcar de câine? Cel puțin, așa îl văd eu pe ăsta... pe asta, dacă vrei... În clipa asta...

– Poate-i lampa lui Aladin!? N-ai remarcat că este... o lampă vorbitoare... și practică un discurs coerent... După părerea mea, însă, n-are de unde să fie lampă. În mod sigur este altceva... și chiar altcineva...

După această tiradă, m-am întors spre Llord și l-am întrebat respectuos:

– La drept vorbind, cine sunteți?

– Din punctul vostru de vedere, sunt un extraterestru.

– Curios, se îngândură Vasi. Și n-ai putut să te prezinți într-o ținută mai potrivită, mai demnă, ca să zicem așa?

– Sunt în misiune. Obiectul de studiu îl reprezintă ființele inteligente de pe planeta voastră. Trebuie să simt, să cercetez, să cunosc această lume și să mă extaziez în fața ei. Ca să-mi îndeplinesc misiunea, trebuie să fiu din această lume. Cineva aflat în vâltoarea evenimentelor fără a fi participant la evenimente. Un observator discret, de nimeni știut, dar atoateștiutor.

– Vrei să fii Dumnezeu? îl luă în zeflema Vasi.

– Nu, nici vorbă! Cred că cel mai potrivit ar fi să iau chipul unei inteligente aborigene... După felul cum m-ați întâmpinat, însă, nu cred că vă interesează astfel de lucruri, bâzâi enervat Llord. Mi-ați spus atâtea baliverne, încât mi s-a scurtcircuitat aparatul de gândire. De ce câine?

– Câine?! se prefăcu mirat Vasi. Cred că ne-ați înțeles greșit...

– De ce câine? repetă Llord. De ce câine?

– Așa am simțit noi... Câinele este cel mai bun prieten al omului, cel mai răbdător și cel mai devotat. De mai bine de cincisprezece mii de ani este alături de om, la bine și la rău, ocrotindu-l de fiare și de duhurile rele. Vă asigurăm cu tot respectul... Cele mai nobile intenții! Când am auzit cum vă numiți, mi s-a făcut dor de Lord al meu, cel care a dispărut acum doi ani.

– Lumea nu este cum este, declară calm Llord. Lumea este cum o vezi!

După care Llord începu să sfârșie, vibrația se întetă și peste o clipă – ia-l de unde nu-i: Llord se topise în văzduh cu tot cu supărare.

Iar văzduhul avu miros de alte lumi. Așa, o aromă indefinită, nepământască, cum ar veni, care ridica în suflet un uriaș val de neliniște. Parcă și vântul începuse să bată altfel, iar nourii o luaseră razna și pluteau împotriva firii.

– Ce-ai făcut! l-am atacat pe Vasi. Tu l-ai adus și tot tu l-ai pus pe fugă. Chiar venisem să-ți spun că Llord... merită toată considerația noastră... Deoarece, într-un cuvânt...

Llord a lipsit două zile. N-aș zice că i-am simțit lipsa. Ca să simți lipsa cuiva, trebuie ca acesta să-ți fie drag sau să ai nevoie de sprijinul lui la vreo ispravă. Llord n-avea de unde să ne fie drag și nici nu ne imaginam la ce isprăvi ar fi bună o entitate fără identitate, dar i-am așteptat întoarcerea. Între timp, am stabilit pentru noi că nu este câine, nu este primus și nici măcar lampa lui Aladin. Este adevărat că nu semăna cu nimic și cu nimeni din Popești – nici de Sus, nici de Jos, nici din pădurea de la Băxani și nici din preajma Movilei. Cel mai grav era faptul că, neavând nici o asemănare, semăna nu numai cu toate obiectele, ci și cu toate ființele cunoscute și, probabil, necunoscute, printre acestea numărându-se și oamenii. Ca orice vibrație, de altfel... Dacă tot era în căutarea identității, am decis să-l declarăm *ființă* – *ființă llordică*, bineînțeles.

Când a revenit, i-am simțit imediat vibrația prietenoasă. De fapt, nu era vibrație, ci un adevărat tsunami, care se prăbușea peste noi de la înălțimea... probabil, a o sută cincizeci de secole. O splendoare de câine ciobănesc ne doborî la pământ, lătrând vesel și lingându-ne pe obraji cu limba lui aspră.

– Lord, tipă Vasi. Încetează!

Poate că țipetele lui ar fi durat, dacă din înalțuri nu s-ar fi abătut în picaj cioroiul bicentenar Carl Maria von Weber. Entuziasmul dulăului se potoli imediat ce pajura neagră ateriză pe căpățâna lui, cârâind victorios și bătându-l cu aripile.

Vasi se întoarse spre mine și făcu următoarea constatare:

– Ce zici? Acum este parte a acestei lumi și avem noi grijă să fie în vâltoarea evenimentelor. Exact ce și-a dorit: observator discret, de nimeni știut, dar atoateștiutor. Acum chiar că poate cerceta nestințgerit inteligența terestră.

SEMN DE CARTE

**„ȘI ATUNCI
CÂND ÎL
RECUNOȘTI
DUPĂ
PAȘI
PE CEL
CĂRE
INTRA ÎN
BAIE TOT
DRAGOSTE
ESTE”**

IGOR GUZUN
„BINE”
EDITOR: „URMA TA”
CHIȘINĂU, 2017

Cea mai nouă carte a lui Igor Guzun – *BINE* – e mai mult decât o carte. E o carte-obiect. Printre paginile ei vei găsi și ilustrate pe care le-ai putea trimite prietenilor, pentru a-i chema la o cafea sau pentru a le spune că cel mai bine e acasă, fraților sau surorilor, pentru a-i ruga să-i sune pe părinți, dar și ființei iubite, pentru a le spune că-i iubești, pentru a le ura Crăciun fericit sau pentru a le cere iertare. Asemenea cărți poștale – atât de frumoase și umane – nu există în circulație. Chiar le-ai putea trimite. Decupează-le din carte și trimite-le oamenilor apropiați. Chiar azi ai putea să mergi la poștă. Sunt sigur că s-ar bucura. Dar pe lângă că așa trimite aceste ilustrate, eu aș mai face și un colet unde aș pune volumul lui Igor Guzun și l-aș expedia persoanelor dragi mie, spunându-le astfel ceea ce nu le-am spus de ani de zile, tot amânând sau negăsind timp pentru asta. Adică spunându-le cât de mult contează ei pentru mine. Dar spunându-le asta cu ajutorul cărții lui Igor Guzun, care le-ar putea spune lor mai mult chiar decât aș fi eu în stare.

Printre filele cărții lui Igor Guzun am dat și de un pomelnic pentru vii și morți, cu spații goale, parcă pentru a le completa noi, cititorii cărții lui, văzându-i în acest fel pe cei care ne sunt sau ne-au fost foarte apropiați și în lumina credinței în Dumnezeu.

Iar toate astea pentru a răspunde și la întrebarea: ce ne face să ne simțim bine? Ne face să ne simțim bine, în primul rând, faptul de-a nu-i uita, de-a nu-i neglija, de-a-i prețui și iubi pe oamenii de lângă noi sau o prietenie care durează în timp. Nu întâmplător în legenda de sub fotografia scriitorului Doru Ciocanu, un mare prieten de-al lui Igor, dar și de-al nostru, al celor care-l știm, apare cuvântul *bine*.

Iar de la bine la bucurie nu e decât o treaptă. Cartea lui Igor Guzun este un îndemn să nu ne rușinăm, să nu ne sinchisim de-a vorbi și despre „lucruri mărunte” și de-a încerca să le transformăm în „lucruri importante”.

Foarte multe dintre textele lui Igor Guzun din această carte au ca punct de plecare cotidianul moldovenesc, realitatea sau copilăria, dar pe parcurs devin, de fapt, niște poeme în toată legea, încărcate de sentimente și emoții, dar și de pale de ironie, ca în poemul *Aici*: „Aici cultivăm pământul, limba și gusturile.// Aici mai frumos decât cerul poate fi doar lăi-cerul.// Aici continuă să fie culese și fructele, și numerele de telefon.// Aici, când te așezi la masă, prima întrebare este despre culoarea preferată: „Roșu sau alb? (...)” Sau ca în poemul *Constituția*, o carte fascinantă, „Ironică. Solemnă. Cinică. Amuzantă.// Nu cunosc o carte mai fascinantă decât constituția.// Este ironică atunci când spune că statul trebuie să ia/ măsuri pentru ca orice om să aibă un nivel de trai de-/cent.(...)”

Unul dintre cele mai frumoase poeme din carte și unul dintre cele mai frumoase poeme scrise de vreun autor contemporan în ultimii ani este acest poem, care se cheamă *Dragostea este atunci când...*: „Dragostea este atunci când accepți necondiționat ca/ cel de alături de sub plapumă să pună tălpile lui mereu/ reci pe picioarele tale întotdeauna calde.// Și atunci când îl recunoști după pași pe cel care intră/ în baie tot dragoste este.// Dragostea este atunci când nu se schimbă nimic/ nici după ce se nasc copiii, nici după ce copiii pleacă/ de-acasă.// Dragoste este tot ce-ți mai rămâne după ce se termină sexul. (...)” Citind poemul, m-am gândit că nu ar trebui să așteptăm vreo ocazie specială pentru a le spune oamenilor dragi cuvinte frumoase, ci să o facem zilnic, poate, fără niciun motiv.

Cele mai multe dintre textele lui Igor Guzun sunt niște poeme splendide, niște poeme foarte frumoase, pentru care l-ar invidia poezii contemporani, pentru că poetul reușește să vorbească despre lucruri cu adevărat importante fără a ridica vocea, într-un mod firesc și natural, fără a face caz din asta. Sunt niște poeme foarte frumoase din care autorul a dat la o parte figurile de stil de tip reflexiv, pentru a le înlocui, vorba lui Gheorghe Crăciun, cu cele de tip tranzitiv. Ironia la care face recurs de foarte multe ori schimbă perspectivele, răstoarnă situațiile, înșală așteptările, ne face să vedem lucrurile într-o altă lumină.

Nu toate textele din carte sunt poeme – unele sunt proze, altele tablete, unele sunt texte de graniță, în care se întâlnesc mai multe genuri, – dar toate au o strălucire aparte și fac ca această carte să fie o carte foarte frumoasă, o carte unică în felul ei, o carte eveniment.

Dumitru CRUDU

AGONICELE (TENTAȚIILE MOVULUI)

de ANDREI ȚURCANU

ANDREI ȚURCANU S-A NĂSCUT ÎN CIGÂRLENI, IALOVENI, LA 1 SEPTEMBRIE 1948.
CĂRȚI PUBLICATE: „MARTOR OCULAR”, CHIȘINĂU, 1983 (CRITICĂ LITERARĂ), „CĂMAȘA LUI NESSOS”, 1988 (POEZII), „REGĂSIREA NUMELUI”, 1990 (CRITICĂ LITERARĂ), „BUNUL SIMȚ”, 1996 (ESEURI CRITICE), „SABATUL SAU NOAPTEA VRĂJITOARELOR POLITICII MOLDOVENEȘTI”, 2000 (ESEURI POLITICE), „ELEGII PENTRU MINTEA CEA DE PE URMĂ”, 2000 (POEZII), „DESTIN ÎNTORS”, 2005 (POEZII), „IISUS PRIN MIRIȘTI”, 2006 (POEZII), „ESTUAR”, 2008 (POEZII), „PLÂNSUL CENTAURULUI”, 2008 (POEZII), „INTERIOR ÎN ROȘU APRINS”, 2012 (POEZII), „ARHEUL MARGINII ȘI ALTE FIGURI, 2013, „VERDE REGAL”, 2014, „ZĂPEZI ÎN AUGUST”, 2015 (POEZII), „DREPTUL LA NUME. O ANTOLOGIE A POEZIEI ȘAIZECISTE DIN BASARABIA”, 2016, „CARTEA DIN MÂNA LUI HAMLET”, 2017 (CRITICĂ LITERARĂ).
PREMII: PREMIUL CENTRULUI INDEPENDENT DE JURNALISM (1999), PREMIUL UNIUNII SCRITORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA PENTRU PUBLICISTICĂ (2000), PREMIUL USM „GRIGORE VIERU”(2011), PREMIUL PENTRU ESEU AL MINISTERULUI CULTURII – SALONUL INTERNAȚIONAL DE CARTE, CHIȘINĂU (2013). PREMIUL PENTRU POEZIE AL MINISTERULUI CULTURII – SALONUL INTERNAȚIONAL DE CARTE, CHIȘINĂU (2014), PREMIUL NAȚIONAL (2016).

Negre linii.
Drumuri de fier se pierd în cețuri de toamnă...

Strâns în poză de făt, adorm între traverse
visând cum negurile reci ce mă acoperă
se răsfiră-ntr-o infinire de mov.

Nu-mi pasă de urletele nesăbuite ale sirenei din depărtare
de trenul care vine într-un iureș.

Ca de-o blăniță caldă de miel
îmi lipesc fruntea de șina peste care
dintr-o clipă în alta cele o mie de tone vor trece cu toată viteza
lăsând în urmă un abur și – în amintirea lumii –
un brebenel cu gust de leșie.

să fii lumânare într-un întuneric desăvârșit
să încerci cu disperare să alungi bezna
și ea, înaintând de pretutindeni tăcută, să te înghită fără-îndurare
să te zbați îngrămădindu-te la picioarele tale
să te lupți
fără speranța că vei ajunge a vedea cum se luminează de zi

în jurul tău e derivă și frig
și umbra morții ascunsă printre cutele așternutului te sugrumă încet...

atât de lungi sunt nopțile și atât de dureros e
să fii lumânare într-un întuneric desăvârșit.

Sunt câinele vagabond fără chip, fără nume
huiduit cu sudalme, alungat cu pietre de la porțile voastre.
Obosit și bătrân, cu ochi încețoșați ca de brume
mă furișez acum prin această iarnă încet – un joc de umbre albastre.

Înot printre înalții nămeți, prin albul lor. Necuprinsul
mă mușcă de inimă, mă prinde în hora de fulgi, mă-nfășoară...
Parcă o boală ar fi, parcă în curgerea lor molcomă-aș fi eu caisul
parcă nu-i iarnă și frig, nici crivăț, parcă e primăvară.

În singurătatea stihiei fără de țel și fără de noimă – o pâlpăire
gata oricând să se stingă ori să se reverse-n comori zvonitoare –
vin către tine, prietene, în brațul tău greu nu caut iubire

liberează-mă de-acest trup, ucide-mă, frate, hai, ia-mă-n cătare!

Un abur să urc aş vrea, să învălur cerul ca o dezmierdare
o boare de reveneală-n zenit să mă fac, în mijloc c-un stol de turturele
peste lume s-atârî şi să clatin din zare în zare
anii mei trişti şi negre zilele mele.

Paşi de femeie desculţă...

Linişte.

Doar frunza tremură încercată de vămile toamnei.

Gând de plecare.

Stropi rari de ploaie îmi ciuruie fruntea
agonizez printre esenţele divine ale strugurilor de pe araci.

Realitatea se ascunde după o perdea transparentă, străină şi rece
parcă e-alături, parcă e foarte departe.
Ruletă rusească:
în țeavă un singur cartuş, pânze grele de chiciură-n geam
în creştet dogoarea ochilor roşii de foc ai unui înger
care-mi sparge timpanele cu aripile grele...

încerc să mă prind de un sens
caut un rost punţii ce mi se-ntinde înainte –
năluca fetei de împărat cu apă vie dintr-o veche poveste...

împleticit între cuvinte ca nişte coji de seminţe, seci, indiferente,
strig ceva către un verde regal sfâşiat de himerele nopţii...

ca un e-c-o-o-u-u din hogeag îmi răspunde
doar urletul vântului...

ah, tu, dragostea mea, gădele meu, moarte!

Ce e cu jivina aceasta fără de-astâmpăr
care-mi dărapână pieptul, nebună,
şi mă cheamă afară, la capătul lumii?
Cu mâini tremurânde, încalţ în neştire bocancii mei vechi de soldat

și pornesc prin miriști, nesigur, în noapte.

– Gru-gru... Gru-gru... – o stea clipocește...
– Gr... gr... gr...

Bocancii mi-s spartți
picioarele goale zdrelite nu le mai simt
cum calcă zănatîc prin zgurile tari ale toamnei.

În bezna din preajmă îngerii blonzi
(aceiași, pe care Fioghin îi văzu la mormântul lui Cioclea)
scârțâie la niște viori din ciocleji
o sonată de Brahms.

Adolescent, ca atunci când mai murisem o dată
las umbrele zorilor să-mi treacă în voie juvățul la gât.

„Iubesc, deci exist!” vrea să strige-un cadavru-ambulant
avortat din pântecul nopții.
– Ikhiiii... ikhiiii... – rupe tăcerea un sughiț oftigos.

Ochiul nu se înșală, inima-i piatră:
histrioni pe altare joacă „Bătuta”
puiul dragoste-i mort
cu trupul înțepenit într-o poză nerușinată
în așteptarea țărânelor cu care să se-mpreuneze.

Zorii sunt? Seară-i? Nu știu.
Iubita-i sau, spartă, vioara?
Un strâmb, un zevzec lefegiu
îmi sfarmă c-un drog subsuoara.

Un ghem de durere sunt tot
Iar Brahms scoate trâmbe-n spirale
În mijloc, banal, un foxtrot
Aruncă bemolii în boale.

Cu gura jăratîc înghit
Acesta mi-e pâinea și vinul
Alături Iisus, bănuît
În palme îmi leagănă chinul.

Adorm. E un vis sau aievea?
E soarele-n ram, clătînat?
Un verde își spulberă seva
Sau Mumele-au ieșit la arat?

– Dă-mi, Doamne, pacea, uitarea...
Lina lumină o chem.
Din focul etern, din vâltoarea-i
Mă smulge, Tată suprem.

În inima muntelui du-mă
Ascunde-mă-adânc între pietre.
Dă-mi somnul. Numele, urma
Le șterge de aici c-un burete.

N-am fost, nu mai sunt, n-am să fiu
Trecut să mă știu în tăcerea
Hristosului – singurul viu –
În plânsu-I, în privegherea-I.

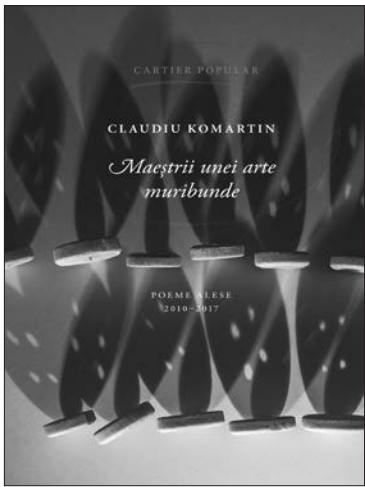
Dă-mi, Doamne, pacea. Pustiul
Din juru-mi, din suflet îl umple
Cu-o lină lumină, cu rău-I,
În Adevăru-I m-ascunde.

Un duh de prigoană mă mușcă, mă latră.
E dorul de ducă? Sunt lupii din ape
Cu vechi nostalgii, cu sacre agape?
În miezul de verde stă soarta mulatră.

În miezul de verde cobesc ciuhurezii
E goana călare pe vînt, e chemarea.
– Hai, frate, pornim! În drum clocitoarea
Amestecă luna cu soarele amiezii.

Cu ochiul de piatră, cu-o grapă de carpen
Stă soarta mulatră și scui pă bolmoaje
Din hohotul ciumei, din negre hârtoage.
E dorul de ducă... E vreme de moarte...

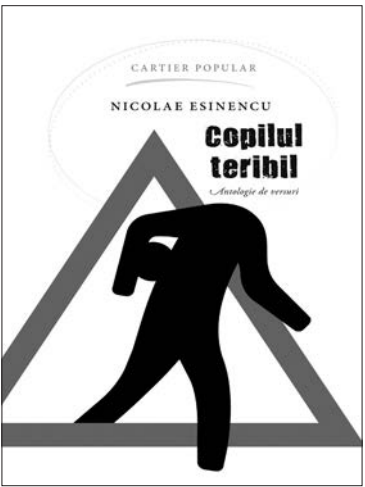
NOI APARIȚII • EDITURA CARTIER • NOI APARIȚII

CLAUDIU KOMARTIN
MAESTRII UNEI ARTE MURIBUNDE
POEME ALESE 2010-2017

„Apocalipsa lui Komartin este una foarte intensă, pulsează frenetic, are un dinamism intrinsec, necultivat. Cu cât își denunță, cât mai sec, fără să epateze, accesele suicidare, zvâcnirile de conștiință, lipsa de încredere în posibilitățile poeziei, abrutizarea, chiar puseurile autodistructive, cu atât e mai aproape de miezul vieții, cu atât trăirea sa e mai acută.”

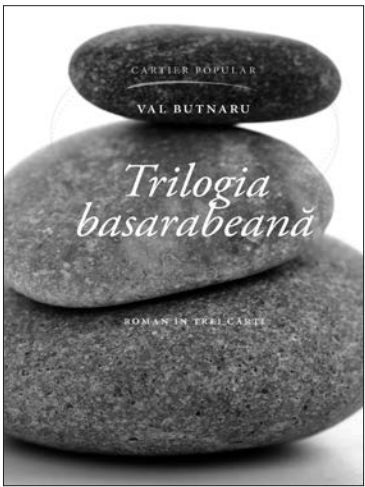
Bogdan CREȚU

NICOLAE ESINENCU
COPILUL TERIBIL
(ANTOLOGIE DE VERSURI)

„Al treilea corifeu al poeziei anilor '60-'70 (...) este, bulversând prejudecățile canonice, Nicolae Esinencu. Deși observat de critici, care i-au semnalat metronomic fiecăre apariție editorială, nonconformistul poet (prozator, dramaturg și scenarist) n-a fost înțeles de către congeneri decât în partea direct reperabilă a teribilismului său funciar.”

Nicolae LEAHU

VAL BUTNARU
TRILOGIA BASARABEANĂ
(ROMAN ÎN TREI CĂRȚI)

„Ambiționându-se să lege un cod narativ de o seducătoare teorie științifică, Val Butnaru înfățișează povestea unei vrajbe seculare între bărbații a două familii: Negru și Roșu. Putem vorbi de o filiație și mai adâncă a conflictului, coborînd până la biblicii Cain și Abel. Aici avem o tipică istorie basarabeană.”

Vitalie CIOBANU

IGOR GUZUN
ADIO, LUCRURI
(POEME)

„În timp ce la începutul secolului XX versurile creșteau din te miri ce, precum pădăia, brusturii și loboda, vorba Annei Ahmatova, la începutul mileniului III, textele lui Igor Guzun răsar semeț strecurate în tumultul unei luxuriante vegetații postmoderne, hipertehnologizate și superdigitalizate.”

Vsevolod CIORNEI

CÂMPUL ALB, OILE NEGRE

REALISMUL GROTESC AL LUI DUMTRU CRUDU PARTEA II : MECANICA FLUIDELOR

de MIRCEA V. CIOBANU

Lumile construite de Dumitru Crudu sunt simplificate la maxim. Cam de aici ar veni minimalismul lui: un univers decorativ, ca în teatru (în primul act: un copac, generalizat, la vreo răscruce; în al doilea act pe copac vor crește beckettian trei frunze, atât). De fapt, acest copac autohton e mai curând vreun „prun rotat, singuratic...”, doar că el nu va fi, ca la Beckett, decor, ci personaj, aproape ca salcia bătaușă din *Harry Potter* (*Prunele de pe malul lacului*). Totul funcționează elementar de simplu, inclusiv relațiile. Autorul nu se complică și nu se aventurează în nuanțe. Maxim, creează suspansuri. Adică... scurtează și mai mult efortul constructiv.

Deși simplificat narativ, realismul lui Crudu este însă umflat artistic, grotesc, altfel cum ar impresiona? O doamnă, în acest univers ficțional, pleacă într-un Tiraspol ficțional, cumpără dintr-un magazin ficțional marfă (cică de trei ori mai ieftin), revine la Chișinău, dar nu poate ajunge acasă din stație din cauza blocării străzilor. Or, „socialiștii” din universul lui Crudu nu ocupă, să zicem piața din centrul urbei, cum se mai întâmplă, făcând troleibuzele să ocolească, ci blochează (cumva fantastic și incredibil) strada în toată lungimea ei, astfel încât doamna să nu poată ajunge acasă, cu bagajele. Ea își descarcă geanta, scoțând pachet după pachet (argumentându-și, compasional, că, de fapt, aceste produse nu mai sunt ele mai ieftine decât la Chișinău, dacă e să raportezi la cursul leu-rubla etc.). Și – bineînțeles! – ea își va ușura definitiv geanta, lăsând în stație (nici măcar în câteva stații, ca să fie cumva mai spectaculos-cinematografic), pachet după pachet, toată marfa și ajungând acasă cu doar un ceainic gol. Pentru că universul lui Crudu are regulile sale. Reduse uneori la dimensiunea unei snoave schematice, exemplare.

În primul volum, imaginile explicit grotești, pe fundalul unor istorii comico-tragice, se întâlnesc aproape în fiecare text. În *Greva foamei*, eroii își varsă conținutul stomacurilor ghiftuite pantagruelic în toaletele spitalului, unde au fost duși din bănuiala că sunt lihniți de foame. În tren, proful încornorat, apărând onoarea amantei, îl umple de sânge pe colegul său, proful de filozofie; câteva lovituri le încasează însoțitorul de vagon, toată scena e carnavalesc-

amuzantă, într-un final toți adormind unii în brațele altora. În nuvela *Apă rece*, personajul, aflând că soția se întoarce inopinat acasă, intră în panică, la limita psihozei. Dezordinea din casă e descrisă ca apocaliptică, iar groaza că până la sosirea consoartei nu va reuși să facă această herculeană muncă de salubritate îi paralizează acțiunile. Frică absolută, cosmică, îi trezește muntele de vase murdare din chiuveta de la bucătărie. Iar sintagma „apă rece” devine simbolul acestei apocalipse.

Uneori, personajele fabuloase le apar eroilor în vis, dar ele sunt veritabile seri-ale, reluate noapte de noapte, devenind realități cu impact (*Boschetarul din vis*). Grotești (și până la un punct absurde) sunt istoriile celor doi „Troțki” (unul inventat ad-hoc, din disperare, în barul „Kokos”, altul fiind poetul bătut la Brașov). Grotesc este satul (cu toate ale lui, de la glod și cortegiul funerar, la secția de votare cu acoperiș găurit) din *Alegeri parlamentare*. Un Gargantua și un Polifem totodată este „domnul Ciobanu”, eroul din Transnistria, care l-a arestat pe Smirnov și care devastează barul (în care se angajase paznic) din povestirea *La Ungheni*. Dar și huiduma din *O întâlnire cu tata*. Grotesc este *Visul lui Colea*. Un carnaval tragic urmărim nu doar în textele „despre război”, precum *După război* sau *Tamara*, ci și în *Muzicanții din Flutura*, ba chiar în înmormântarea din *Așteptând să se termine parada militară*.

În comparație cu primul volum, comentat în numărul precedent a „revistei literare”, *Moartea veveriței** e o carte mult prea aerisită. Ba chiar cu ușile deschise vraște. Ea pare la început un al doilea volum, o continuare a lui *Salutări lui Troțki*, discutând cu prima carte ca niște vase comunicante: subiecte similare, geografie și stilistică asemănătoare (și chiar așa începi s-o citești: ca pe o continuare a aventurilor din prima culegere).

Dar în această mecanică a fluidelor (textele se pretează analogiei: curg, iau forma recipientului), cu multe proprietăți similare, lichidele nu se comprimă și nu își modifică volumul. Gazele însă ocupă de fiecare dată întregul spațiu oferit, dilatându-se și comprimându-se. Am putea spune că – în această analogie cu fluidele – primul volum, mai dens și mai supus legilor gravitației, stă sub

semnul apei, al ploii (textul exponențial, ziceam, e *Alegeri parlamentare*). Pe când al doilea este mai curând sub semnul aerului, al vântului (viscolul din *Moartea unei veverițe* e o imagine-reper).

Și nu e o strategie auctorială aici (ar fi fost frumos ca după o dens-expresionistă culegere precum „...Troțki”, să vină o minimalist-impresionistă „Moartea...”). Mai curând, autorul a inclus aici ceea ce rămase în afara selecției pentru prima carte. Este impresia mea, nu insist. Un fel de exerciții – construite conform rigorilor genului – din cadrul atelierului de scriere creativă sau în urma acelor experiențe de atelier. Or, în proza scurtă e ca în poezie: contează nu doar să nu existe cuvinte în plus, ci să nu existe pasaje parazite și texte-balast, care ar fi putut să rămână și pe dinafara cărții.

Și încă ceva. Orice narator știe că a face o proză bună înseamnă a face față unor constrângeri de ordin naratologic. Dar „realitatea” pe care o surprinzi face parte din aceste constrângeri. Arta apare atunci când faci o proză bună în pofida, să zicem, a unei realități insipide, nu atunci când sucești gâtul acestei realități până nu obții forma propusă. E bine și așa, dar e prea simplu. „Deus ex machina”, ca procedeu, apare – fie în dramele antice, fie în poveștile populare – nu ca un mare efect narativ, nu ca o mare invenție artistică, ci ca deficiență a construcției. O invenție de nevoie, în lipsa imaginației (nu grație imaginației).

Iar fiindcă povestirile scurte nu au răbdare și, pentru dramatizare extremă (dincolo de, să zicem, bolile incurabile, precum în *Moartea unei veverițe*), au nevoie de forțe malefice, de monștri, aceștia din urmă sunt întruhipați de separatiștii transnistreni, cazaci și soldați ruși, oameni fără suflet, dar atât de necesari în economia povestirilor. În context (ușor/ discret moderat), socialiștii, comuniștii și alți activiști pro-ruși din Chișinău sunt – doar – caricaturi, versiuni soft ale grupului de „personaje negative”.

Autorul oscilează între a povesti întâmplări „excepționale”, exotice (în care geografia, tema sau istoria în sine să fie garanția succesului) și a relata istorii banale, din cotidianul i-mediat, cu personaje recognoscibile. În a doua carte nu doar contextele sunt cele vânat de naratori: războiul, tranziția, călătoriile, ci și locurile exotice (Georgia, Olanda,

Austria, Franța). Rotterdam, Viena, Paris, Tbilisi ori Vilnius stau alături de Flutura, Tiraspol, Orhei sau... Cafeneaua „Fulgușor”.

Nu lipsesc istorii în care să fie prezente, fie uneori și ca personaje episodice, scriitorii. Eugen Cioclea și Vladimir Beșleagă sunt printre eroii centrali în două texte. Ba și Dumitru Crudu (cel adevărat), cu supranumele său recunoscut, Dudu, este protagonistul unei istorii. Într-o povestire apare o listă întreagă de scriitori români, participanți la un festival de poezie: Mircea Dinescu, Ion Mureșan, Vasile Gogea, Alexandru Vlad, Sorin Preda, Gheorghe Crăciun, Gheorghe Iova, Al. Cistelean ș.a. Doar că „polemicile” în care se produc sunt liniare, simpliste, schematice și... puțin probabile: „Poeții se certau între ei. Optzeciști cu Dinescu. Cei dintâi îl acuzau (sic! – mvc) că e un poet expirat, iar cel din urmă că ei nu se implică în viața cetății”. (! – mvc). Tot atât de banal-liniar e introdus în scenă Iova: „Pe scenă, Gheorghe Iova vorbea despre (ghiciți din trei ori! – mvc) cum a luat naștere textualismul”.

Mai sunt pomeniți în carte bandiții Micul și Caramalac (plus exoticul avocat Valerian Mânzat); mai apar umbrele lui Renato Usatâi, Vlad Plahotniuc, Mihai Ghimpu, Maia Sandu, Andrei Năstase, Igor Dodon, Vlad Filat sau personaje din eșalonul doi al politicii: Nistor Groza-vu, Chiril Lucinschi; Ion Ceban, Vadim Kasnoselski, Dmitri Rogozin ș.a.

Nu poți studia istoria după scrierile lui D.C. Ele sunt fantezii pure, expri-mând un joc (iar acolo unde faptele sunt interpretate, autorul – nu naratorul! – e părținitor). Iar asta omoară orice proză, era de părere bunelul minimaliștilor, *papa Ham*. E însă altceva dacă vorbim de „mentalul colectiv”, de reprezentările sociale. Aici scriitorul e mai aproape de „adevăr”, chiar dacă forțează nota și uneori transformă personajele în marionete ciudate și narațiunile în scheme didactice previzibile. În ideea lui Ruskin, care – citat de Proust – credea că se poate obține o idee mai adevărată despre miturile Greciei Antice din poemele lui Keats decât din studii meticuloase ale documentelor timpului, aici avem o reflecție a percepției unei realități, nu expresia obiectivă a acesteia. Și atunci când percepția este a personajului (nu a autorului), ea este convingătoare.

Testul – ca să închidem acolada „realismului” și a „realității” – este simplu. Dacă cineva va dori să studieze evenimamentele din Basarabia începutului de secol XXI cu ajutorul nuveletelor lui Dumitru Crudu, se va alege cu prea puțin. Prea puțin autentic (prea puțin document) acolo. Realitatea acelor zile era doar un pretext, nu un fundal. Mai ales că, ziceam, ele-s parcă din lumi „absolute”, nu în zadar atât de firesc îmi venea să le plasez în universurile dinamice și burlești ale lui Kusturica. În schimb orice cititor care merge cu lectura dincolo de aventură (cititor care, vorba lui Matei Călinescu, nu citește, ci recitește/ asociază/ urmărește construcția etc.), ar putea să iasă din aceste cărți cu niște bune lecții de naratologie, de *creative writing*. Sau cu niște exemple bune de analizat în cadrul atelierelor.

Povestirile se bazează, în general pe o construcție contrapunctată, a paradoxului dintre logica unor evenimente suprapuse pe logica altora sau dintre așteptare și realitate. O procesiune funerară se intersectează cu o paradă militară (se întâmplă în Transnistria, aici absurdul e la el acasă și autorul e mai liber să construiască fantezii); cineva din cortegiul funerar scoate un steguleț, „participând” astfel la serbare. Iar după înmormântare, rudele așteaptă să se încheie parada, la care au plecat toți cei care erau așteptați la parastas (nuve-la este un fel de reflecție – în oglinda celei de a doua cărți – a nuvelei *Alegeri parlamentare*, din „Troțki”). Deși nuvela e bună, luată la bani mărunți, exagerarea joacă autorului festa. Normal, trebuia să aleagă între a băga în povestire fie întâlnirea cortegiului funerar cu parada militară (cu toate nostimele situații trist-amuzante), fie așteptarea la parastas a celor plecați la paradă. Ambele însă erau imposibile, oricât ai dilata-comprima timpul.

D.C. încearcă să stoarcă sucuri narrative din orice piatră seacă a vieții, în general, insipide.

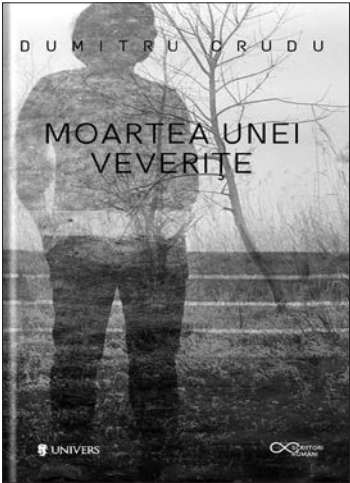
Care-i până la urmă pericolul în aceste exerciții de pură virtuozitate? Transformarea avantajelor în lacune, a perfecțiunii naratologice dobândite în clișee, miza pe tehnica în sine în detrimentul surprizei autentice. Or, dacă D.C. se impunea cu ceva în fața congenerilor, asta nu era aplicarea reușită a tehnologiilor, ci două calități care nu se învață (și pe care el le are): imaginația și darul povestirii. Fără ifose. Fie și elaborată, o proză scurtă e bine să creeze iluzia spontaneității, a coerenței neelaborate. Dar această manieră e păscută de pericolul uniformizării și banalizării discursului. Liber, coerent, neforțat – asta înseamnă și folosirea instrumentarului lingvistic (ba chiar și a celui constructiv-narativ) celui mai la îndemână. Suprasolicitat, uneori. De aici repetițiile de limbaj și de construcție (chiar dacă perspectivele narrative se schimbă!).

Două nuvele de proporții, una de douăzeci și ceva de pagini, alta de șase, construiesc acolada (sau: intrarea-ieșirea) pe care se ține cartea (*Moartea unei veverițe*) grămăjoară. Cineva vedea aici ideea unui roman, unele personaje călătorind dintr-un text în altul, dar e mai complicat, personajele omonime fiind simulacre pure, fără o legătură barem

între ele. Ambele nuvele de la margini de carte vorbesc despre Transnistria și despre război (deși războiul, ziceam, e prea general, prea teatral-dramatic, prea schematic, prea... „iugoslav”), ambele sunt construite cu intenție (nu doar relatând întâmplări), sunt demonstrative, explicative, ușor tezist-didactice. Ele încearcă să surprindă datele unui univers ficțional, o stare incertă, fără perspective clare, ale unui tărâm al absurdului. Și dacă finalul primei nuvele (adusă cam cu forța la Chișinău, o adolescentă fuge cu prima ocazie înapoi în Transnistria, pentru că acolo i-au rămas prietenii) este simplu și convingător, toată povestea (foarte întinsă) e artificială cap-coadă. Putea fi suprimată radical, păstrând, desigur, canavaua tramei.

Absurdul e peste tot. Dar, spre deosebire de Kafka (d.e.), în care contextul, sistemul rigid construiește tensiuni și în menghinele sistemului e prins omul simplu, de o cumplită și cuminte condiție obișnuită, aici situațiile și le creează personajele, unele nu doar ciudate, ci și panicarde, isterice, bizare, adesea căzute parcă din Lună.

Mă gândesc, la finele lecturii „Veveriței”, că poate asta era soluția: aerisirea totală? Rarefierea maximă, impresionistă, crearea vidului, anularea totală a sensului? Precum se întâmplă în *O ușă trântită de perete* sau *Râma din buzunar* (dar și altele: *Limba de pantof*, *Vera s-a suit în troleu* ș.a.). Aici ar putea fi identificată pista unei proze originale, nu doar fără morală, fără didacticism și fără rezolvarea problemelor (naționale, sociale, politice). O proză suficientă sieși. Fără un alt sens decât narațiunea ca proces, cu imaginea importantă în sine, nu ca simbol a altceva. Iar atunci când sensul (previzibil, banal, în logica firească a lucrurilor) apare „pe nepusă masă” (vorba lui DC, dar și a altor basarabeni cu studii la Brașov), acesta este imediat anulat, ca inutil sau neconform intenției (*Camera lui Cioclea*). Sau atunci când visul-iluzie devine realitate, „sensul” acestuia te îngrozește atât de tare, încât vrei să-ți anulezi propriul vis (*Visul lui Colea*).

***DUMITRU CRUDU
MOARTEA
UNEI VEVERIȚE
(PROZĂ SCURTĂ)**

**BUCUREȘTI,
EDITURA UNIVERS,
COLECȚIA
„SCRIITORI ROMÂNI”,
2017**

BLOGOGRAME

VA NINGE de GHEORGHE ERIZANU

În toată povestea mediatică cu:

rachete care trec pe sub gheață, pe sub pământ, ocolesc păsări în zbor și nimeresc bumbul auriu de la sacoul de club al lui Trump; arenă sportivă normandă de o sută de milioane de euro care va apărea în inima Chișinăului pentru concursurile K1; lipsă de bani puțini pentru a susține doi arcași cu performanțe mondiale, două arcuri și douăsprezece săgeți; lecția deschisă despre sistemul bancar moldovenesc oferită de Slava Platon lui Alexandru Tănase; „Noviciok”-ul lichidatorilor care afectează 21 de oameni, dintre care 20 victime colaterale, în sudul Londrei; timpul probabil se va schimba radical de duminică și va ninge la sfârșit de martie; am ajuns să am cea mai mare încredere în datele meteo. Sunt exacte. Corecte. Și de încredere. De parcă ar fi emise de biroul meteo norvegian.

Va ninge.

Această distinsă doamnă Odochia are principii și valori. Și e punctuală.

FOTOGRAME |
NICOLAE RĂILEANU

Miting la USM. În imagine: Liviu Damian, Mihai Cimpoi, Ion Vatamanu și Grigore Vieru (1985)

ALEXANDRU ROBOT, PUBLICISTUL ȘI ESEISTUL*

de NINA CORCINSCHI

Interbelicul Alexandru Robot este cunoscut și apreciat îndeosebi ca poet și prozator, mai puțin se vorbește de activitatea lui publicistică, care a fost una deosebit de prolifică. Lansarea lui Robot în publicistică încă de pe băncile liceului ține de un criteriu obiectiv, de lipsa de mijloace financiare pentru a-și continua studiile, dar și de unul subiectiv, cu valoare destinală am spune, vocația de scriitor, dorința de a trăi în stihia scrisului. Tânărul colaborează mai întâi la revistele bucureștene *Discobolul*, *Duminica universului*, *Floarea de foc*, *Vremea*, *Viața literară*, *Bobi* și, începând din toamna anului 1932, muncește timp de doi ani la cotidianul literar-teatral *Rampa*, în calitate de titular al unor rubrici zilnice, în care publică diverse texte: reportaje, eseuri literare, interviuri, cronici teatrale, portrete ale scriitorilor și oamenilor de teatru. Colaborează din 1934, timp de un an, până a se muta la Chișinău, și la revistele *Cuvântul liber* și *Reporter*.

La fel ca și poezia sau proza, articolele publicistice ale lui Robot țin de domeniul surprizei. Cum reușea acest tânăr fără nicio altă pregătire filologică decât studiile liceale să se impună ca un publicist remarcabil, să scrie atât de mult și să abordeze, reușit de cele mai multe ori, specii diferite ale genului publicistic? Talentul indubitabil și un efort aproape neomenesc i-au fost, se pare, unicii piloni ai succesului. E adevărat, articolele sale, cele de început, nu sunt mostre exemplare ale genului. Tânărului Robot încă îi tremură mâna și golurile de informație se resimt acoperite stângaci de broderii stilistice. Însă exercițiul cotidian și necesitatea de a-și diversifica textele, de-a le adapta la o temă a zilei, i-au grăbit evoluția, rafinându-i stilul și oferindu-i beneficiile experienței. În plus, Robot avea toate datele unui publicist de vocație. Pe lângă talent literar și inteligență artistică, era dotat cu umor și prezență de spirit, și avea un extraordinar simț al observației. Pe unde trecea, în munca lui de reporter, observa datele cele mai relevante, depista imediat nuanțele și avea puterea de concentrare de a scrie imediat, fie că se afla într-o încăpere sau pe o bancă în parc. Scria atât ziua, cât și noaptea. Consoarta lui, ziarista Elena Lozovaia, își amintește, într-un interviu cu publicistul Gheorghe Budeanu, că munca lui Robot făcea cât munca unei redacții. „Robot își scuipa plămâni, muncind la secretariat și în tipografiile scunde, prost aeriste, neîncălzite. Își termina munca abia spre ziuă. Sudoarea lui Robot, iată

ce era ziarul nostru”. Scriitorul era întebat adeseori de unde își găsește subiecte de reportaj și un răspuns îl oferă cititorului chiar el, făcând uz de umor și ingeniozitate: „Un subiect nu cere să fie căutat, pentru că există pretutindeni, ca de pildă inscripțiile de pe ziduri. O întrebare, o apostrofă, un răspuns, o invectivă, oferite de anonimii unei străzi oarecare, conțin în ele aceeași cantitate de actualitate ca evenimentele politice sau ca asasinatele cu vogă (...) Pentru găsirea unui subiect, te înșeli, iubite domn, când crezi că trebuie imaginație. Imaginația e inutilă. Nu e nevoie decât de un inventar al tuturor obiectelor înconjurătoare. Pentru că la ele se reduc de obicei relațiile noastre cu cosmosul. Îți așezi o mână pe cap. Și observi că ai chelie. Minunat. Trazezi despre chelie, cu toate că s-a stabilit că chelia nu poate fi tratată” (*Cum se găsește un subiect...*). De fapt, lucrurile nu erau atât de simple cum le prezintă aici scriitorul, cu detașare ludică. Pentru a-și scrie articolele, Robot era mereu în căutare, într-o neobosită scrutare a lumii înconjurătoare. Citea mult, inclusiv în franceză. Era la curent cu aparițiile literare, mergea la teatru, interacționa cu scriitori, oameni de artă, și, în urma acestor experiențe, scria inspirate cronici de carte și de teatru, interviuri și portrete literare. Mai mult sau mai puțin reușite, articolele lui nu sunt niciodată neutre. Mâna gazetarului e mână de scriitor, care știe să-și exprime opinia cu șarm stilistic, să pună poezie în orice descriere.

Reportajele sociale ale lui Robot au o inconfundabilă notă umoristică, care îmblânzește accentele polemice, reliefând tragismul, dar și comicul existenței. Scriind despre prețurile exagerate de la „Colonade”, Robot evită invectiva dură și caută strategia mai elegantă a ironiei: „Sosit la acest obstacol, observi, fără să fii om de afaceri, că dacă ai fi refuzat să bei un pahar de vin, ai fi putut, în schimb, să-ți plătești un impozit. În notă, judecând după sumă, e trecut și zâmbetul chelnerului și talentul lui Elly Roman și apa, consumată cu un piramidon și drumul tău de la automobil până aici” (*La „Colonade”*). Ironia este susținută de umor, care mixează ingenios elementul cotidian cu cel poetic: „În fine, am fost romantic, cuvânt, pe care zețarul îl va culege și d-ra corectoare îl va lăsa desigur reumatic”.

Specific stilului publicistic al lui Alexandru Robot este permanența unui detaliu revelator, care să surprindă. Publicistul nu uită că e reporter și întâm-

plările realității trebuie să intre cu necruțare și în peisajul care (cel puțin prin temă) se anunță feeric. Într-un eseu de un lirism cald și vibrant despre venirea primăverii și atmosfera sărbătorească a mărțișoarelor, autorul sparge cadrul feeric cu un fragment horror: „Undeva, pe o stradă, tot ca un semnal al primăverii a fost ucis un om, cu douăzeci de lovituri de topor. Care lovitură din aceste douăzeci a pătruns în carne, ca să vestească venirea primăverii?”.

Publicistul emite opinii despre fenomene literare, genuri și specii artistice, și chiar dacă acestea nu au valoare de reper teoretic sau critic, sunt interesante prin felul în care inteligența lui Robot manevrează cu idei însușite de prin cărți, cu intuiții de scriitor și cu observații din experiența sa de reporter. Bucurându-se de apreciere, publicistul are curajul opiniei și manifestă un orgolios spirit critic („Așteptăm de la domnul Straje o realizare, pentru că în orice caz în *Sora Emilia* nu a făcut decât să făgăduiască” (*Literatura de provincie*)), face selecții literare, menționează anumite cărți în detrimentul altora, prezintă evenimente literare cu aer de critic care se ia în serios. Comentând un roman „rigid, solemn, departe de viață și anemic în experiențe sau momente de realitate” al lui D.V. Barnoschi, la afirmația autorului că acest roman nu e scris „pentru criticii grăbiți sau cari uită maiestatea misiunii lor”, Robot parează cu ironie de „maestru”: „Oare cum mă consideră d. Barnoschi «critic grăbit» sau «critic care am uitat de maiestatea misiunii mele»? Sau poate că, în primul rând, nu mă consideră deloc critic?”

Deosebit de importante pagini din publicistica lui Robot sunt interviurile cu scriitorii și oamenii de artă. Prin faptul că publicistul face o descriere a locului unde locuiește respondentul său, a anturajului în care acesta activează și oferă alte informații revelatoare, care țin de un ascuțit simț de observație, interviurile devin eseuri relevante pentru istoria noastră literară. Pe N.D. Cocea îl vizitează la locuința lui din Sighișoara și descrie atât de sugestiv anturajul și preocupările scriitorului, încât interviul capătă rezonanța artistică a nuvelei. Un eseu inspirat devine și discuția cu Mircea Eliade, în care istoricul religiilor povestește despre exepriența nefericită a școlii în care a învățat, dar și despre experiența indiană, despre fascinantul Rabindranath Tagore și școala sa Shantiniketan, în care arborele este un adevărat cult, așa

cum se întâmplă și în romanul *Maitreyi*. Aflăm și despre ploile apocaliptice ale Mousunului, despre frumusețea femeilor din Birmania, așa cum le-a cunoscut Mircea Eliade. Din interviurile lui Alexandru Robot se desprind multe date curioase pentru cititor, spre exemplu, că Ionel Teodoreanu și-a scris romanul *Gilia* în casa lui Ibrăileanu care „era tăcută ca o mănăstire”; Arghezi lucra „fără proiect și fără deviz” și viața lui se derula printre „flori de stil și printre legume”. Interviurile sunt pline de comentarii subiacente, înzestrate cu umor, care întretaie ingenios replica interlocutorului. Intervievându-l pe actorul G. Ciprian, îl contrazice între paranteze cu vădită plăcere: „Cum prepar un rol? N-am propriu-zis vreun sistem după care procedez. Experiența și repetiția sunt cele două elemente de care mă servesc. (N.R. Și totuși domnul Ciprian lipsea de la repetiții!). Publicistul profilează în interviurile sale ipostaza umană, imediată, telurică a scriitorului, în anturajul lui cotidian, în contextul lui de creație. Vizita la Panait Istrati e o recuperare autentică a imaginii din ultimii ani a scriitorului bolnav, aflat pe un pat de spital. În dialogul lor transparent crâmpie de umanitate vie, netrucată literar: „L-am revăzut mai obosit și mai palid. Culcat, cu ochii ascunși în adâncimea orbitelor, îmi povestea:

– Mi-a furat pe drum un aparat fotografic. Știi că asta a fost profesia mea, dar acum lucrez ca amator, cu un aparat perfecționat.

– Și ați reclamat poliției? Panait se indignează:

– Să reclam poliției? Eu, tocmai eu? Păi, între poliție și hoț, eu mă solidarizez cu hoțul. Și Istrati era sincer. Umanitatea lui era generoasă. Simpatiza cu cei de la periferia societății și își amintea că într-o epocă fusese dacă nu pungaș, complice de pungaș, constrâns să recurgă la această modalitate de-a astâmpăra foamea” (*Amintiri despre Panait Istrati*). Interesul pentru Panait Istrati, pentru Esenin, pentru Anna Pavlova, Maria Cebotari relevă, cum remarcă Eugen Lungu, predilecția lui Robot pentru „artiștii pribegi sau atinși de o nebunie existențială care făcea din propria lor viață o operă”***. Empatia publicistului pentru ei trădează afinități spirituale și, la fel, o angajare existențială liminală. Gustul exotismului, al paradoxalului împins adesea până în zona morbidului este prezent și în poezie, dar mai cu seamă în romanul său oedipian. Robot este în toate genurile exersate un temperament artistic de

esență modernistă, avid de orizonturile intangibile ale imaginarului, de bizar și excentric.

Anna Pavlova, celebra balerină pe care o admiră în *Moartea lebedei*, în *Giselle* și alte roluri, îi inspiră în romanul *Music-hall* personajul Tamara, și ea de origine slavă. Feminitatea acestor dansatoare își seacă toate energiile în dans, compensând astfel un vid ontologic. Strălucirea lor e prea orbitoare pentru a lăsa loc banalului și rutinei unui destin comod, cum e și cazul dansatoarei Bronislava (o recunoaștem și în *Music-hall*), „care dansează încă în puante și piruete prin orașe mari, târând după ea un nume tragic și o artă divină”. O artistă „de talie europeană”, pentru care are o prețuire deosebită e și celebra Maria Cibotaru, „o fiică veritabilă a Chișinăului, capitală care realmente se poate mândri cu ea”.

Ajuns, în 1935 la Chișinău, Robot devine reporter la *Gazeta Basarabiei* și își orientează atenția asupra locurilor basarabene. În articolele sale descoperim un Chișinău anost, plin de sărăcie și mizerie. Scriitorul îl caracterizează prin imagini simbolice dezastruoase, pe care i le sugerează un element, un detaliu relevant, cum ar fi, spre exemplu, imaginea ciorilor, niște „pajuri ale mizeriei”: „Pentru un călător care a văzut orașele din Ardeal pline de porumbei albi, ciorile Chișinăului arată, mai mult decât orice, diferența dintre două lumi”. Să fi alterat nostalgia pentru România spiritul critic al lui Robot sau era într-adevăr atât de sumbru Chișinăul interbelic? Descrierea e cu totul dezolantă: „Ciorile desuete și dezagreabile, rupte parcă dintr-un steag de doliu, embleme și simboluri ale nenorocirii, care nu se desparte de destinul Basarabiei, sunt caracteristice pentru un oraș cu două linii de tramvai, dintre care una merge la spital și alta la cimitir” (*Pajurile mizeriei chișinăuene*). Din aceste pagini ale lui Robot despre Chișinău răzbește, în mod cert, exasperarea. Imaginarul lui capătă reflexele thanaticului, e străfulgerat de convulsia naufragiatului care-și presimte visceral moartea și pentru care orice imagine e codificată în *semn*. Ploaia îi sugerează o atmosferă a sfârșitului de lume: „Străzile sunt inundate și ca să traversezi trebuie să plătești un leu unui băiat, care te trece de cealaltă parte a drumului cu o scândură. Tot astfel e și în infern, când luntrașul Caron cere un ban de argint ca să te treacă Stinxul” (*Toamna nevoilor*). Până și zarzavaturile, țăraniile le pun la murat în butoaie „ca niște urne funerare”. La fel și târgurile basarabene vernisează imagini terne „de arhitectură strâmbă, de ziduri ruinate, de uliți rătăcite fără fantezie”. Sculeniul interbelic, decrepit și rupt de civilizație, acutizează impresia, care este și o stare, de periferie, pe provincie tristă: „Alte aspecte din bariera Sculeni? Periferia asta are un singur și neînțeles aspect. Casele mici și cocoșate, drumul îngropat în praf și străbătut de carele cu boi, cârciumile care alcoolizează pe locuitori – iată elementele disperate ale unui aspect unic și general” (*Portretul unei periferii*). Pe de altă parte, oroarea pentru toposul Chișinăului este contrabalansată de milă și empatie pentru oamenii locului: „prin restaurante, felia de pepene are prețul cu care se vând în provincia noastră cinci pepeni și în tot comerțul fructele

n-au aceeași decadență, care ți se revelează în scurta oprire a unui tren prin gările basarabene. Nu cunosc argumentele economice care refuză debușee în Vechiul Regat pentru fructele noastre, nu văd motivul pentru care în Ardealul nostru cu vinuri mediocre vinul pur basarabean nu-și găsește locul indicat pe piață” (*Destinul fructelor basarabene*).

Este evident că scriitorul manifestă o deosebită aplecare pentru aspectele dramatice ale realității. Paginile în care vorbește despre Comratul ca „vale a plângerii”, despre „ghettoul musulman Anadolchioi”, despre cazinourile ca spații ale ruinei omenescului, despre sărăcia și mizeria orașelor prin care trece etc., sunt și cele mai autentice, scrise cu empatie și nerv, trecute printr-un spirit critic rafinat. Talentul de peisagist se manifestă plenar în imagini șocante, revelațiile cotidianului îi provoacă publicistului asocieri dintre cele mai neobișnuite: „casele și-au deschis ferestrele, iar în balcoane atârnă covoare așa cum cânilor le atârnă limba”; „garderoba doar-me ca niște spânzurători numerotate” (*Paștele la Rusciuc*). Comparațiile lui țin de registrul avangardist, denunțând în reporter poetul teribilist din *Apocalips terestru*. În piața chișinăuiană, bulionul ardeilor și a cartofilor „e roșu ca hemoragia”, iar „cartofii par bulgări de pământ. Îți vine să-i iei și să-i arunci peste un sicriu imaginar. Ardeii, întinși pe o ață ca un colier, sunt degete roșii, care putrezesc atârnați în cui”. Priveliștea pieței de carne e de registrul poeziei barbare: „abdomene spintecate ca într-un harakiri, creieri scoși din cutia lor, inimi smulse și fudulii decapitate. Măcelarii cu înfățișare de călăi împlântă cuțitele în carnea animalelor jertfite și cu gesturi abile de chirurghi taie un ficat sau un mușchi” (*Aspecte din piața nouă*). Uneori, viziunea umoristică intervine pentru a decorseta o situație de un tragism involuntar. O știre falsă de catastrofă la Securenii, emisă de un reporter, are parte de o interpretare amuzantă: „Totuși se cuvine să-l reabilităm pe corespondentul din Bălți. A animat o zi de sezon mort, a alimentat câteva ziare cu o senzație. Și apoi ce? Ar fi fost mai bine să moară atâția oameni?”.

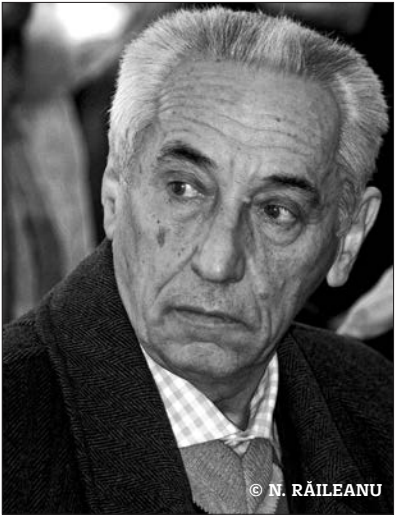
Aceste și alte articole dezvăluie acum aspecte mai puțin cunoscute ale Basarabiei interbelice, iar genului publicistic, așa cum era practicat atunci în revistele basarabene, îi ofereau o lecție de grație și rafinament stilistic. „Cel puțin generația mea, scrie Eugen Lungu, a învățat câte ceva anume de la acest acrobat al stilului”.

Înzestrat cu har și cu o neobișnuită putere de muncă, scriitorul Alexandru Robot a scris în câțiva ani câți alți scriitori într-o viață. Dacă nu dispărea la o vârstă prematură, am fi vorbit, poate, de un scriitor de mare prestigiu. Chiar și așa, opera lui Robot este o pagină importantă a literaturii române din Basarabia, recuperarea căreia se impune.

* Fragment din volumul antologic „Alexandru Robot”, în curs de apariție la Editura Știința.
** *Literatura din Basarabia în secolul XX. Eseuri, critică literară*. Selecție, studiu introductiv și note biobibliografice de Eugen Lungu, Editurile Știința-Arc, 2004, p. 11.
*** Eugen Lungu, *Raftul cu himere*, Chișinău, Știința, p. 151.

MEDALION

OMUL SI TIMPUL DE AZI: DEZVĂLUIRI DE PROZATOR de DUMITRU APETRI

Georghe Calamanciuc, cunoscut scriitor român originar din Ținutul Herța, stabilit cu traiul în orașul Bălți, ne-a oferit recent o nouă scriere în proză – romanul *Cerul din Ilicatinca* (București, eLiteratura, 2017, 276 p.), în care, chiar din prima pagină, ne introduce într-un anturaj rural, unde protagonistul și-a petrecut copilăria și adolescența. Chiar din debutul lucrării, ne dăm seama că e vorba despre primele decenii postbelice, întrucât ni se spune că tatăl naratorului (coincidentă cu autorul) „a fost găbjit în pădure de N.K.V.D-iști, în vârtejul unei razii, trimis și băgat în F.Z.O. (un fel de școală de viitori robi în minele din Donbass).”

Tot din pasajele incipiente cititorul rămâne intrigat de promisiunea pe care o face protagonistul că va aduce în spațiul cărții „toate amantele care i-au devorat inima tânărului bărbat”, că bucuriile lui sunt mici, pe când angoasele – multe. Primul frământ interior e acela că personajului principal i-a fost hărăzit să poarte pecetea unui copil din flori: tatăl său, fiind luat la F.Z.O., nu a reușit să se căsătorească cu tânăra de care se îndrăgostise și, de comun acord cu ea, fixaseră ziua nunții. Un alt calvar pe care îl descrie autorul este munca istovitoare în câmp pe care o făceau copiii ajutându-i pe părinții colhoznici presați mereu de autorități și de molima întrecerii socialiste.

Se citesc cu mult interes paginile în care se produce primirea elevului Săndel și a colegilor săi în pionieri, cele în care este descrisă atitudinea bunicului său față de această faptă și față de neadevărurile și exagerările vehiculate în școala sovietică, precum și aventurile amoroase de mai târziu ale tânărului și ale unor studenți ai Universității bălțene.

O semnificație aparte, una de o profunzime copleșitoare, comportă mărturisirile ce dezvăluie imensa grijă a ideologiei sovietice pentru ca tineretul studios, și nu numai el, din Republica Moldova să nu afle adevărul privind politica de deznaționalizare a Rusiei promovată în teritoriile românești ocupate de ruși în 1812 și de ruși și sovietici în 1940. E vorba despre o ședință secretă organizată de câțiva studenți bălțeni într-o noapte, când au lecturat articole de publicistică eminesciană privind problema Basarabiei, moment urmat de denunțuri, exmatriculări și persecuții.

Captivante sunt și descrierile consacrate serviciului militar, garnisite cu întâmplări năstrușnice, cu scene erotice, dar și cu mult umor, cu ironie și sarcasm, precum și paginile despre activitatea pedagogică a protagonistului și a unora dintre colegii săi de breaslă. Aceștia din urmă sunt diferiți: câțiva demni de respect, ceilalți oscilând între bine și rău, minciună și adevăr; de aceea trezesc ba simpatie, ba compătimire și neacceptare. Și doar indivizii străini de munca de predare pe care o practică provoacă o senzație de amărăciune.

Stăpân pe arta narațiunii, autorul desfășoară acțiunile cu preponderență biplan, dar și poliplan. Evenimentele ce conturează biografia protagonistului se află adeseori în alternanță cu întâmplările decupate din viața unor personaje aflate la baștina autorului, iar uneori cu momente trăite de tatăl biologic aflat în Donbass.

Dintre multiplele sugestii și idei ce se desprind din tablourile zugrăvite vom evidenția doar două: prima – protagonistului, atestat ca român în pașaport, cum numai a ieșit din perimetrul natal, i se aplică pretutindeni stigmatul *rumânskaia svoloci – ticălos român* – „performanță” solidă obținută de politica ruso-sovietică șovină; a doua – abandonarea activității pedagogice și revenirea lui Sandu la baștină cu gândul să se înroleze într-o ramură a economiei ilustrează situația precară și nesănătoasă ce domina în sfera învățământului – domeniu extrem de important, poate chiar cel mai important al vieții spirituale.

Este posibil că prin această decizie a protagonistului autorul a intenționat să ne sugereze eterna și sfânta chemare a baștinei, de care se simte legat indestructibil și pentru totdeauna. Într-un pasaj citim următoarele: „La noi, în Ilicatinca, [...] e cu totul alt Cer. Nu știu cum, mai deschis spre toate liniile orizontului. Nu știu cum, cu albastrimile mai afundate în necuprinsul înălțimilor. Nu-mi amintesc – în copilărie și adolescență – să mă fi simțit vreodată strivit de Cerul din Ilicatinca mea.”

Scrutându-și selectiv și imparțial biografia și anturajul, analizând *Omul și timpul de ieri și de azi*, autorul romanului *Cerul din Ilicatinca* a reușit să ne ofere pagini sugestive și credibile, dezvăluiri palpitate.

PLURALIA TANTUM

JURNAL
ÎN MARGINILE
ISTORIEI
LITERARE (X)
de LEO BUTNARU

12.II.1971

Un detaliu de la restaurantul „Moldova”, când Nicolae Sulac se așează fără ifose la masa noastră. Gh. Mazilu îl întreabă dacă este adevărat ceea ce se zvonește, că el, Nic. Sulac, a început să cânte și melodii de estradă. Interpretul confirmă că așa este. G.M. se arată destul de sceptic. Sulac: „Să vedeți, o să prelucrez muzica populară ca nimeni altul. După concert, telefonați-mi și-mi spuneți cum vi s-a părut. O să vă placă”. Mai vorbim despre conducere, despre noul său ansamblu etc.

13.II.1971

În „Lit. gazeta” – un test. Mă autoexaminez conform întrebărilor și punctajului indicat. Am acumulat 5 puncte. A doua oară – 6. Grila în care mă încadrez: 5-8 puncte, astfel că, în ambele cazuri, mă pretez la următoarea apreciere: „Aveți o necesitate accentuată de a vă simți sigur pe sine. Alți oameni, mai totdeauna pot conta pe dvs., însă, tocmai din cauza acestor trăsături, uneori are de suferit manifestarea nemijlocită a sentimentelor”. Din câte mă cunosc eu însumi, câte ceva pare a fi adevărat. Însă un oarecare L. Bojovici critică acest test (vedeți d-voastră, testul a fost preluat din revista vest-germană „Konkret”...). „Unii psihologi sovietici acordă o mare însemnătate direcționării (napravlennosti) personalității sau, altfel spus, faptului în baza căruia unele motive sunt dominante în cazul respectivului om (spre exemplu, personale sau sociale). Alții însă acordă o mare importanță rolului intelectului, reglării conștiente a comportamentului ș. a.”; „O cu totul altfel de atitudine o au psihologii occidentali și americani. Ei fac o clasificare a personalităților, bazându-se pe o diferențiere a unei așa-numite «energii psihice». Orientarea spre exterior (de la subiect spre lume) de un tip extravertit căruia, după părerea lor, îi sunt caracteristice expansiunea, comunicabilitatea, orientarea spre părerile celor care-i înconjoară”.

Firește, nici în acest caz nu s-a putut fără implicarea politicii. Parcă avem puțini și noi aici, în Moldova, în firea cărora se îmbină elemente de caracter „de aici și de dincolo”? Mie personal îmi însuflă încredere metoda „a doua” a „unor” psihologi sovietici și „orientarea” de care țin cont occidentalii.

Se hrănesc cu iluzii, însă, după ce vor termina proviziile, aduc armata.

14.II.1971

Ascultat: Ottorino Respighi (Gli Uccelli). 1. Preludio; 2. La Tartora (Hulubița); 3. La Gallina; 4. L’Usignolo; 5. II Cuculo. Orchestra radiodifuziunii române. Dirijor –

Carlo Felicci Cillario. „Jocul apelor” și „Bolero” de Ravel, într-un continuu crescendo, ajuns puternic, zguduitor. La început, „Bolero”-ul a fost o piesă de caracter coregrafic, compusă pentru balerina Ida Rubinstein. La bază, o melodie de dans spaniolă. Ravel avea convingerea că această lucrare nu va reuși nicicând să pătrundă într-o sală de concert. Ce... autoeroare!

Se vorbește uneori că a studia ceva pe un fundal muzical sau chiar în gălăgie, ajută la o mai ușoară memorizare a informației. Ca și cum acul de gramofon, să zicem, ți-ar tatua în creier cunoștințele de care ai nevoie...

18.II.1971

Prima zi de practică pedagogică propriu-zisă. Am predat poemul „Cuvântul mamei” de Cruceniuc. O materie primară (palidă), pe care trebuie s-o faci... interesantă. Cred că, prin abaterile mele lirice și nu numai, prin improvizații extra-subiect, am reușit să captez atenția elevilor. La lecție, o asistență numeroasă – Gheorghe Mazilu, Anatol Ciobanu, colegii. La discuție, pretenții prea, prea – nu prea. Și chiar dacă mi s-au înaintat anumite pretenții ca unui pedagog „vechi”, înseamnă că am făcut față situației. Dirigintei i-a plăcut. Zice: „Elevul Boris Polihromov nu învața niciodată vreun text pe de rost. De data aceasta a făcut-o. E orfan, puțin debil (sic!). Îmi place energia dvs. Elevii vă ascultă”. Să mă dezbaier de maniera cenaclistă. Elevii, notele? Fetișcana Grecu – simpatică, sârguincioasă. Rusu – încearcă să judece în afara tezelor din manual sau creștemație. Dorogan încearcă și el, că doar, cică, este eminent. Când vorbeam, elevii luau note în scris. Luni, îl voi preda pe Darienco. (Ce să predai din cam... n-ai?...) Șeful de studii îmi transmite experiența dumisale în problema „elevii și fumatul”. Modul de a-i depista etc.

L-am examinat și pe elevul B. Munteanu, care s-a dovedit a fi chiar... consăteanul meu. Vorbește bine, însă n-a învățat textul pe dinafară.

Asist la o lecție predată de Vasile Romanciuc. E bravo! Vorbește încet, sotto-voce, dar destul de interesant. El avu și ceva noroc: predă Eminescu, Creangă. Societatea în opera lor.

20.II.1971

Mi-a trebuit să dactilografiez câteva pagini pentru rubrica „Viața cotidiană”. L-am rugat pe Dumitru V. Coval să mă ajute să găsesc o mașină de dactilografiat. Clara, secretara de la secție, nu acceptă nici în ruptul capului. Sau: „Un exemplar rămâne la noi, că doar ți-neți minte ce s-a vorbit la adunare”. Multă insistență din partea lui D. V. Zadarnic! Secretara – neclintită! Până la urmă, a apelat la MIF (Mocreac I. F.). Decanul: „Clara, lasă-i să dactilografieze. Pentru munca obștească. Ce,

ar trebui să se ducă în oraș să tipărească?” Secretara: „Ion Filipovici, răspundeți dumneavoastră, eu – nu”. În sfârșit, am luat mașina. Peste câteva minute, vine D. V. Coval. „Clara se teme că tipărești «listovci» (proclamații)”, zice. Intră apoi și lectorul T. P. Kravțov. Oarecum mai diplomat, însă privi și el peste textul pe care-l dactilografiam. Din partea organelor, curată neghiobie!!

În săptămânalul „Cultura”: „Literatura moldovenească si răuvoitorii ei” semnat de S. Cibotaru, C. Popovici și E. Levit. Slab, neconvingător. Pe alocuri, ridicol.

M-am întâlnit cu „tatăl promisiunilor”, Liviu B. „Știi, Leuțu, Meniuc (Pavel) a spus că traducerile tale sunt mai bune decât ale lui Barj., dar...” Am dat din mână a lehamite. „Dar, puișor, îți promit că au să meargă la rubrica «Tânărul traducător»”. Au revoir!

27.II.1971

La cenaclul de joi, 26.02. Am venit cu întârziere. L-am prins pe Simion Ghimpu în timp ce rostea o frază patetică: „Să tratez astfel o carte e curat atitudine fascistă!” A doua zi, când l-am reîntâlnit în troleibuz, mi-a explicat motivul izbucnirii sale: Komarovschi spusese despre volumul de debut al lui A. Burac că ar fi o carte care putea nici să nu apară. Eu însă am susținut această plachetă scrisă într-o cheie mai puțin tradițională. (După ședință, A. B.: „Dumneata de unde ești? Ai anumite opinii care mă interesează. Să nu crezi că ți-o spun din motivul că mi-ai susținut cartea.”) Mi-a lăsat numărul de telefon.

Astăzi, am fost extrem de trist. M-a mai înviorat puțin bătaia lui Costel și Stamatii. Acesta, comunist, ca și Băbălău! (Sau: Băbăhău...)

Apoi am fost cu Liviu Belâi la expoziția unională de artă decorativă. Când ieși din muzeu, îți dai seama cât este de prozaică realitatea (ne-unională).

Seara, control caiete. Compunerea la cl. X-cea. Grozăvenie! A. scrie: „Uniunea Sovietică... Moldovenească!”

Îl citesc pe Ehrenburg. Extraordinar. Câtă lume, câți oameni... Pomenește și de un basarabean, pictor. O carte la care poți reveni oricând.

La ora de catedră militară, loc. colonelul Danilov mă dădu afară. Motivul: aveam pe masă volumul „Liudi, godî, jizni” (Oameni, ani, viață) al lui Ehrenburg. Închis. De cum intră, gradatul dă cu ochii de carte. „E bună, dar, înainte de toate, datoria!” zice, ridicând acest volum și izbindu-1 de masă. Eu tac. El însă mai ia o dată cartea și iar o izbește de masă. Eu, nedumerit: „Tovarășe locotenent-colonel, oare astfel trebuie să ne comportăm cu cărțile?” O, Zeule Marte! Ce explozie de nervi! Colegii încremeniră, gradatul strigă: „Ne ucit’ ucionnihi!” (Să nu-i înveți pe cei învățați!!) Dar, s-a cam potolit. Pentru că m-a expediat afară pe un ton obișnuit, nu răstit.

Ieri, presa a publicat prețurile, micșorate, la anumite mărfuri. Oamenii s-au repezit spre magazine. Cozi. (Și de câine...) Cu această ocazie, dar fără a procura ceva la noile prețuri, am revăzut ursulețul și vulpea de pluș din vitrina magazinului central. Mai demult, mă gândeam să le dedic, lor și copiilor, câteva pagini (aparte).

A fost Komarovschi. Monoton. Pe alocuri, sumbru. Te-ar scoate din cel mai olimpiu calm cu târăgă-narea discursului său deloc interesant. Am discutat probleme vechi care, din câte înțeleg eu, astăzi sunt încă de nerezolvat.

DEBUT

VERSURI DE ANNA ROSIER

Născută la 16 februarie 1997, la Chișinău, într-o familie de intelectuali, mama fiind etnolog și tata scriitor. Studii la Liceul Teoretic „Nicolae Iorga”. În prezent, este studentă la Facultatea de Relații Economice Internaționale a Academiei de Studii Economice din București.

DELIR

Delirant...
Atunci când închideam ochii,
Tu erai departe,
Într-un vis,
Din altă lume,
Din umbre.

Apoi,
Perplex, te trezești,
Sufocându-te.
Și strigi: Mai trăim?
Apoi, taci,
Gândind că murim
De dor,
De ură,
De dragoste...
De tot!

Și... taci.
Apoi,
Cuvintele încinse,
Cu timpul,
Precum nisipul,
Se răcesc
Și se prefac
Într-o sticlă prin care
Ochii mei reușesc să vadă
Prin tine
Până dincolo...
De mine.
Delirant...

REVOCARE

Eu încă mai scrâșnesc numele tău
Și-n pragul celei mai acute
suferințe.

(Deși încep a mă plictisi
Acele epiloguri
Interminabile
Ale unei povești demult răsuflată,
Cui pe cui scoate.)

Eu încă mai tânjesc
După sadica îmbrățișare
A ochilor tăi.
Tăioși.
Sticloși.
Și respir cu frig.

Tu, în zăpadă,
Strângându-mă la piept...
Sufocant...
Și nu mai știu să văd
Dincolo de tine...

Dar știu
Că acest mod de a iubi
E complementar oricărui altul

...

Că amurgul
Demult nu mai e violet...
Că-i violent de evident
C-aștept într-o gară pustie
Un tren ce n-o să mai fie.

IMPERFECT

Dacă ar fi să-mi brăzdez o rană pe
trup
Pentru fiecare cuvânt
Nerostit
M-aș recompune din necuvinte
Asemeni unei picturi
Postmoderniste.
Picăturile de sânge ar fuziona
Cu otrava din privirea ta
(Verde,
Care se pierde.)

Observi... absența mea?

Las, întotdeauna, ochii în jos.
Efect teatral.

Ți-aș fi vorbit și-acum
Ca alte ori...
Doar că,
De data asta,
Gândurile
Au refuzat
Să-mi fie cuvinte.

...

Acel timp
E trecut.
Un trecut...
Foarte prezent:
Imperfect.
Iubeam...

VIAȚA LITERARĂ

ALEXEI MATEEVICI – UN POET SACERDOT ÎN CONȘTIINȚA POSTERITĂȚII

În ziua de 15 martie 2018 a avut loc o serie de evenimente organizate de Uniunea Scriitorilor din Moldova și Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”, desfășurate sub genericul: „Alexei Mateevici – un poet sacerdot în conștiința posterității. 130 de ani de la naștere”. Moderator – Vasile Malanețchi, directorul Muzeului.

Manifestările au debutat cu un pelerinaj la locurile din Chișinău, legate de viața și activitatea poetului-preot.

Cu prilejul evenimentului a fost organizată o expoziție fotodocumentară „27 martie 2018: precursori și protagoniști din tagma literaților”.

În cadrul sesiunii de comunicări au fost ținute mai multe prelegeri cu tematică adiacentă.

Vasile Malanețchi a situat manifestările culturale, dedicate ilustrului înaintaș, în contextul celor sărbătorite anul trecut, cu ocazia centenarului morții poetului, și a lansat sesiunea de comunicări evocative.

Mircea Coloșenco a vorbit în comunicarea sa „Alexei Mateevici – un poet genial” despre geniile literaturii române, încercând să dovedească apartenența poetului basarabean la această elită literară.

Prelegerea Anei Bantoș „Alexei Mateevici – publicistul” a scos în evidență ideile poporaniste ale poetului și publicistului, promovate într-un spațiu în care lipsea aproape cu desăvârșire o intelectualitate autohtonă. Autorul formulase în articole sarcini concrete, care ar fi trebuit urmate în viitorul proxim. Ca dovadă poate servi titlul unuia dintre ele: „Datoria noastră”.

Pe durata evenimentului au fost proiectate trei seriale de slide-uri, compuse din documente și fotografii: „Alexei Mateevici pe meleagurile tecucene și vâlcene în anul 1917”. Acest slide-show a fost comentat de Ștefan Andronache, cercetător din Tecuci, care a relatat cum s-a înființat grupul de lucru în vederea cercetării arhivelor și locurilor în care Alexei Mateevici și-a făcut serviciul militar în calitate de preot înrolat în armata rusă, luptând pe teritoriul românesc în Primul Război Mondial. Celelalte două prezentări au

fost: „Alexei Mateevici s-a întors la Movileni” și „Pe urmele lui Alexei Mateevici în Republica Moldova”.

Petru Râmbu, muzician, a povestit despre greutățile întâmpinate în perioada sovietică, legate de înființarea la Căinari a primului muzeu consacrat poetului, accentuând că ideea creării muzeului era respinsă pe motivul că Alexei Mateevici a fost cleric. După ce tentativa de a întemeia un muzeu la Zaim eșuase, acesta a putut fi totuși deschis în 1968 la Căinari, iar Casa memorială de la Zaim a fost inaugurată abia în 1988, în perioada gorbacioviană.

Vasile Malanețchi a subliniat că, după declararea independenței RM, autoritățile post-comuniste de atunci au apelat la „serviciile” a doi preoți (este vorba și de compozitorul Alexandru Cristea) pentru a institui imnul statului nou format.

Veronica Boldișor, cercetătoare la MNL, a relevat, în textul intitulat „Misterele morții lui Alexei Mateevici: certitudini și ipoteze”, principalele probleme iscate în jurul morții tragice a poetului, produse în împrejurările social-politice foarte tulburi de după revoluția rusă din februarie 1917.

Valeriu Matei, director al ICR Chișinău „Mihai Eminescu”, a ținut să releve că, într-adevăr, moartea poetului-sacerdot este învăluită în mister. Au fost scoase la iveală pe parcursul timpului și alte amănunte, care au trezit suspiciuni asupra morții naturale a poetului. Domnia Sa a amintit de faptul că în interbelic circula o versiune despre administrarea unei injecții letale la spitalul orașenesc, în care fusese internat autorul poemului „Limba noastră”.

Trebuie spus că la evenimentele comemorative, care au continuat a doua zi, la baștina poetului, la Zaim și Căușeni, au luat parte Marian Moisă, primar al comunei Movileni, Tecuci, preotul Stelian Chervase, parohul bisericii Sf. Arhangheli, Movileni, protoiereul Gheorghe Jochiu, protopop de Tecuci, precum și o delegație a USM (Arcadie Suceveanu, Lidia Ungureanu, Andrei Burac ș.a.).

Grigore CHIPER

Imagine de la eveniment.

Foto: Alexandru Vakulovski

TRADUCERI

CENTAURI
de ENORMI STATIONIS

ENORMI STATIONIS (1983, BARTOSZ RADOMSKI) ESTE ABSOLVENT AL SECȚIEI DE FILOLOGIE CLASICĂ A UNIVERSITĂȚII DIN VARȘOVIA, ISTORIC AL IDEILOR, POET ȘI TRADUCĂTOR DIN LITERATURA CLASICĂ ȘI LITERATURA ROMÂNĂ. ESTE DOCTORAND AL INSTITUTULUI DE STUDII CLASICE DE LA UNIVERSITATEA DIN VARȘOVIA, MEMBRU AL ASOCIAȚIEI FILOGICE DIN POLONIA ȘI MEMBRU AL ASOCIAȚIEI AUTORILOR POLONEZI. POEZIILE SALE AU APĂRUT ÎN NUMEROASE ANTOLOGII ȘI REVISTE DE POEZIE. ENORMI STATIONIS ESTE AUTORUL VOLUMULUI DE POEZII MITOLOGICO-EROTICE CENTAURYDY. BURSIER MULTIPLU AL INSTITUTULUI CULTURAL ROMÂN DIN BUCUREȘTI ȘI AL AGENȚIEI UNIVERSITARE A FRANCOFONIEI. CERCETĂTOR ÎN DOMENIUL LITERATURII ROMÂNE VECHI ȘI AL CONEXIUNILOR LITERARE DINTRE POLONIA ȘI MOLDOVA ÎN SECOLUL AL XVII-LEA. ÎN LUCRAREA SA DE DOCTORAT SE OCUPĂ DE FILOZOFIA LUI ANDREAS WISSOWATIUS ȘI DE RECONSTRUCȚIA ACESTEIA ÎN DIVANUL... LUI DIMITRIE CANTEMIR. ENORMI STATIONIS LOCUIEȘTE ȘI LUCREAZĂ LA VARȘOVIA. ÎN TIMPUL LIBER ÎI PLACE SĂ CĂLĂTOREASCĂ.

EURYTION

războiul de la nuntă
în joc este voalul
mireasa beată
l-a ales pe altul
în loc de nuntă
centauromachia

PHOLUS ȘI CHIRON

faptă creștinească
să-i torni vin
oaspetelui însetat
per ipsum et cum ipso
et in ipso
noaptea
frații neadăpați
se transformă în bestii

MAGNIFICAT

Dimineța încă îi aud sunetul.
Muzica răsună fără încetare în capul meu.
Soarele se trezește și luminează cerul
Lumea mea de-abia acum merge la culcare.
Mă legăn.
Nu pot citi notele
de pe portativul de astăzi al vieții mele.
Îmi cânt propria melodie și mă acompaniez.

GUST DE BĂRBAT

Trupul începe să fiarbă.
Pielea clocotește.
Mă arzi cu buzele.
Te lipești de cerul gurii.
Ca să te simt mai bine,
Nu încetez să-mi mișc limba.
În cele din urmă, gustul picant devine mai fin.
Ești dulce
Ești sărat
Ai gust

DARKROOM

O molie intră în bucătăria întunecată.
Caută lumină.
Găsește cuptorul aprins.

REPAUS

desfătarea chinuie

pauză
ne oprim

țigară
vin

dulceață agreabilă pentru simțuri

deși fumez
ești peste mine

exagerez
mă sufoc

fumul
jetul

ca sufletul ce iese din trup

PROXIMA CENTAURI

Invizibilă cu ochiul liber
din lumea pământască
o stea pitică roșie

printre nenumăratele astre
strălucind în spațiu
ea este cel mai aproape de Soare.

Totuși legile cosmosului
nu le vor permite să se apropie.

Totul este ordonat în mod haotic

Traducere din limba poloneză
și prezentare
de Mircea Dan DUȚĂ

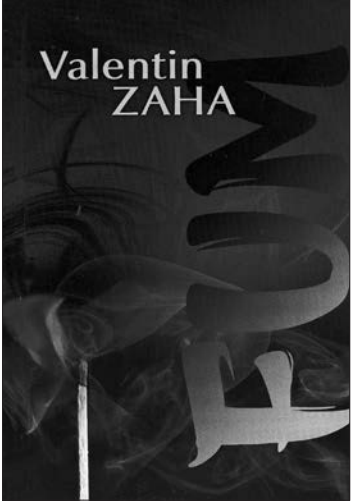
NOI APARIȚII

VLAD GRECU
BECIUL
(TEATRU)
2017

„Vlad Grecu, prozator și, mai recent, dramaturg, intră în atenția publicului și a comentatorilor literari. Piesa «Beciul» de Vlad Grecu a fost declarată învingătoare în cadrul concursului de dramaturgie autohtonă 2017, organizat de Uniunea Teatrală din Republica Moldova. La baza piesei se află un caz real, care a avut loc în Corjova în timpul conflictului armat de pe Nistru (1992).”

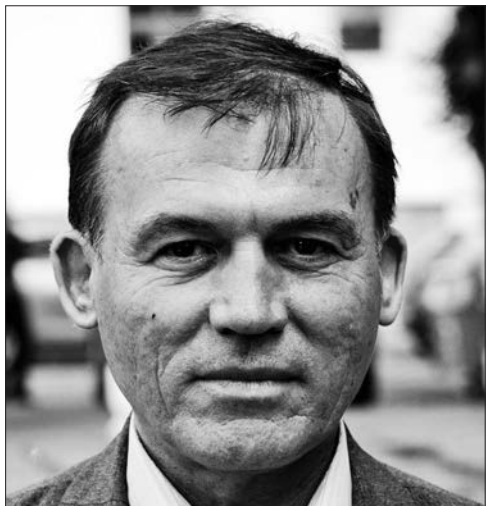
Grigore CHIPER

VALENTIN ZAHA
FUM
(AFORISME)
2017

„Poezia lui Valentin Zaha s-a remarcat întotdeauna printr-un stil laconic, al esențializărilor de tot felul. Unele poeme aminteau de versurile lui Khayyam sau chiar se combinau cu aforismele. În 2017 a editat o nouă carte, intitulată sugestiv-bacovian «Fum» și alcătuită doar din maxime: «Atâta gri se așterne,/încât nu poți vedea nici alb, nici negru», «Cel ce scrie/trebuie să aibă în vizor/tot timpul/ punctele de suspensie.»”

Grigore CHIPER

VOX CLAMANTIS

SPARTACUS

de GRIGORE CHIPER

Ne întâlneam rar, tot mai rar. Erau anii '90. În acea perioadă nu conta dacă te lamentai că în vechiul regim fusese mai bine, pentru că era stabilitate, sau te laudai că acum e mai bine, pentru că e libertate. Trebuia să supraviețuiești. Toți trebuiau să înfrunte noua realitate, când datele problemei se schimbaseră esențial.

Întreprinderile din oraș(e) se închiseră și lumea a fost nevoită să lărgească piețele existente sau să înființeze altele noi. Apoi a început migrația în masă, întrucât piețele s-au dovedit a fi neîncăpătoare pentru o societate ieșită aproape în totalitate să facă „business”.

Așadar, ne întâlneam rar. Eu am un obicei prost: nu îmi place să îi deranjez pe oameni la telefon. Și dacă nu discuți o perioadă la telefon, pentru mine există doar două soluții: prima, să nu te revezi cu cel pe care l-ai ignorat sau te-a ignorat, a doua, să mergi cât mai curând în vizită pentru a reînnoa firul rupt. Ceea ce am și făcut, când am ales al doilea remediu.

În trecut ne întâlneam cu prima ocazie. Eram mai săraci sau poate mai tineri. Acum unchiul meu locuia într-un apartament spațios, care se afla cu mult mai aproape de centrul orașului decât cel vechi. Atunci, ca să ajungi la el, trebuia să iei un singur autobuz, care avea stația terminus la cimitirul Sf. Lazăr.

Primul semn de suspiciune tulburătoare a fost că ne-a deschis mătușa, iar unchiul meu m-a întâmpinat stând în mijlocul salonului. Apoi, m-a săgetat brusc o vagă impresie că e altă persoană. Se schimbare simțitor, de parcă nu ne văzuserăm de vreo 20-30 de ani. A avut totdeauna un păr negru des, care era încăruntat acum și semăna cu niște țepi puse pe cap. A schițat acel zâmbet cu care ne obișnuise și atunci l-am recunoscut. Se mișca stingherit oarecum de consecințele operației pe care o suportase relativ recent. Am stat ceva mai mult la ei, iar mătușă-mea mi-a spus, într-o pauză ivită, că operația a confirmat ceea ce era mai rău și moșul meu arată în halul ăsta, deoarece e și după o chimioterapie. Mi-a mai zis că el nu știe nimic de verdictul crud. Mi-am amintit îndată cum umbla unchiul, acum câțiva ani, la spitalul oncologic pentru soră-sa mai mare, care fusese operată cu succes acolo.

La scurt timp i-am mai făcut o vizită împreună cu mama, pe care vestea o dăărmasă și a dorit cu tot dinadinsul să îl vadă. Am mers la apartamentul de la etajul doi. La intrarea în bloc ne-am

întâlnit cu un bărbat purtând în spate, ca pe un arc, o vioară într-o husă peticită. Am sunat la ușă. Acum unchiu-meu stătea culcat într-o altă cameră, mai mică. Lângă el am observat o noptieră, plină de seringi și medicamente. La sosirea noastră a avut o singură reacție: s-a întors cu fața la perete. Mătușa mea ne-a spus pe urmă că după operație starea lui s-a înrăutățit vertiginos. Nu am mai stat, pentru că se apropiase ora când mătușa trebuia să îi facă injecția cu morfină. Mama, femeie de la țară, a insistat să își ia rămas bun de la el, dar nici de data asta el nu a pronunțat niciun cuvânt. În anticamera morții se lăsase întuneric și mi se făcuse frică în acea seară de toamnă, întunecând devreme.

Când o duceam pe mama înapoi la mine, mă uitam la billboardurile care transpuneau tale-quale imagini din tabloidele occidentale și mă gândeam la viața noastră. Mă simțeam ca după un șir lung de sărbători, când, întors la serviciu, te afli o perioadă într-un fel de interstițiu psihic.

Am auzit de la alte rude că, rămas și unchiu-meu într-o vreme fără serviciu, plecase în Spania, de unde s-a întors extrem de bolnav. În cele din urmă și-a revenit și ni s-a părut tuturor nouă că s-a făcut atât de bine, încât să nu acordăm prea multă atenție și să uităm de întâmplarea produsă acum câțiva ani.

Am mai fost, bineînțeles, încă o dată la el, cu coroane și flori. Abia împlinise 61 de ani. Era chiar în ajunul Anului Nou, care anunța un Revelion foarte trist.

E ajun de Crăciun sau de Revelion, după mai mulți ani. Privesc fugitiv la televizor un reportaj din America: Kirk Douglas e împins ușor de Catherine Zeta-Jones, nora actorului, pe o scenă, fiind așezat într-un scaun cu rotile. Sala și Zeta-Jones de pe scenă aplaudă îndelung, iar celebrul actor flutură din mână. Nu vreau să mă gândesc la semnificația acestei întâlniri, deși citisem undeva că Kirk Douglas a ajuns sau chiar a trecut de 100 de ani. Nu vreau să mă gândesc nici cât de adecvat este la această vârstă matusalemică. Încerc doar să suprapun fața musculoasă și bărbătească a lui Spartacus, pe care Douglas l-a jucat în filmul ce l-a consacrat ca actor, peste cea actuală, și nicidecum nu reușesc. Îmi amintesc cum pe la mijlocul anilor '60, fiind copil mic, am mers cu unchiul meu (poate erau și părinții mei, dar acest detaliu îmi scapă oricât de penibil ar părea) să privim lupta organizată de sclavul trac, răsculat împotriva pa-

tricienilor sastisiți. Filme necruțătoare cu exploatare insensibilă și duri, precum *Spartacus* cu Kirk Douglas în rolul principal sau *They Shoot Horses, Don't They?* (traducerea rusească a denumirii filmului era amenințător de antiimperialistă) cu Jane Fonda în rolul Gloriei, nu puteau fi ratate de regimul comunist. Numele sclavului răzvrătit devenise nemaipomenit de popular în fostul lagăr socialist, datorită grupului de comuniști din Germania Primului Război Mondial – Liga Spartacus.

Urmăream cu sufletul la gură scenele dramatice din film. Faimosul actor avea, în film, vreo 45 de ani, iar unchiul meu era tânăr de tot, nefiind încă însurat. Chiar și părinții mei erau vizibil mai tineri decât actorul de la Hollywood.

Într-o scenă finală a peliculei, Spartacus a fost crucificat, dar Kirk Douglas mai trăiește. Și filmul său mai este viu și mai e în stare, probabil, să miște spectatorul. În tot cazul, eu îmi propun să îl mai vizionez o dată după jumătate de secol, mai ales că clubul nostru vechi din sat a fost demolat și nici companionul meu, cu care am putut merge seara la un film pentru maturi, nu mai este în viață. În curând se vor împlini 20 de ani de la dispariția sa și de ce asta nu ar fi un prilej?

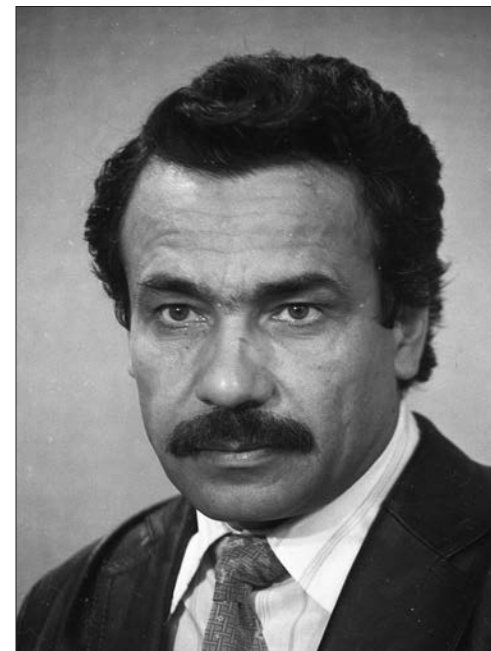
SEMNAL

ALBERTO BASCIANI
DIFICILA UNIRE
BASARABIA ȘI ROMÂNIA MARE
1918-1940
CHIȘINĂU, EDITURA CARTIER, 2018

PREFAȚĂ DE KEITH HITCHINS
TRADUCERE DIN ITALIANĂ DE
GEORGE DORU IVAN ȘI MARIA VOICU

FIRUL CU PLUMB

DUMITRU MATCOVSCHI (1939-2013)

BASARABIA

*La margine de lume,
venit din vremi bătrâne,
un plai cu dulce nume
înălțător rămâne.*

*Aici o vatră sfântă
la sânul ei ne strânge
și doina când se cântă
o lume toată plânge.*

*Ne încălzește lutul,
ne-alină două ape,
pătimitor, trecutul
într-un oftat încape.*

*O iarbă-nrourată
ascunde veche rană,
ni-i soarta zbuciumată,
oricând basarabeană.*

*Avem un nuc și-i verde,
și-n pragul casei crește,
cu nukul nu ne pierdem,
de moarte ne păzește.*

*La prunci suntem cu gândul
și nu dorim războaie,
noi semănăm pământul
și așteptăm o ploaie.*

*Basarabia, Basarabia
Frate și soră, mamă și tată,
Basarabia, Basarabia,
scumpă iconă, în inimi purtată.*

*Trecută prin foc și prin sabie,
furată, trădată mereu,
ești floare de dor, Basarabie,
ești lacrima neamului meu.*

O SUTĂ DE ANI DE ZILE LA PORȚILE LAPUTEI

de ADRIAN CIUBOTARU

Reacția presei din România la declarațiile așa-zis “simbolice” de Reunire pe care le semnează pe bandă rulantă primăriile din Basarabia oscilează între extreme emoționale: entuziasm și patriotism, pe de o parte, angoasă și îngrijorare, pe de altă parte. Se vede de la o postă că o bună parte a ziariștilor și comentatorilor de dincolo de Prut au rămas surprinși nu atât de fenomenul în sine, cât mai ales de amploarea acestuia. Surpriza (uneori, stupoarea) arată că percepția asupra Republicii Moldova și a basarabenilor s-a clișeizat de mult în unele cercuri din România și că nu mai depășește decât în prea puține cazuri (cetățeni și ziariști informați, specialiști în istorie și politică) cadrele fixate în ultimul deceniu al veacului trecut. Dacă nu cumva mai devreme, în epoca Ceaușescu.

[De ce ne-ar mira, de altminteri, atitudinea unor colegi din România, dacă noi înșine nu am măsurat niciodată aici, la noi acasă, potențialul unionismului? Nu al mișcării/ mișcărilor ce au trâmbitat cauza națională, ci al unionismului ca stare de spirit, ca atitudine, ca poziție civică și pur umană, ca posibilitate pe care ar putea-o lua în considerare, în anumite împrejurări, nu numai alegătorii constanți ai partidelor “unioniste”. În 27 de ani de “suveranitate”, subsemnatul nu a înregistrat nici măcar un sondaj ca lumea la acest subiect, efectuat pe un eșantion cu adevărat reprezentativ și care să nu formuleze, dată fiind complexitatea subiectului, alternative maniheist-categorice de genul “da sau nu”.]

Suflete mai inocente, mai puțin obișnuite cu undele permanente de șoc pe care le transmite, prin însuși felul ei de a fi și, de cele mai dese ori, în absența oricărui seism, presa de la București, ar putea să rămână dezamăgite de existența în sine a unor asemenea reacții. Decepția nu-l ocolește însă nici pe cititorul sau privitorul cu vechime al teatrului mediatic dâmbovițean, iritat mai curând de unghiul îngust și simplist din care este judecat unionismul basarabenilor: până și cele mai judicioase și echilibrate comentarii, ieșind de sub pana unor comentatori consacrați, avansează, uneori, explicații cu totul primitive și deplasate ale fenomenului.

O mostră de “analiză” de acest fel ne-a fost oferită recent de redactorul-șef al RFI România, Ovidiu Naho. În nr. 734 (15-21 martie a.c.) al *Dilemei vechi*, indiscutabil cea mai bună revistă românească a momentului, acesta publica un text intitulat “Problema cu declarațiile de unire din Republica Moldova”. Articolul pare să salute inițiativa autorităților locale din Republica Moldova. Mai mult, autorul mărturisește că dezbateră ce premerse votului pro Unire al consătenilor lui Igor Dodon l-a “reconfortat” – într-adevăr, cine nu s-ar fi lăsat satisfăcut de subtila ironie a destinului sau poate de discreta lucrare a Istoriei surprinse în imaginile de la Sadova? Călcându-și pe inima de patriot, dl Naho îi îndeamnă pe români să rămână totuși “cu picioarele pe pământ” și să privească cu luciditate la declara-

țiile celor peste o sută de consilii locale basarabene.

Luciditatea la care ne invită reputatul ziarist bucureștean ar însemna să luăm cu toții în calcul:

1. faptul că actele de Unire sunt semnate nu de parlament, ci de “reprezentanții comunităților” și deci nu au valoare juridică; interesant este că dl Naho se solidarizează în această privință cu Teodor Meleșcanu, pe care ține să-l scoată din ghearele celor care i-au desființat, desigur pe nedrept, bâlba de la Ploiești – neașteptată favoare din partea unui dilematic pentru ministrul actual de externe al României, nu-i așa?!

2. declarațiile de “susținere a statalității” despre care “vorbea președintele Dodon”; deși dl Naho nu prea a avut cum să le vadă, acestea-s “peste 200” (!), cumpănește farmacopeic editorialistul;

3. situația instabilă din “complicata” regiune în care ne aflăm și care ar putea deveni și mai tulbure dacă punem problema frontierelor sau dacă generăm un precedent de care s-ar putea folosi inclusiv unele comunități din România, precum maghiarii din Harghita și Covasna;

4. în sfârșit, dacă nu cumva în primul rând, faptul, deloc întâmplător, că toată această efuziune patriotică a basarabenilor vine abia după ce aceștia din urmă ar fi realizat că România “a trecut pur și simplu în altă ligă europeană”, spre deosebire de RM, ale cărei evoluții au fost de o cu totul altă natură.

Apelul la calm și atitudine rezervată este laudabil și necesar: gesturile pripite și faptele necugetate pot doar cășuna cauzei. Îndoielnice sunt doar argumentele pe care le aduce dl Naho. Să le luăm pe rând:

1. declarațiile semnate de primari și consilieri locali nu au, desigur, puterea juridică de a hotărî Unirea, dar aceasta nu înseamnă că sunt lipsite de orice valoare juridică; ele exprimă voința majorității dintr-o comunitate, prin reprezentanții aleși ai acesteia. Ele nu pot schimba legea, dar pot declanșa o acțiune legală. Cu alte cuvinte, nu pot fi neglijate doar pentru motivul că nu comportă efecte juridice imediate. Potrivit acestei logici, memorandumurile repetate ale ardelenilor sub stăpânirea austro-ungară sau declarațiile zemstvelor basarabene din 1918 ar trebui considerate drept mostre ale creației populare, cu o valoare cel mult culturală(?), istorico-literară(?);

2. contradecțiile invocate de Do-

don pot fi fictive, dar pot fi și reale; numărul lor, oricât de mare sau oricât de mic, nu anulează și nici nu covârșește valoarea sau, dacă nu ne place cuvântul “valoare”, importanța declarațiilor proUnire – democrația pune semnul egalității de principiu între opinia care a avut câștig de cauză și cea care nu a întrunit numărul necesar de voturi;

3. paralelismul basarabeni-secui ar avea sens dacă românii din Republica Moldova ar fi maghiari sau dacă maghiarii din Harghita și Covasna ar avea Republica lor Secuiască, recunoscută pe plan internațional. E drept că unii cetățeni RM privesc România cu ochi horthyști, dar această anomalie kominternistă nu validează analogia;

4. a spune că dragostea pentru România a basarabenilor se datorează succesului economic al acesteia din urmă e un argument demn de *Momentele* lui Caragiale. O iubire intempestivă, se înțelege, fără precedent, născută din senin odată cu creșterea consumului în Sectorul I al Bucureștiului. O iubire cinică, oportunistă și ipocrită, de care românii ar trebui să se ferească.

Problema cu argumentele dlui Naho este că ele nu decurg dintr-o stare de fapt, ci dintr-o suspiciune moștenită încă de pe vremea când “diversioniștii” basarabeni trebuiau repatriați în URSS pentru a nu pierde Ardealul. Suspiciune amplificată în toată perioada postbelică de o istorie predată ambiguu, de groaza pe care o inspira Moscova și de asocierea voluntară sau involuntară a celor originari din RSSM cu chipul monstrului de la Răsărit, care îi înghițise și le devorase – nu-i așa? – întreaga românitate. O asociere de care nici basarabeni nu s-au grăbit să se scuture în anii libertății, mimând, unii dintre ei, o altă identitate.

Pledoarea dlui Naho și a altor comentatori pentru “luciditate” nu este, prin urmare, rodul unei analize, ci al unei angoase. Lucid ar fi să presupui că păstrarea *statu quo*-ului și perpetuarea statalității moldovenești în formula actuală prezintă, pe termen lung, un pericol mai mare pentru România decât scenariul disconfortant, dar tranșant, al unei Uniri cu toate necunoscutele și inconvenientele ei de moment. Discrepanțele între cele două Corei sunt azi mult mai mari decât cele care despart România de Republica Moldova, dar dacă citești textele unor colegi de pe peste Prut, poți avea sentimentul că nu Phenianul, ci Chișinăul este cel care deține bomba atomică.

NOI APARIȚII • EDITURA ȘTIINȚA

ȘTEFAN CIOBANU
BASARABIA: POPULAȚIA. ISTORIA. CULTURA*
COLECȚIA “PAGINI DESPRE BASARABIA”

Scrisă în limba franceză și publicată în 1941 în colecția „Studii și cercetări” a Academiei Române, lucrarea lui Ștefan Ciobanu a fost tradusă abia în 1992 și tipărită într-o primă ediție românească la Editura Știința în același an. Ediția de față preia, cu unele excepții, conținutul tipărit acum 25 de ani. Elaborată în baza documentelor românești, dar și a unei bogate bibliografii rusești dedicate Basarabiei, cartea oferă cititorului o istorie condensată a acestei provincii, punând în balanță adevărul istoric și abuzul politic comis la 28 iunie 1940.

* EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE CORNEL I. SCAFEȘ.
TRADUCERE DIN LIMBA FRANCEZĂ DE ALEXANDRINA GRIGORESCU

LEIPZIGER BUCHMESSE | 2018

Între 15 și 18 martie a avut loc Târgul Internațional de Carte de la Leipzig. Leipziger Buchmesse este unul dintre cele mai vechi și mai importante târguri de carte din lume. Spre deosebire de Frankfurter Buchmesse, destinat în primul rând editorilor și tipografilor, târgul de la Leipzig, dar și programul de lectură *Leipzig Liest* (Leipzigul citește), organizat în cadrul târgului, are drept obiectiv principal atragerea unui număr cât mai mare de vizitatori (conform statisticilor, în 2017 acesta a fost de 208 000) prin organizarea unor întâlniri spectaculoase între editori (anul acesta au participat peste 2 600 de expozanți), autori, cărți și cititori. Este absolut impresionant să vezi cum cele cinci hale ale târgului devin într-un moment neîncăpătoare pentru cititorii dornici să vadă și să cumpere noile apariții editoriale, să discute cu autorii și să ia autografe. Cei mai mulți dintre adolescenți vin la târg îmbrăcați în cele mai sofisticate costume, deghizându-se în personajele din cărțile preferate și creând astfel o atmosferă nemaîntâlnită la vreun alt târg de carte.

La ediția din anul 2018, România a fost țara invitată de onoare a Târgului de Carte de la Leipzig (a mai fost în această ipostază acum douăzeci de ani, în 1998). Sub mottoul „Zoom in România”, la standul României, dar și în alte spații consacrate dezbaterilor – Café Europa, Forum OstSüdOst, Traduki-Stand –, precum și în unele localuri din Leipzig, s-au desfășurat peste 50 de evenimente care au avut drept obiectiv promovarea autorilor români contemporani. Evenimentele au fost organizate de Ministerul Culturii și Identității Naționale din România, Ambasada României în Germania, Institutul Cultural Român de la Berlin. Printre autorii prezenți la dezbateri și recitaluri au fost: Norman Manea, Herta Müller, Nora Iuga, Ana Blandiana, Denisa Comănescu, Gabriela Adameșteanu, Matei Vișniec, Varujan Vosganian, Mircea Dinescu, Mircea Cărtărescu, Ioana Nicolaie, Doina Ruști, Aura Christi, Andrei Cornea, Bogdan-Alexandru Stănescu, Claudiu M. Florian, Filip Florian, Florin Lăzărescu, Robert Șerban, Lavinia Braniște, Bogdan Coșa, Irina Dobrescu, Dana Grigorcea, Cătălin Dorian Florescu ș.a.

Alături de standul României a fost amplasată Pop Verlag, o editură specializată în traducerea în limba germană a autorilor români. Ne-am bucurat să descoperim printre cărțile expuse și *Yin Time*-ul basarabeanului Emilian Galaicu-Păun, tradus în germană de Hellmut Seiler.

Deși intenția organizatorilor Târgului de Carte de la Leipzig a fost de a instala anul acesta, când România e invitată de onoare și când sărbătorim centenarul Unirii, un stand comun al celor două state românești (un gest care ar fi putut avea o încărcătură semantică deosebită), Republica Moldova a fost prezentă, până la urmă, cu un stand separat, plasat totuși vizavi de standul României (iarăși o strategie bine gândită a organizatorilor). Participarea noastră la Leipziger Buchmesse a fost organizată de Ministerul Educației, Culturii și Cercetării al Republicii Moldova, Uniunea Editorilor din Republica Moldova, în parteneriat cu Ambasada Republicii Moldova la Berlin și Moldova-Institut Leipzig. La stand au fost prezenți în toate cele patru zile de târg Gheorghe Prini, directorul Editurii Știința, președinte al Uniunii Editorilor din Republica Moldova, Larisa Iluța și Nicolae Prini (reprezentanți ai Editurii Știința) și subsemnata (redactor la Editura ARC). De asemenea, am fost vizitați de Oleg Serebrian, ambasadorul Republicii Moldova în Germania, Klaus Bochmann, profesor romanist, președintele Moldova-Institut Leipzig, Vasile Dumbravă, vicepreședintele Moldova-Institut Leipzig, și, firește, de mulți dintre invitații și oaspeții standului României.

La standul Republicii Moldova au fost expuse cărți apărute la editurile din Chișinău în ultimii ani, de cea mai mare atenție din partea vizitatorilor bucurându-se volumele dedicate istoriei Basarabiei, îndeosebi anului 1918, și albumele de artă.

Bineînțeles, este foarte important ca Republica Moldova să participe la Târgul Internațional de Carte de la Leipzig. Este important pentru promovarea literaturii din Basarabia (atâta timp cât nu ajungem la o înțelegere ca volumele editate la Chișinău să fie expuse, la un stand comun, alături de cărți publicate la edituri din București, Iași, Cluj sau Bistrița), dar și pentru edificarea imaginii noastre în general. Contează însă ce și cum prezentăm. Marele neajuns al prezenței noastre la Leipzig a fost lipsa traducerilor în limba germană și a autorilor care să participe la evenimente și să ne sporească astfel vizibilitatea. Iar pentru asta e nevoie, înainte de toate, de o strategie.

Lucia ȚURCANU

TÂRGUL DE CARTE DE LA LEIPZIG. PANORAMĂ

STANDUL REPUBLICII MOLDOVA: GH. PRINI, V. DUMBRĂVĂ O. SEREBRIAN, K. BOCHMANN, L. ILUȚĂ

M. CĂRTĂRESCU, INTERVIEWAT

DEZBATERE LA STANDUL ROMÂNIEI: M. VIȘNIEC, S. GEORGESCU, G. ADAMEȘTEANU, J. KONEFFKE, N. MANEA

INTERNAT*

de SERHII JADAN

SERHII JADAN S-A NĂSCUT ÎN 1974, LA STAROBILSK, UCRAINA, ȘI A ABSOLVIT FACULTATEA DE FILOLOGIE A UNIVERSITĂȚII DIN HARKIV. ÎN ANUL 1995 DEBUTEAZĂ CU VOLUMUL DE POEZIE “GENERALUL IUDA”, URMAT DE “PEPSI” (1998). PUBLICĂ APOI MAI MULTE ANTOLOGII DE POEZII, POEME ȘI POVESTIRI: “BALADE DE RĂZBOI ȘI RECONSTRUCȚIE” (2001), “MARADONA” (2007), “ETIOPIA” (2009) ȘI ALTELE. “BIG MAC” ESTE PRIMUL VOLUM DE PROZĂ SCURTĂ, APĂRUT ÎN 2003, URMAT DE ROMANUL “DEPECHE MODE” (2004). ÎN 2014 A PUBLICAT ANTOLOGIA DE NOUĂ POVESTIRI ȘI TREIZECI DE POEME “MESOPOTAMIA”. DIN 1999 PÂNĂ ÎN 2017, SERHII JADAN A PRIMIT PESTE 20 DE PREMII ȘI DISTINCȚII, ATÂT ÎN UCRAINA, CÂT ȘI ÎN STRĂINĂTATE. VERSURILE LUI AU FOST PUSE PE MUZICĂ DE CELE MAI CUNOSCUTE FORMAȚII ROCK DIN UCRAINA.

Pașa ieși afară, și toți aleargă spre mulțimea care brusc se liniștește și se împrăștie. În acel moment, din sud, de la orizont, din partea orașului asediat, ca dintr-o groapă aeriană invizibilă, încep să apară siluete de bărbați. Câte unul, câte doi, în grupuri, ies cu greu de după linia orizontului și se mișcă încooce, în direcția mulțimii care stă tăcută și așteaptă. Acolo, la orizont, sunt abia perceptibili, dar treptat se măresc, precum umbra după-amiază. Nimeni nu se mai uită în binoclu, nimeni nu mai strigă, de parcă toți se tem să nu sperie această procesiune care umple încet șoseaua și se întinde deja pe câteva sute de metri. Bărbații merg încet, ai impresia că nu se grăbesc nicăieri, deși imediat devine clar că pur și simplu nu pot merge mai repede: sunt prea obosiți, sunt prea grele pentru ei aceste ultime sute de metri. Dar trebuie să înainteze, și o fac, nu se opresc, se apropie cu încăpățănare, au ca reper steagul lor, urcă din vale spre punctul de control ca niște călători dați jos din autobuz din cauza călătoriei fără bilet. Timpul parcă o ia la goană, totul se petrece atât de repede, că nimeni nu apucă nici să se sperie, nici să se bucure. Deja primii se apropie de blocurile de beton date cu vopsea, iar acolo, la orizont, apar alții și alții, care și ei coboară în vale și se îndreaptă spre nord, la ai lor. Și cu cât se apropie, cu cât li se văd mai clar fețele, cu atât se face mai liniște în jur. Deoarece acum li se văd ochii celor care se apropie, și în ochii lor nu se vede nimic bun – numai extenuare și ger. Iar respirația lor este atât de rece, că nici măcar abur nu le iese din gură. Au fețele murdare, iar albul ochiului prea alb. Câști, căciuli negre rupte. În jurul gâtului au înfășurate niște batiste cenușii de la praful de cărămidă. Arme, curele, buzunare goale, saci în spate, mâini negre de la lubrifiant, bocanci murdari de la cărămidă spartă și pământ negru moale. Primii care se apropie încep să se uite la fețele lor cu reproș și neîncredere, de parcă toți cei care stau aici și-i așteaptă au vreo vină, de parcă totul ar trebui să fie invers: ei, cei care au venit, ar fi trebuit să stea aici, sub cerul apăsător de ianuarie, și să privească spre sud, la orizont, unde nu există nimic în afară de mizerie și moarte. (...) Mulțimea se împrăștie și mai mult, iar cei care sosesc se amestecă cu cei care stau pe loc, de parcă apa tulbure de râu se amestecă cu apa curată de mare. Mul-

țimea nu mai încape între blocurile reci de beton, iar cel care venise primul stă în continuare în mijlocul mulțimii și strigă cât îl țin puterile ceva despre nedreptate și răzbunare, despre faptul că predaseră orașul, îl părăsiseră cu tot cu locuitorii lui, îl lăsaseră în mâini străine, nu mai rezistaseră, se retraseră, ieșiseră din capcană.

(...) Pașa stă pe trotuarul strivit de șinele tancurilor și de roțile camioanelor și încearcă să-și amintească unde mai văzuse asemenea degete. Spasmodice, degete moarte, care se agață de viață. Și își aminti numaidecât: acum o săptămână, ultima zi de școală. Numai cu o săptămână în urmă, de parcă ar fi acum: aer curat, soare palid de ianuarie. Cineva îl cheamă pe coridorul școlii, el iese din clasă, profesorii îi trimit pe copii înapoi în sălile de curs, aceia imediat se aruncă la ferestre, se uită ce se întâmplă afară. Pașa aruncă o privire la ai săi, așa, strigă el, faceți liniște, mă întorc imediat, dar nimeni nu-l ascultă, pe lângă Pașa trece alergând directoarea, clătinându-și greu trupul bolnav. Pașa aleargă după ea, iese pe scările școlii, se opresc. În fața școlii e un jeep cu soldați, în loc de număr are un slogan de război, scris cu alb pe negru, Pașa nu prea se pricepe la sloganuri, așa că nu prea își dă seama cine sunt. Poate sunt voluntarii, poate garda. Steagul de pe jeep este la fel cu cel de pe școala lor. Se pare că nu se schimbare conducerea. Soldații se agită îngrijorați, cineva sună undeva, comandantul lor vine la directoare, o apucă cu tărie de braț, o ia de o parte, îi spune serios ceva. Pașa prinde frânturi de propoziție, militarul nu atât cere permisiune, cât pune condiții. Nu, spuse militarul, nu se poate, nu în alt loc, numai aici, numai la voi, la urma urmei, vă apărăm, puteți să sunați unde vreți, chiar și la Kiev. Directoarea se cuibări în costumul său negru oficial, fața îi deveni palidă, ceea ce o făcu și mai bătrână. Se uită la Pașa, de parcă i-ar cere susținere, dar militarul, trecând pe lângă Pașa, îl bătu pe umăr, drept pentru care, de pe sacoul lui de profesor, se scutură praful de cretă.

Apoi, în fața școlii se opri o *tabletkă*¹ veche, cafenie, o culoare care seamănă cu săpunul de casă muiat, din care încep să fie scoși răniții. Sunt luați în spate ca niște saci cu marfă, se pare că nu au targă, urcă greu scările, intră pe coridorul gol și răsunător.

O iau la dreapta, cu bocancii plini de noroi deschid ușa primului cabinet. Adică ușa cabinetului de limbă ucraineană. Adică a cabinetului lui Pașa. A cabinetului în care Pașa îi învață pe copii. Îi așează pe răniți direct pe podea, între bănci. Pașa intră imediat după ei, îi trimite pe copii acasă, aceștia pășesc speriați peste sângele proaspăt, se înghesuie pe coridor, Pașa iese și el pe coridor și trimite clasa acasă strigând: acasă, strigă el, acasă, ce stați aici. Strigă în limba rusă, ca întotdeauna pe coridor, când nu este în cabinet.

Apoi deschide cu frică ușa. În clasă miroase a murdărie și sânge, a zăpadă și pământ. Soldații aduc în clasă pături, niște haine călduroase, dau la o parte băncile, îi trag pe răniți în colțuri diferite. În clasă intră încă un soldat, are pe umăr o mitralieră, nu-și scoate țigara din gură. Are părul negru, ochii închiși la culoare, în plus, neîncredători: praful îi intrase în ridurile de pe față. Pașa văzuse așa ceva numai la minierii care ieșeau din mine. Se uită sec la cei răniți, îl observă pe Pașa, dă din cap, salută, vorbește cu accent caucazian.

Încurcă limbile, se străduiește să vorbească prietenos, ca și cum i-ar păsa foarte mult dacă Pașa îl va crede sau nu. Unele cuvinte le traduce pe loc din rusă în ucraineană, se străduiește ca la examen. Bine, zice, profesore, nu-ți fie frică, n-o să-ți predăm școala, o vom apăra, zice. O să-i înveți în continuare pe copii.

— Cine-s ăștia? arată soldatul spre portrete.

— Niște poeți, răspunse nesigur Pașa.

— Sunt buni? se îndoi soldatul.

— Sunt morți, spuse Pașa pentru orice eventualitate.

— Corect, răsă soldatul, un poet bun este un poet mort.

Deschise cu grijă fereastra, așează mitraliera pe pervaz. De parcă vrea s-o aerisească. Pașa adună caietele de pe catedră, le aruncă în rucsac și, ieșind din clasă, se agăță cu privirea de un rănit pe care îl așezaseră sub caloriferul vopsit: două pături de lână cu pete de sânge deja uscate, deasupra un sac de dormit vechi și uzat; este întors cu fața la perete, se vede numai părul nespălat de mult și ceafa de mult nebarbierită, tot acolo e și mâneca tăiată de la haina militară. Printre bandaje se vede pielea murdară, tăiată cu zgârieturi mărunte, palma stângă goală iese de sub sacul de dormit. De parcă un

călător al trenului personal își întinse spre dimineață mâna de sub pătura din tren, care-i acoperă trupul somnoros și nemișcat, reproducând urme de la genunchi și adâncitura de la burtă, precum giulgiul reconstituie trupul lui Hristos, iar goliciunea unui trup extenuat de bărbat iese mult în evidență printre pachete și haine groase, aruncate pe băncile vecine.

La fel și aici, își zise Pașa, mâna slabă și palidă, acoperită cu un păr rar, arată atât de ciudat pe fondul podelei de școală vopsite încă din vară, pe fondul băncilor și al tablei, și această mână se agață de sacul de dormit, se agață de el, temându-se să-i dea drumul, de parcă sacul de dormit ar fi acel ultim lucru care o leagă de viață. Pentru o clipă Pașa nu-și poate dezlipi privirea de degetele lungi și negre, tăiate și lovite, cu o nuanță albastră de benzină, când de afară intră un vânt proaspăt de iarnă, scutură rama geamului. Soldatul cu mitraliera reușește s-o apuce, Pașa își aminti unde se află și ieși repede în coridorul școlii, nimerind în brațele directoarei.

— Pavel Ivanovici, Pavel Ivanovici, plânge ea, apucându-l de mână, cum vine asta? Spuneți-le să plece.

Se prefăce că plânge, brusc îi veni în gând lui Pașa. Nu știe deloc să plângă, își zise el, pur și simplu nu știe cum se plânge. Și nici să rădă nu știe.

— Da, da, o liniști Pașa, le voi spune, cu siguranță le voi spune.

O conduce până la cabinetul ei, o ajută să se așeze, iese, închide după sine ușa. Stă o vreme sub ușă, aude cum directoarea se liniștește instant, își trage mucii, ia telefonul, sună undeva, face scandal în receptor.

— Numai fără mine, spuse Pașa în șoaptă și plecă acasă.

Soldații stau afară, fumează. Când intră în școală își șterg sânguincios bocancii de cârpa curată. Sângele se șterge greu, dar se șterge.

Notă:

1. Mașină UAZ-452 destinată transportului bolnavilor (n.tr.).

*** Fragment din romanul „Internat” de Serhii Jadan, în curs de apariție la Editura Cartier. Traducere din limba ucraineană de Maria Hoșciuc.**